

**Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego
przez Społeczność Lokalną
na lata 2014 – 2020
(LSR)**

**Lokalna Grupa Działania
„Kraina Nafty”**

Opracował zespół:
Natalia Kuliga – Helnarska
Gabriela Liwacz
Marlena Jakiela
Janina Gołabek

Spis treści

Rozdział I Charakterystyka LGD	3
1. Nazwa LGD	3
2. Zwięzły opis obszaru LGD	3
3. Mapa obszaru	4
4. Opis procesu tworzenia partnerstwa	5
5. Opis struktury LGD	6
6. Opis składu organu decyzyjnego	7
7. Zwięzła charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym	7
8. Wskazanie dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD	8
Rozdział II Partycypacyjny charakter LSR	9
Rozdział III Diagnoza - opis obszaru i ludności	12
1. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze	12
1.1 Rynek pracy	13
1.2 Przedsiębiorczość	15
1.3 Przestrzeń publiczna i infrastruktura	16
1.4 Dziedzictwo kulturowe	17
1.5 Społeczeństwo	17
2. Uwarunkowania geograficzne i przyrodnicze	17
3. Uwarunkowania historyczne	18
4. Uwarunkowania kulturowe	19
Rozdział IV Analiza SWOT	21
Rozdział V Cele i wskaźniki	25
Rozdział VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru	41
1. Sposób wyboru i oceny operacji	41
2. Procedura ustanawiania i zmiany lokalnych kryteriów wyboru operacji	42
3. Innowacyjność	43
4. Projekty Grantowe	44
5. Podstawowe zasady wysokości wsparcia i intensywności pomocy na realizację operacji w ramach LSR	45
Rozdział VII Plan działania	46
Rozdział VIII Budżet LSR	49
Rozdział IX Plan komunikacji	50
Rozdział X Zintegrowanie	50
Rozdział XI Monitoring i ewaluacja	63
Rozdział XII Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	65
Wykaz wykorzystanej literatury	65
Załącznik Nr 1 do LSR - Procedura aktualizacji LSR	66
Załącznik Nr 2 do LSR - Procedura dokonywania ewaluacji i monitoringu	67
Załącznik Nr 3 do LSR - Plan działania	69
Załącznik Nr 4 do LSR - Budżet LSR	74
Załącznik Nr 5 do LSR - Plan komunikacji	75
1. Cele działań komunikacyjnych	75
2. Grupy docelowe, w tym grupy defaworyzowane	75
3. Działania komunikacyjne i środki przekazu	75
4. Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu	76
5. Plan komunikacji	76

Rozdział I Charakterystyka LGD

1. Nazwa LGD

Lokalna Grupa Działania „Kraina Nafty” jest stowarzyszeniem posiadającym osobowość prawną, powołanym na Walnym Zebraniu Członków w dniu 28 lutego 2008 roku w Bóbrce, wpisanym do Krajowego Rejestru Sądowego postanowieniem Sądu Rejonowego w Rzeszowie Wydział XII Gospodarczy, z dnia 29.05.2008r. pod pozycją KRS 0000306953.

Obszar LGD wyróżnia występująca na obszarze wszystkich gmin ropa naftowa, która od drugiej połowy XIX wieku przyczyniła się do znacznej promocji i rozwoju tych ziem. Z tego też powodu, **Lokalna Grupa Działania, przyjęła wdzięcznie brzmiącą nazwę „Kraina Nafty”. Nazwę historycznie i kulturowo uzasadnioną.** Wykorzystanie ropy naftowej – naturalnego dobrodziejstwa tej ziemi – do celów przemysłowych, przyczyniło się znacznie do podniesienia poziomu życia i zamożności mieszkańców.

2. Zwięzły opis obszaru

Lokalna Grupa Działania „Kraina Nafty” obejmuje obszar **6 sąsiadujących** ze sobą gmin położonych w południowej części powiatu krośnieńskiego, w województwie podkarpackim, są to **Gminy: Chorkówka, Dukła, Iwonicz - Zdrój, Jaśliska, Jedlicze i Miejsce Piastowe.**

Południowa granica LGD to Granica Państwa ze Słowacją, północna z powiatem strzyżowskim, zachodnia z powiatem jasielskim, wschodnia z powiatem sanockim. Obszar działania LGD jest dobrze usytuowany w stosunku do większych ośrodków miejskich, tj. Rzeszów, Sanok, Krosno, Jasło. Przez obszar LGD przebiegają strategiczne drogi dla całego powiatu krośnieńskiego - droga krajowa Nr 28 Zator – Medyka oraz droga krajowa nr 19 Radom – Barwinek/międzynarodowa E371.

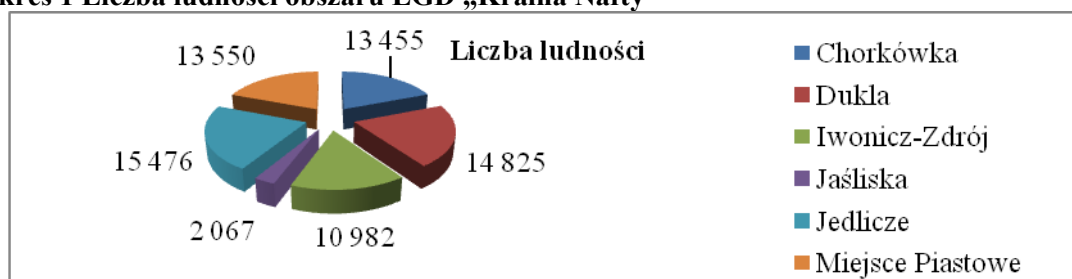
Obszar LGD to **68 wsi oraz 3 miasta: Dukła, Iwonicz-Zdrój, Jedlicze. Powierzchnia LGD obejmuje ponad 56 tys. ha, liczba ludności wynosi 70 355 osób** (dane z GUS wg stanu na dzień 31.12.2013 r.). Gęstość zaludnienia to 124 osoby na 1 km².

Tabela 1 Gminy tworzące LGD „Kraina Nafty”

Nazwa Gminy	Powierzchnia w km ²	Typ gminy	Liczba ludności
Chorkówka	77 km ²	wiejska	13 455
Dukła	235 km ²	miejsko-wiejska	14 825
Iwonicz-Zdrój	45 km ²	miejsko-wiejska	10 982
Jaśliska	99 km ²	wiejska	2 067
Jedlicze	58 km ²	miejsko-wiejska	15 476
Miejsce Piastowe	51 km ²	wiejska	13 550
RAZEM	565 km²		70 355

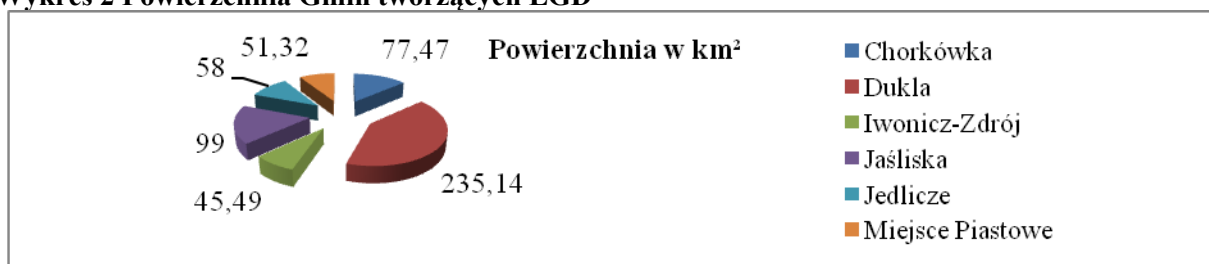
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS – stan na 31.12.2013 r.

Wykres 1 Liczba ludności obszaru LGD „Kraina Nafty”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS – stan na 31.12.2013 r.

Wykres 2 Powierzchnia Gmin tworzących LGD

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z poszczególnych gmin (stan na 31.12.2013 r.)

Obszar Lokalnej Grupy Działania „Kraina Nafty” jest spójny pod względem terytorialnym, geograficzno-przyrodniczym, kulturowym, i gospodarczo-ekonomicznym. Łączą go tradycje historyczne, tożsame zasoby przyrodnicze i naturalne oraz wspólne dziedzictwo kulturowe.

Obszar LGD posiada **nieoceniony potencjał, którym są mieszkańcy** otwarci na rozwój i innowacyjność, przedsiębiorczy, chętni do współpracy, jednocześnie zachowujący swoją tożsamość kulturową, pielęgnujący lokalne tradycje i zwyczaje przodków. Mieszkają tu do dziś żywi świadkowie tragicznej historii tych ziem. Istotne znaczenie dla kształtowania się procesu kulturotwórczego tego przygranicznego regionu miało wielowiekowe przenikanie się różnych kultur - Łemkowie, Polacy, Ukraińcy, Żydzi - co stanowi bez wątpienia o jego treściowych walorach. To dzięki temu „Kraina Nafty” jest miejscem niezwykle interesującym, barwnym i przyciąga rzesze turystów, szukających spokoju, domowego zacisza i zapomnianych smaków.

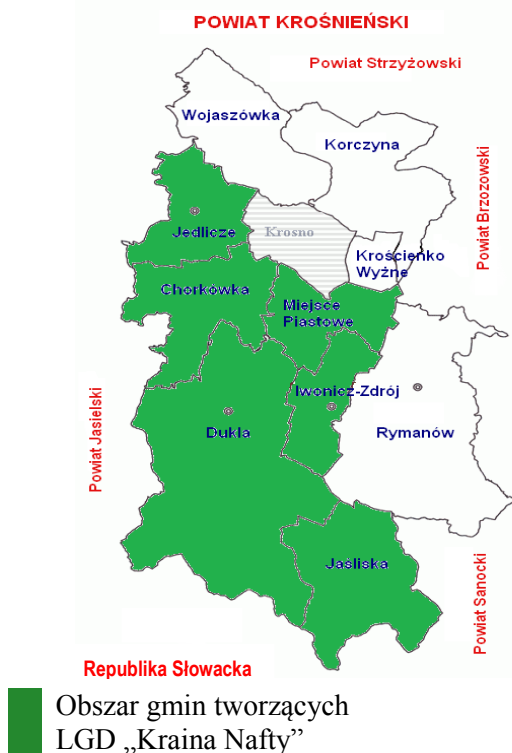
Ogromnym bogactwem tego terenu jest **nieskażona przyroda z malowniczym krajobrazem** (Beskid Dukielski, Jaślicki Park Krajobrazowy), sprzyjająca rozwojowi turystyki, głównie pieszej i rowerowej oraz agroturystyki. Obszar LGD to atrakcyjne miejsca dla turystów i amatorów aktywnego wypoczynku (narciarstwo, turystyka konna) Cennym zasobem są **tradycje naftowe**, związane z Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego w Bóbrce oraz wpisujące się w obraz całego obszaru liczne kopanki i szyby naftowe. LGD znajduje się w granicach Karpacko - Galicyjskiego Traktu Naftowego. Złoża ropy naftowej eksploatowane były tu od momentu wynalezienia przez Ignacego Łukasiewicza sposobu ich wydobycia i przetwórstwa. Przez długi okres czasu przemysł naftowy kształtował rozwój gospodarczy tego regionu. Ropa naftowa stanowi atrakcję turystyczną tego obszaru – jest tzw. produktem lokalnym, wokół którego buduje się markę i rozwija promocję regionu.

Walorem obszaru jest także **lecznictwo uzdrowskie zlokalizowane w Iwoniczu – Zdroju**, wykorzystujące lokalne zasoby przyrodnicze i wody mineralne, przyciągające liczne grono turystów i kuracjuszy. Iwonicz-Zdrój to jeden z najpiękniejszych i najbardziej malowniczych zakątków województwa podkarpackiego. Odznacza się wyjątkowymi walorami krajobrazowymi, przyrodniczymi i klimatycznymi, z rozległymi masywami leśnymi, które wzbogacają pejzaż oraz nadają specyficzny mikroklimat posiadający leczniczy, uzdrowski charakter.

Specyfika obszaru LGD „Kraina Nafty” to bogactwo krajobrazu, zasoby przyrodnicze i bogactwa naturalne, wspólne korzenie i podobne doświadczenia historyczne, dominacja osadnictwa rolniczego, podobny układ zabudowy wiejskiej (dworki), występowanie obiektów o dużej wartości historycznej i kulturowej (zabytki kultury materialnej i sakralnej), kultywowanie tradycji i obrzędów poprzez prężnie działające organizacje społeczne (OSP, KGW, NGO), działalność zespołów folklorystycznych i rękodzieło.

„Kraina Nafty” to kolebka przemysłu naftowego związana z osobą Ignacego Łukasiewicza, obszar dobrze rozwinięty gospodarczo i ekonomicznie, atrakcyjny dla mieszkańców i turystów, otwarty na współpracę. To region z malowniczym krajobrazem, bogatym dziedzictwem kulturowym, obszarami chronionymi i uzdrowskimi, dużym potencjałem społecznym, zmierzającym do rozwoju ekonomicznego i społeczno – kulturowego mieszkańców i obszaru.

3. Mapa obszaru

Rysunek 1 Mapa obszaru LGD „Kraina Nafty”

Rysunek 2 Lokalizacja obszaru LGD na terenie Województwa Podkarpackiego

4. Opis procesu tworzenia partnerstwa

Lokalna Grupa Działania „Kraina Nafty” jest stowarzyszeniem powołanym na Walnym Zebraniu Członków w dniu 28 lutego 2008 roku w Bóbrce. Zebranie założycielskie LGD „Kraina Nafty” odbyło się w Skansenie-Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza w Bóbrce, miejscu będącym kolebką polskiego przemysłu naftowego.

Inicjatorami utworzenia Lokalnej Grupy Działania „Kraina Nafty” były aktywne społeczności lokalne działające na terenie gmin: Chorkówka, Dukla, Iwonicz - Zdrój, Jedlicze oraz Miejsce Piastowe. Pomysł powołania LGD zrodził się na początku 2007 r., a 25 sierpnia w Rogach (Gmina Miejsce Piastowe) odbyło się Forum Inicjatyw Wiejskich, w którym uczestniczyli przedstawiciele organizacji społecznych, przedsiębiorcy oraz podmioty publiczne z gmin: Chorkówka, Dukla, Iwonicz-Zdrój oraz Miejsce Piastowe. Następnie chęć przystąpienia do tworzenia LGD wyraziła również gmina Jedlicze. Od tej pory przedstawiciele gmin i mieszkańcy, kilkakrotnie spotykali się celem omówienia istotnych spraw związanych z odpowiednim przygotowaniem procesu powołania LGD. W celu usprawnienia i koordynacji prac związanych z tworzeniem LGD i opracowywaniem LSR powołano zespół roboczy. Podczas spotkania założycielskiego przyjęto opracowany Statut, a także wybrano skład poszczególnych organów. Zintensyfikowano także prace nad LSR, w tym celu na obszarze LGD organizowane były liczne spotkania służące tworzeniu partnerstwa i budowaniu Lokalnej Strategii Rozwoju. Inicjatywę powołania Lokalnej Grupy Działania promowano w prasie lokalnej, na stronach internetowych gmin, podczas zebrań i spotkań wiejskich, na spotkaniach z mieszkańcami, na sesjach rad gmin, na tablicach informacyjnych oraz za pomocą ogłoszeń parafialnych. Działania te miały na celu, jak najszersze rozpropagowanie idei partnerstwa oraz zaangażowanie jak najszerszego grona osób chętnych do współpracy.

LGD powstało w celu aktywizacji obszaru, wzmacniania kapitału społecznego i działalności w kierunku rozwoju gospodarczego i ekonomicznego obszaru, a także promowania i zachowywania lokalnego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Cel ten był realizowany poprzez **wybór LGD „Kraina Nafty” w okresie programowania 2007-2013, do realizacji LSR w ramach działania 413 Wdrażania LSR, na podstawie umowy o warunkach i sposobie realizacji LSR nr 6933-UM0900030/09.** Dzięki temu udało się zrealizować liczne projekty i inicjatywy lokalnej społeczności, jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorców oraz organizacji pozarządowych.

W ramach Wdrażania LSR zrealizowano **102 projekty**, dla których łączna kwota dofinansowania wyniosła **7 321 920,27 zł**, co stanowi **90,87 %** przyznanego Budżetu na Wdrażanie LSR. Ponadto LGD zrealizowała **2 projekty** współpracy międzyregionalnej – dla których płatność wyniosła **202 576,93 zł**. oraz zrealizowała liczne zadania aktywizujące, szkoleniowe i promocyjno-kulturalne w ramach środków na Funkcjonowanie LGD nabywanie umiejętności i aktywizację.

W ramach powyższych środków osiągnięte zostały następujące wskaźniki:

- ilość nowych lub zmodernizowanych obiektów małej infrastruktury turystycznej: 16 szt.
- liczba odnowionych obiektów użyteczności publicznej – 40 szt.
- ilość zabytków objętych rewitalizacją - 5 szt.
- ilość zadań związanych z zakupem wyposażenia dla organizacji i grup nieformalnych zajmujących się pielęgnowaniem tradycji lokalnych – 32 zadania,

Ponadto:

- zorganizowano 11 szkoleń dla społeczności lokalnej,
- zorganizowano lub dofinansowano 68 imprez lokalnych, promujących dziedzictwo kulturowe i produkty lokalne,
- wydanych zostało 37 wydawnictw promujących obszar LGD, w tym 20 publikacji zostało opracowanych i wydanych przez LGD,
- LGD zorganizowała 54 warsztaty aktywizujące, w których uczestniczyło blisko 1000 mieszkańców obszaru oraz ponad 50 szkoleń i spotkań informacyjnych, w których udział wzięło blisko 700 os.
- Pracownicy Biura LGD udzielili doradztwa 155 osobom.
- LGD zorganizowała 10 wyjazdów studyjnych dla prawie 200 osób.

Ponadto LGD prezentowała się na wielu wydarzeniach promocyjno - kulturalnych na swoim obszarze, a także poza – na Targach i Konkursach organizowanych przez organizacje branżowe i ma na swoim koncie liczne wyróżnienia.

W ramach swojej działalności LGD wydało ponad 44 kpl. materiałów promocyjno – informacyjnych, w tym 2 namioty z logo LGD i PROW.

W ramach środków przeznaczonych na rozwijanie przedsiębiorczości – zrealizowanych zostało 10 zadań inwestycyjnych przez przedsiębiorstwa pozarolnicze, utworzono 9 nowych miejsc pracy, 3 nowe osoby uzyskiwały dochód z działalności pozarolniczej związanej z turystyką.

LGD zrealizowała także 5 projektów spoza PROW 2007-13, w tym jeden projekt międzynarodowy zrealizowany został w ramach Programu Współpracy Transgranicznej PL-BY-UA – z partnerem z Ukrainy. Wartość zrealizowanych projektów to ponad 155 tys. zł., kwota dofinansowania to ponad 135 tys. zł.

Zrealizowane za pośrednictwem LGD projekty, w sposób znaczący wpłynęły na poprawę jakości życia, aktywizację społeczności lokalnej, zwiększenie wiedzy i umiejętności mieszkańców w zakresie pozyskiwania środków, wzmocnienie walorów turystycznych obszaru, zachowanie/pielęgnowanie tradycji, kultury i zwyczajów regionu, poprawę sytuacji ekonomiczno-gospodarczej, poprzez rozwój przedsiębiorczości i utworzenie nowych miejsc pracy, a także wzmocnienie współpracy w ramach partnerstwa.

W wyniku działalności LGD nastąpił znaczący rozwój społeczno-gospodarczy i kulturowy obszaru. Organizacje pozarządowe w sposób bardziej aktywny włączyły się w działalność na rzecz ochrony tradycji, zwyczajów i kultury regionu, lokalni twórcy i zespoły folklorystyczne chętniej prezentowały swój dorobek podczas imprez kulturalnych, a gospodarstwa agroturystyczne i instytucje publiczne bardziej zintensyfikowały działania w kierunku promocji turystycznej obszaru, poprzez liczne wydawnictwa promujące walory obszaru. Realizację tego okresu można uznać za sukces LGD.

W okresie programowania 2014-20 LGD zamierza kontynuować podjęte inicjatywy, skupiać się będzie na podobnych celach, jednakże większy nacisk położony będzie na rozwiązywanie problemów gospodarczych obszaru, w tym rozwój przedsiębiorczości, zakładanie działalności gospodarczej i tworzenie nowych miejsc pracy, jako środka niezbędnego do rozwoju społecznego mieszkańców.

Wśród obszarów wsparcia w ramach niniejszej strategii znajdują się działania skierowane do grup defaworyzowanych zidentyfikowanych na obszarze LGD, są to: osoby długotrwale bezrobotne, osoby powyżej 50 r.ż., osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych, kobiety, w tym kobiety powracające na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem lub wychowaniem dziecka.

Wspomniane grupy osób, objęte będą wsparciem w zakresie możliwości powrotu na rynek pracy, uzyskania zatrudnienia lub samozatrudnienia, poprzez pozyskanie środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej.

Inicjatywy planowane przez organizacje społeczne będą wspierane poprzez możliwość pozyskania środków w ramach Grantów.

5. Opis struktury LGD

Organami statutowymi LGD „Kraina Nafty” jest **Walne Zebranie Członków, Zarząd** oraz organ kontroli wewnętrznej tj. **Komisja Rewizyjna**. Ponadto w ramach LGD „Kraina Nafty” obok w/w organów statutowych funkcjonuje dodatkowy organ jakim jest **Rada LGD**. Jest to organ decyzyjny, do którego wyłącznej właściwości należy podejmowanie decyzji w sprawie oceny i wyboru operacji oraz ustalania kwoty wsparcia projektów realizowanych w ramach LSR.

LGD „Kraina Nafty” jest stowarzyszeniem „specjalnym” – jest to forma organizacyjno-prawna, która została uregulowana przepisami ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. z 2013 r., poz. 173). Zgodnie z powyższym, członkami zwyczajnymi LGD mogą być zarówno osoby fizyczne jak i prawne.

LGD „Kraina Nafty” jest partnerstwem trójsektorowym, którego członkami są przedstawiciele trzech sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego oraz mieszkańcy, tj. osoby fizyczne, przedsiębiorcy, rolnicy, stowarzyszenia, fundacje, parafie, jednostki samorządu terytorialnego oraz ich jednostki organizacyjne – łącznie 110 członków – stan na 18.12.2015 r. **Sektor publiczny** tworzą gminy i instytucje kultury (GOK-i, GOSiR, biblioteka) tj. 11 członków. **Sektor gospodarczy** liczy 11 członków, są to osoby prowadzące działalność gospodarczą, przedsiębiorstwa i rolnicy. **Sektor społeczny** tworzony jest przez organizacje pozarządowe, w tym fundacje i stowarzyszenia, parafie oraz inne dobrowolne zrzeszenia i ruchy obywatelskie (Koła Gospodyń Wiejskich, rady sołeckie) tj. 88 przedstawicieli, w tym **mieszkańcy** – osoby zamieszkałe na obszarze objętym LSR.

Osoby prawne reprezentowane są w LGD przez wskazaną w uchwale osobę upoważnioną do reprezentacji.

Początkowo LGD składała się z **98 członków założycieli**, tworzących trzy sektory – gospodarczy, społeczny i publiczny. Z uwagi na aktywność LGD w okresie 2007-2014, oraz stopniowe włączanie nowych grup i środowisk społecznych oraz zawodowych, a tym samym poszerzanie reprezentacji partnerstwa - proces budowania LGD po złożeniu wniosku o wybór LSR - nabierał dynamiki, stąd liczba członków stale wzrastała. Struktura i liczba członków dostosowuje się do specyfiki lokalnej i zaangażowania w zakresie realizacji LSR, odzwierciedla także charakter i ukierunkowanie nowej strategii, gdzie główny trzon skierowany jest na działania prospołeczne i promowanie rozwoju przedsiębiorczości.

Zgodnie ze Statutem zakłada się możliwość rozszerzania stowarzyszenia poprzez przyjmowanie nowych członków – osoby fizyczne lub prawne. Nabycie i utrata członkostwa w Stowarzyszeniu następuje na podstawie uchwały Zarządu Stowarzyszenia (§ 8 ust. 1 Statutu), zasady przyjmowania nowych członków określone są w § 7 Statutu.

Skład LGD jest reprezentatywny w stosunku do lokalnej społeczności, bez dominacji jakiegokolwiek grupy interesu i uwzględnia przedstawicieli grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR, w tym przedstawicieli organizacji pozarządowych, parafii, instytucji publicznych, przedsiębiorców, rolników, lokalnych liderów, przedstawicieli gospodarstw agroturystycznych oraz mieszkańców.

Wśród członków LGD są zarówno podmioty/osoby fizyczne, które uczestniczyły w realizacji LSR w poprzednim okresie programowania, są również nowe podmioty, które przystąpiły do LGD w celu realizacji LSR na lata 2014-20. Doświadczenie i wiedza dotychczasowych członków związana z wykorzystywaniem środków w ramach LSR, będzie niezwykle przydatna do realizacji kolejnych zadań, w bieżącym okresie programowania.

Zarządzanie LGD, zgodnie ze Statutem, spoczywa w gestii **Zarządu**, który realizuje swoje zadania za pośrednictwem **Biura LGD** i zatrudnionych pracowników. **Personel Biura tworzą Kierownik Biura, Specjalista ds. wniosków i promocji oraz Księgową**. Zarówno członkowie Zarządu, jak i personel biura posiadają odpowiednie kwalifikacje i doświadczenie związane z zarządzaniem LGD, realizowaniem projektów oraz wdrażaniem LSR, zdobyte w poprzednim okresie programowania.

Zbudowany potencjał LGD, w postaci organów zarządzających i decyzyjnego, personelu Biura i doświadczenia podmiotów współpracujących z LGD, zostaną wykorzystane w nowej perspektywie finansowej, poprzez dalsze zaangażowanie w rozwój obszaru i umiejętne wykorzystywanie pozyskiwanych środków. Dotychczasowi Beneficjenci LGD (organizacje pozarządowe, j.s.t. instytucje kultury, osoby fizyczne, przedsiębiorcy) posiadający doświadczenie w aplikowaniu o środki, będą pozytywnym wzorcem i zachętą dla nowych organizacji do realizacji projektów i wspólnego budowania kapitału społecznego i gospodarczego obszaru.

6. Opis składu organu decyzyjnego

Statut LGD zapewnia rozdział funkcji pomiędzy poszczególne jej organy, w szczególności gwarantuje rozdzielanie funkcji zarządczej i kontrolnej od funkcji decyzyjnej.

Rada jest wybierana przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia spośród członków tego zebrania. Struktura Rady uregulowana jest w § 15 Statutu Stowarzyszenia.

Członek Rady nie może być zatrudniony w Biurze LGD i nie może pełnić funkcji w żadnym innym organie Stowarzyszenia, w szczególności nie może być równocześnie członkiem Zarządu i Komisji Rewizyjnej (§ 12 ust. 2 Statutu).

Organ decyzyjny – Rada LGD – reprezentuje poziom decyzyjny, o którym mowa w art. 32 ust. 2 lit. b rozporządzenia 1303/2013, jest odpowiedzialny za wybór operacji na poziomie lokalnym i ma zapewnić, że wybrane operacje są zgodne ze strategią.

W skład Rady wchodzi przedstawiciele wszystkich trzech sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego oraz mieszkańcy. Podczas dokonywania wyboru operacji organ decyzyjny zobowiązany jest do zachowania parytetu określonego w art. 34 lit. b rozporządzenia 1303/2013, stanowiącego, że **co najmniej 50 % głosów w decyzjach dotyczących wyboru pochodzi od członków niebędących przedstawicielami sektora publicznego.**

W skład Rady LGD „Kraina Nafty” wchodzi **3 przedstawicieli sektora publicznego oraz po 4 z sektora gospodarczego i społecznego, łącznie 11 osób, skład osobowy Rady wskazany jest w załączniku nr 4 do wniosku o wybór LGD do realizacji LSR.**

Struktura Rady została tak ukształtowana, by zapewnić, że ani władze publiczne ani żadna pojedyncza grupa interesu nie będzie posiadać więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji, co zapewnia zarówno Regulamin Rady jak i Statut. W celu zapewnienia tego warunku oraz identyfikacji grup interesów – LGD prowadzić będzie **Rejestr interesów Członków Rady.**

*Szczegółowo strukturę i kompetencje Rady określa **Regulamin Rady stanowiący załącznik do wniosku o wybór LGD do realizacji LSR.***

7. Zwięzła charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Zasady funkcjonowania Rady LGD gwarantują dokonywanie oceny i wyboru operacji bez dominacji jakiegokolwiek grupy interesu¹ w organie decyzyjnym, poprzez zapewnienie odpowiedniej struktury składu organu decyzyjnego, w którym ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie mogą mieć więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji przez organ decyzyjny. Parytet ten musi być zachowany każdorazowo na etapie głosowania.

Do wyłącznej kompetencji Rady zgodnie z art. 34 ust. 3 lit. F rozporządzenia 1303/2013 należy wybór operacji w rozumieniu art.2 pkt 9 rozporządzenia Rady i Parlamentu Europejskiego z dnia 17 grudnia 2013 r. (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, z późn. zm.) oraz ustalanie kwoty wsparcia, projektów realizowanych w ramach opracowanej przez Stowarzyszenie Lokalnej Strategii Rozwoju. Wybór tych operacji dokonywany jest w formie uchwały Rady, podejmowanych zwykłą większością głosów, przy obecności co najmniej połowy członków uprawnionych do głosowania, z zachowaniem określonych wyżej parytetów.

¹ **Grupa interesu** to grupa jednostek połączonych więzami wspólnych interesów lub korzyści, której członkowie mają świadomość istnienia tych więzów. Jej członkowie mogą brać mniej lub bardziej aktywny udział w artykulacji swoich interesów wobec instytucji państwa, starając się wpłynąć na realizację tych interesów. Mogą to być np. organizacje branżowe, grupy producentów.

Od rozstrzygnięć organu decyzyjnego w sprawie oceny zgodności operacji z LSR i oceny operacji według lokalnych kryteriów wyboru, Wnioskodawcy przysługuje prawo wniesienia protestu, zgodnie z art. 22 Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. poz. 378, z późn. zm.) oraz procedurą oceny i wyboru projektów określoną przez LGD dla projektów realizowanych przez Beneficjentów innych niż LGD oraz procedurą oceny i wyboru Grantów.

LGD posiada przejrzystą procedurę oceny i wyboru projektów, w tym procedurę dotyczącą wykluczenia członka Rady oraz postępowanie w przypadku wystąpienia konfliktu interesów. Każdy z członków Rady zobowiązany jest do złożenia deklaracji o bezstronności w stosunku do ocenianych projektów.

W celu dokonywania oceny bez dominacji grup interesów, Biuro LGD we współpracy z Przewodniczącym Rady, prowadzi będzie **Rejestr interesów Członków Rady**, pozwalający na identyfikację charakteru powiązań z wnioskodawcami i/lub poszczególnymi projektami. Każdy Członek Rady zobowiązany jest do złożenia Oświadczenia dotyczącego występowania konfliktów interesów, a także do bezzwłocznego informowania o każdej sytuacji uznanej za konflikt interesów lub stwarzającej możliwość jego powstania.

Regulamin Rady reguluje także inne kwestie związane z oceną projektów, w tym nieupoważnianie osób trzecich do udziału w podejmowaniu decyzji dotyczących wyboru operacji, działania dyscyplinujące wobec Członków Rady, którzy systematycznie nie biorą udziału w posiedzeniach lub podczas dokonywania oceny nie stosują zatwierdzonych kryteriów, zobowiązanie do podnoszenia wiedzy i kompetencji członków Rady w zakresie oceny i wyboru wniosków, zasady postępowania w przypadku rozbieżnych ocen członków Rady, a także upoważnienie Biura LGD do czuwania nad prawidłowym przebiegiem procesu oceny i poprawności dokumentacji wypełnianiej i przedkładanej przez Radę.

Szczegółowo zasady i procedury funkcjonowania organu decyzyjnego, w tym procedury oceny i wyboru operacji, zawarte są w *Regulaminie Rady LGD „Kraina Nafty”, Procedurze wyboru operacji w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, dla operacji składanych przez Beneficjentów innych niż LGD oraz Regulaminie Konkursu na wybór i ocenę Grantów w ramach Projektów Grantowych wraz z opisem sposobu realizacji, rozliczania, monitoringu i kontroli Grantów.*

Regulamin Rady jest uchwalany i zatwierdzany przez Walne Zebranie Członków.

Procedury oceny stanowią załączniki do wniosku o wybór LGD do realizacji LSR i są uchwalane i zatwierdzane uchwałą Zarządu LGD.

Zmiany w/w dokumentów dokonywane są w tym samym trybie.

Zarówno LSR, kryteria wyboru wraz z procedury wyboru projektów udostępnione będą na stronie internetowej LGD.

8. Wskazanie dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD

Podstawowym dokumentem regulującym działalność LGD „Kraina Nafty” jest **Statut**, uchwalany i zatwierdzany przez Walne Zebranie Członków.

Statut określa cele i kierunki działań podejmowanych przez Stowarzyszenie, akty prawne w oparciu, o które funkcjonuje LGD, określa strukturę organów ich podstawowe obowiązki, zadania i uprawnienia, w tym organu decyzyjnego odpowiedzialnego za wybór operacji oraz szczegółowe określenie jego kompetencji i zasad reprezentatywności, zasad zachowywania bezstronności członków Rady w procesie decyzyjnym, w tym przesłanki wykluczania z oceny operacji. Statut zawiera także warunki nabycia i utraty członkostwa w LGD.

Statut LGD zapewnia podział kompetencji pomiędzy poszczególnymi organami, w szczególności gwarantuje rozdzielenie funkcji zarządczej, kontrolnej i decyzyjnej, w zakresie oceny i wyboru projektów do dofinansowania.

Nadrzędnym organem Stowarzyszenia jest **Walne Zebranie Członków**, do którego kompetencji należy m.in. powoływanie i odwoływanie składu poszczególnych organów, uchwalenie ich regulaminów wewnętrznych, zatwierdzanie i aktualizowanie Lokalnej Strategii Rozwoju oraz lokalnych kryteriów wyboru operacji (stanowiących załącznik do Regulaminu Rady), a także zatwierdzanie rocznych sprawozdań finansowych i merytorycznych.

Zarząd odpowiedzialny jest za wykonywanie uchwał WZC oraz bieżące zarządzanie i kierowanie działalnością LGD. Organem kontrolnym jest **Komisja Rewizyjna**.

Poziom decyzyjny, o którym mowa w art. 32 ust. 2 lit. b rozporządzenia 1303/2013, reprezentuje Rada LGD.

LGD posiada wewnętrzne dokumenty regulujące funkcjonowanie poszczególnych organów LGD tj. **Regulamin Pracy Zarządu, Regulamin Rady, Regulamin Komisji Rewizyjnej**, uchwalane i aktualizowane uchwałami Walnego Zebrania Członków. Określają one zasady funkcjonowania organów, kompetencje danego organu, zasady zwoływania i organizacji posiedzeń, zasady prowadzenia działań kontrolnych przez Komisję Rewizyjną, oraz w przypadku Regulaminu Rady, regulują kwestie dokonywania oceny i wyboru projektów w ramach LSR, quorum, sposób wyłączenia członka organu z oceny, zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego i podejmowania uchwał. Dyspozycja opracowania wewnętrznych regulaminów pracy organów LGD wynika z Statutu.

Ponadto LGD posiada wewnętrzne regulaminy dotyczące pracy Biura, zatwierdzone uchwałą Zarządu, który sprawuje nadzór nad działalnością i funkcjonowaniem Biura.

Regulamin Pracy Biura normuje podstawowe zasady związane z funkcjonowaniem Biura, strukturę organizacyjną, zakresy obowiązków na poszczególnych stanowiskach i podział zadań pracowników, w tym uprawnienia Kierownika Biura, zasady obiegu dokumentów, zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych. W regulaminie oraz zakresach czynności wyznaczono zadania w zakresie animacji lokalnej i współpracy oraz przewidziano metody ich pomiaru. Ponadto szczegółowo określono metody oceny i sposób pomiaru efektywności pracy personelu Biura, w tym jakości świadczonego przez pracowników LGD doradztwa dla Beneficjentów i jakości organizowanych przez LGD szkoleń.

Regulamin naboru na wolne stanowiska urzędnicze w Biurze LGD, który określa zasady rekrutacji i zatrudniania pracowników oraz zawiera niezbędne wymagania w odniesieniu do konkretnych stanowisk pracy, które są adekwatne do przewidzianych obowiązków.

Regulamin wynagradzania precyzuje zasady wynagradzania pracowników zatrudnionych w Biurze LGD, w tym zasady nagradzania i premiowania, a także inne dodatki przysługujące pracownikom w związku z zatrudnieniem lub zajmowanym stanowiskiem.

LGD posiada sprawnie i efektywnie funkcjonujące Biuro oraz kompetentny, doświadczony i zaangażowany personel, zatrudniony w okresie programowania PROW 2007-13. LGD zapewnia ciągłość pracy Biura w odniesieniu do zatrudnionych pracowników.

Osoby zaangażowane w pracę na rzecz LGD i realizację LSR posiadają odpowiednie wykształcenie, doświadczenie i niezbędną wiedzę do wdrażania i aktualizacji dokumentów strategicznych o zasięgu regionalnym i lokalnym, a także kompetencje i zasoby do tworzenia i zarządzania procesami rozwoju na poziomie lokalnym, dotyczy to zarówno pracowników Biura, jak i organów, szczególne wymagania dotyczące poszczególnych stanowisk pracy zawarte są w w/w regulaminach.

Rozdział II Partycypacyjny charakter LSR

Podstawą rzetelnego i właściwego przygotowania LSR przez LGD „Kraina Nafty” było zapewnienie szerokiego udziału lokalnej społeczności w procesie tworzenia strategii i jej późniejszej realizacji. Aktywny udział mieszkańców w poszczególnych fazach przygotowywania LSR, był niezbędnym elementem do zapewnienia oddolnego charakteru LSR i zawarcia w niej celów, wynikających z potrzeb i oczekiwań mieszkańców obszaru.

Oddolne, partycypacyjne planowanie, daje bowiem szansę na wspólną refleksję nad stanem aktualnym, poszukanie wspólnej tożsamości i wyznaczenie kierunków działań, które wpłyną na szeroko rozumianą poprawę jakości życia mieszkańców obszaru.

LSR LGD „Kraina Nafty” powstała przy wykorzystaniu partycypacyjnych metod tworzenia strategii tj.:

- **spotkania informacyjne z mieszkańcami obszaru,**
- **spotkania zespołu roboczego odpowiedzialnego za koordynację prac nad strategią,**
- **badania ankietowe** - ankiety identyfikujące potrzeby i oczekiwania mieszkańców obszaru: ankieta - diagnoza lokalna, ankieta dotycząca kryteriów wyboru, ankieta dotycząca zasad monitorowania i ewaluacji oraz planu komunikacji, **Fiszki projektowe,**
- **konsultacje społeczne** dotyczące poszczególnych elementów LSR za pośrednictwem strony internetowej LGD,
- **punkt konsultacyjny** – Biuro LGD „Kraina Nafty”.

Zebrane w ramach wspomnianych działań materiały/wnioski, uzupełnione o informacje statystyczne z GUS, dane z gmin, a także wyniki przeprowadzonych badań ankietowych, oraz wyniki/wnioski z badania ewaluacyjnego LGD przeprowadzonego w I poł. 2015 r., zostały wykorzystane w procesie formułowania celów, przedsięwzięć i wskaźników strategii. Podczas analizy danych odrzucane były wnioski marginalne, odnoszące się do pojedynczych osób/potrzeb/problemów.

Zebrane informacje pozwoliły na **sformułowanie wniosków**, z których wynika, że najbardziej pożądanymi inicjatywami dla społeczności lokalnej, z uwagi na utrzymujący się poziom bezrobocia i brak ofert pracy, są: **przedsięwzięcia w zakresie rozwoju przedsiębiorczości, służące tworzeniu nowych miejsc pracy i zakładaniu działalności gospodarczej.** Kolejnym istotnym zagadnieniem są **inwestycje w zakresie infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej wspierające rozwój turystyki na obszarze LGD.** Następnym obszarem aktywności powinny być projekty z **zakresu zachowywania dziedzictwa kulturowego, infrastruktury społecznej i kulturowej, a także rozwój ekonomii społecznej,** przez wsparcie lokalnych inicjatyw oraz aktywności mieszkańców. W oparciu o te zakresy opracowane zostały cele i przedsięwzięcia LSR.

Zebrane wielopłaszczyznowo materiały, dotyczące terenu obejmującego LGD można uznać za miarodajne, z uwagi na różnorodność metod ich pozyskania oraz szeroki zasięg aktywizacji społeczności lokalnej przy tworzeniu LSR.

W zorganizowanych spotkaniach na obszarze wszystkich 6 gmin tworzących LGD (zorganizowano **15 spotkań**), wzięło udział łącznie **ponad 200 osób** (na podstawie list obecności). Uczestników spotkań można wskazać jako potencjalne grupy docelowe LSR tj. przedstawiciele instytucji publicznych, NGO, KGW, parafie, przedstawiciele branży turystycznej, przedsiębiorcy i osoby fizyczne, w tym bezrobotne, zainteresowane pozyskaniem środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej za pośrednictwem LGD. **Badania ankietowe przeprowadzono wśród 300 osób.** Do Biura LGD – wpłynęło **ponad 60 fiszek projektowych.** **Ponadto kluczowe etapy prac nad strategią konsultowane były za pośrednictwem strony internetowej: www.kraina-nafty.pl,** co umożliwiło szerokiej grupie mieszkańców, zapoznać się z najważniejszymi zagadnieniami zawartymi w LSR i zgłaszać co do nich uwagi lub wnioski.

LGD w równym stopniu angażowała do prac nad strategią przedstawicieli poszczególnych sektorów, na szczególną uwagę zasługuje udział **grup istotnych z punktu widzenia realizacji LSR tj. organizacje społeczne, grupy nieformalne tj. KGW, zespoły folklorystyczne, przedsiębiorcy, osoby planujące rozpoczęcie działalności gospodarczej, w tym z grup defaworyzowanych, w szczególności ze względu na dostęp do rynku pracy i/lub zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (m.in. osoby długotrwale bezrobotne, osoby po 50 r.ż., osoby z niskim wykształceniem, mieszkańcy obszarów wiejskich, młodzież).**

Przy opracowywaniu strategii, LGD nie korzystała ze wsparcia zewnętrznego w postaci ekspertów. Po zebraniu niezbędnych informacji wśród mieszkańców i wspólnym dokonaniu analizy SWOT, zespół roboczy, złożony z pracowników Biura, Zarządu i kluczowych przedstawicieli 3 sektorów, dokonał analizy i uszeregowania pozyskanych informacji. Ostatecznego opracowania LSR dokonał zespół redagujący.

Włączenie społeczności lokalnej w proces tworzenia LSR miało miejsce w następujących etapach:

- diagnoza partycypacyjna, określenie celów, ich hierarchii i systematyki, poszukiwanie rozwiązań stanowiących sposób realizacji strategii oraz formułowanie wskaźników, identyfikacja grup docelowych LSR.

LGD „Kraina Nafty” przeprowadziła szereg **spotkań informacyjnych** dla poszczególnych grup społecznych zainteresowanych działaniami w ramach realizacji LSR – po dwa spotkania w każdej gminie tworzącej LGD. Spotkania poświęcone były w szczególności analizie obszaru pod względem mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń (analiza SWOT), a także określeniu misji i celów LSR. Pierwszy cykl spotkań skierowany był m.in. do przedstawicieli organizacji pozarządowych, Kół Gospodyń Wiejskich, OSP, lokalnych liderów, sołtysów i innych mieszkańców działających na rzecz rozwoju społecznego i kulturalnego obszaru. W drugim cyklu spotkań – grupę docelową, stanowiły osoby fizyczne, przedsiębiorcy, rolnicy i przedstawiciele branży turystycznej, konsultacje prowadzone były pod kątem potrzeb i możliwości rozwoju ekonomiczno-gospodarczego i turystycznego obszaru oraz tworzenia miejsc pracy. Ponadto zorganizowano spotkanie informacyjne dotyczące opracowania LSR dla przedstawicieli władz samorządowych, gmin wchodzących w skład LGD. Podczas spotkań omawiano i konsultowano także zasady wyboru projektów, proponowane kryteria wyboru operacji, działania komunikacyjne i możliwe do wykorzystania środki komunikacji, zasady monitoringu i ewaluacji LSR.

Kolejną metodą partycypacji były **badania ankietowe.** Ankiety na temat potrzeb i oczekiwań stawianych wobec LGD i LSR w nowym okresie programowania, przeprowadzone zostały wśród potencjalnych Beneficjentów, członków i mieszkańców LGD. Ankieta miała formę wypunktowanego spisu zagadnień (problemów, słabych i mocnych stron obszaru), z którego respondent mógł wybrać te, które jego zdaniem są najistotniejsze. Ankieta udostępniona była w Biurze LGD oraz Urzędach Gmin oraz zamieszczona została na stronie internetowej LGD. Ponadto wykorzystywana była podczas organizowanych spotkań informacyjnych. Wyniki ankiety zostały wykorzystane do Analizy SWOT oraz określenia celów i wskaźników ujętych w LSR. Poza tym za pośrednictwem strony internetowej i podczas spotkań przeprowadzane były ankiety dotyczące kryteriów wyboru, zasad monitorowania i ewaluacji oraz planu komunikacji, dzięki którym udało się określić odpowiednie dla potencjalnych Beneficjentów kryteria oceny oraz ustalić podstawowe zasady poszczególnych działań i procedur LGD. Przy określaniu planowanych działań i wskaźników wykorzystano także **fiszki projektowe** składane przez mieszkańców obszaru, zawierające wstępne propozycje projektów oraz proponowane działania. Pozyskane w ten sposób informacje, wnioski zostały wykorzystane do kluczowych etapów opracowywania LSR.

Do opracowania LSR powołany został **zespół roboczy** złożony z pracowników Biura oraz przedstawicieli gmin należących do LGD, który odpowiedzialny był za koordynację prac nad strategią, organizację spotkań dla mieszkańców, zebranie i odpowiednie wykorzystanie uzyskanych informacji. Na etapie formułowania wskaźników realizacji LSR - wykorzystane zostały propozycje projektów oraz planowane inicjatywy wskazywane przez potencjalnych Beneficjentów w ankietach/fiszkach oraz przedstawiane podczas spotkań i konsultacji z mieszkańcami. Podsumowaniem konsultacji i prac nad LSR była organizacja spotkania informacyjnego dla członków LGD i mieszkańców obszaru, podczas którego nastąpiła wstępna prezentacja założeń strategii, celów i wskaźników, kryteriów, zasad wyboru operacji, monitoringu i ewaluacji oraz komunikacji ze społecznością lokalną. Spotkanie to pozwoliło na zebranie informacji i ostatecznego ukierunkowania LSR. Podczas spotkania sformułowane zostały cele ogólne i szczegółowe LSR. Ponadto na bieżąco odbywały się **konsultacje w Biurze LGD oraz konsultacje społeczne** kluczowych elementów, poszczególnych części opracowywanej LSR,

przeprowadzane za pośrednictwem strony internetowej, na której sukcesywnie zamieszczane były informacje – częściowe projekty strategii, wraz z terminem zgłaszania uwag i wniosków dotyczących danego zakresu LSR. Zebrane w sposób kompleksowy wnioski, informacje mieszkańców oraz analiza oczekiwań, obszarów zainteresowania i możliwości społeczności lokalnej, pozwoliły na wstępne określenie i identyfikację **grup docelowych ujętych w strategii, są to: mieszkańcy – osoby fizyczne, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, j.s.t.**

Wśród grup docelowych strategii znajdują się także, grupy defaworyzowane, w szczególności ze względu na dostęp do rynku pracy i/lub zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym tj.: długotrwale bezrobotni, osoby z niskim wykształceniem, osoby powyżej 50. roku życia, młodzież, mieszkańcy obszarów wiejskich, kobiety, osoby niepełnosprawne.

LGD poprzez ogłoszenia o spotkaniach i informacje na stronie internetowej, dążyła do jak najszerzego włączenia w/w grup docelowych, w tym grup defaworyzowanych, do aktywnego uczestnictwa w spotkaniach, zgłaszania propozycji projektów, kreowania celów i przedsięwzięć LSR. Udział tych osób potwierdzony jest na podstawie list obecności.

Zakładanym celem działań partycypacyjnych było zebranie informacji i przeprowadzenie konsultacji wśród mieszkańców obszaru LGD i władz samorządowych, na temat planowanych założeń LSR, tak by działania i projekty zaplanowane w ramach strategii odpowiadały w jak największym stopniu potrzebom społeczności i zmierzały w kierunku zrównoważonego rozwoju obszaru, zarówno pod kątem ekonomiczno-gospodarczym, jak również turystycznym i kulturowym. Wspólne i właściwe określenie mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń, potrzeb i możliwości, pozwoliło na założenie odpowiednich działań i dobór środków służących ich realizacji. Umożliwiło to określenie celów i wskaźników wpisanych w LSR oraz ułatwiło wypracowanie procedur i zasad określonych w LSR. Zaangażowanie lokalnej społeczności na etapie przygotowywania LSR przyniesie wymierne korzyści w kontekście składania i realizacji projektów w ramach strategii.

Dzięki zastosowaniu partycypacyjnych metod tworzenia strategii oraz wykorzystaniu różnych technik komunikacji – informacje dotyczące prac nad LSR dotarły do szerokiego kręgu mieszkańców, a tym samym przedstawiciele wszystkich sektorów zainteresowanych realizacją LSR, mogli wziąć udział w planowanych spotkaniach i fazach przygotowywania strategii. Zaplanowane działania informacyjne miały na celu aktywne włączenie różnych środowisk w prace związane z przygotowywaniem LSR, a tym samym zapewnienie szerokiego udziału społeczności lokalnej w procesie tworzenia strategii, co przesądziło o jej oddolnym charakterze. Należy ponadto podkreślić, że w proces tworzenia LSR w pierwszej kolejności zaangażowane były przede wszystkim te grupy, których wiedza, doświadczenie, bądź plany odnośnie przyszłego rozwoju, łączą się z zakresem i tematyką niniejszej strategii.

Rola społeczności w opracowywaniu LSR to początek wspólnej pracy nad wcielaniem w życie założonych celów i przedsięwzięć oraz realizacją strategii. LGD zakłada partycypację mieszkańców na każdym etapie jej wdrażania. Udział społeczności lokalnej w procesie wyboru projektów, będzie zapewniony poprzez obecność sektora społecznego w organie decyzyjnym (osoby fizyczne, przedstawiciele NGO).

Rola społeczności w definiowaniu i realizacji projektów, polegać będzie na składaniu wniosków odpowiadających założeniom LSR, będących odpowiedzią na wskazane potrzeby mieszkańców. LGD zakłada także zaangażowanie społeczności w monitorowanie i ocenę realizacji strategii, poprzez udostępnianie, za pośrednictwem strony internetowej oraz innych środków komunikacji, informacji/raportów okresowych z realizacji strategii oraz ankiet sondażowych/monitorujących.

Współuczestnictwo społeczności w procesie aktualizacji strategii oraz w opracowaniu i zmianie lokalnych kryteriów wyboru, będzie zagwarantowane poprzez opracowanie przejrzystej procedury aktualizacji LSR. Każda zmiana LSR, w tym kryteriów oceny, wymagać będzie uzasadnienia i zatwierdzenia przez podmiot wdrażający, natomiast zmiana celów szczegółowych i lokalnych kryteriów wyboru poprzedzona będzie konsultacjami ze społecznością lokalną za pośrednictwem strony internetowej.

W celu animacji społeczności lokalnej i zwiększenia jej zaangażowania we wdrażanie LSR, LGD planuje przeprowadzanie spotkań informacyjnych/ szkoleń przed planowanymi naborami wniosków, w celu przygotowania potencjalnych Beneficjentów do aplikowania o środki. Prowadzone będą także indywidualne konsultacje i doradztwo w Biurze. W sposób szczególny LGD planuje wspierać słabszych członków społeczności (tj. małe, nowopowstałe organizacje pozarządowe, grupy defaworyzowane, podmioty ubiegające się po raz pierwszy o dofinansowanie), poprzez pomoc ekspertów w zakresie rozwijania/przekształcania własnych pomysłów/ inicjatyw w projekty kwalifikujące się do objęcia wsparciem. Ponadto LGD poprzez działania promocyjne i informacyjne (udział w wydarzeniach kulturalnych, działalność wydawnicza) stymulować będzie proces rozwoju lokalnego, czego efektem będzie aktywizowanie potencjalnych beneficjentów do składania wniosków i wpływania w ten sposób na poprawę jakości życia na obszarze LGD.

Tabela 2: Metody partycypacyjne wykorzystane przy opracowywaniu LSR:

Lp	Kluczowe etapy przygotowania LSR	Wykorzystane metody partycypacyjne
1	Diagnoza i analiza SWOT	<ol style="list-style-type: none"> 1. Spotkanie robocze – utworzenie zespołu koordynującego prace nad opracowywaniem LSR – 12.08.2015 r. – Miejsce Piastowe 2. Spotkania informacyjne na obszarze Gmin LGD– prowadzone w oparciu o ocenę partycypacyjną - 17.08.2015 r. Chorkówka, 18.08 – Dukla, 19.08 – Iwonicz –Zdrój, 20.08 – Jaśliska, 26.08 - Jedlicze, 27.08 – Miejsce Piastowe 3. Badanie ankietowe – diagnoza lokalna (dostępna na spotkaniach, na stronie internetowej oraz w Biurze LGD) 4. Punkt konsultacyjny – biuro LGD (składanie ankiet, konsultacje z mieszkańcami)
2	Określanie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania	<ol style="list-style-type: none"> 1. Spotkania informacyjne na obszarze Gmin LGD– prowadzone w oparciu o ocenę partycypacyjną - 17.08 Chorkówka, 18.08 – Dukla, 19.08 – Iwonicz – Zdrój, 20.08 – Jaśliska, 26.08 - Jedlicze, 27.08 – Miejsce Piastowe 2. Spotkania informacyjne (spotkanie otwarte) dla mieszkańców i członków LGD - 20.10.2015 – Bóbrka 3. Badanie inicjatyw mieszkańców - Fiszki projektowe – konsultacje za pośrednictwem strony internetowej oraz poczty e-mail 4. Konsultacje społeczne celów LGD - za pośrednictwem strony internetowej 5. Punkt konsultacyjny – biuro LGD - przyjmowanie fiszek projektowych i udzielanie informacji, konsultacje z mieszkańcami
3	Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru	<ol style="list-style-type: none"> 1. Spotkania informacyjne na obszarze Gmin LGD– prowadzone w oparciu o konsultatywę – 8.09 Chorkówka, 9.09 – Dukla, 10.09 – Iwonicz –Zdrój, 15.09 – Jaśliska, 16.09 - Jedlicze, 17.09 – Miejsce Piastowe 2. Spotkania informacyjne dla mieszkańców i członków LGD - 20.10.2015 – Bóbrka 3. Ankieta dotycząca kryteriów wyboru – dostępna na stronie internetowej oraz w Biurze LGD 4. Konsultacje społeczne zasad i kryteriów wyboru - za pośrednictwem strony internetowej 5. Punkt konsultacyjny – przyjmowanie wniosków zgłaszanych przez mieszkańców
4	Opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji	<ol style="list-style-type: none"> 1. Spotkania informacyjne dla mieszkańców i członków LGD - 20.10.2015 – Bóbrka 2. Ankieta dotycząca zasad monitorowania i ewaluacji oraz planu komunikacji – dostępna na stronie internetowej oraz w Biurze LGD 3. Konsultacje społeczne zasad monitorowania i ewaluacji za pomocą strony internetowej 4. Punkt konsultacyjny – przyjmowanie wniosków zgłaszanych przez mieszkańców
5	Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR	<ol style="list-style-type: none"> 1. Spotkanie informacyjne z władzami j.s.t z obszaru LGD – prowadzone w oparciu o metodę Kawiarnia obywatelska - 7. 09.2015 r. – Iwonicz – Zdrój 2. Spotkania informacyjne dla mieszkańców i członków LGD - 20.10.2015 – Bóbrka 3. Ankieta dotycząca zasad monitorowania i ewaluacji oraz planu komunikacji – dostępna na stronie internetowej oraz w Biurze LGD 4. Konsultacje społeczne planu komunikacyjnego za pośrednictwem strony internetowej 5. Punkt konsultacyjny – przyjmowanie wniosków zgłaszanych przez mieszkańców

Rozdział III Diagnoza - opis obszaru i ludności

1. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze

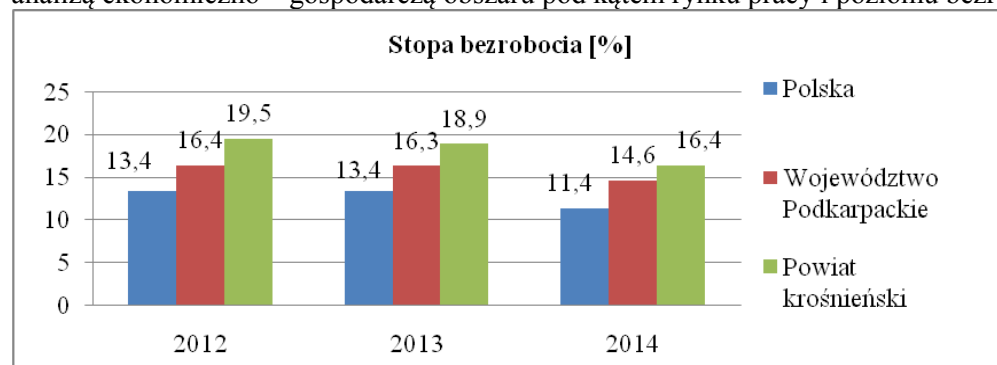
Podstawą przygotowania strategii przez LGD „Kraina Nafty” była diagnoza obszaru, na jej podstawie opracowane zostały cele strategiczne. Dokonana analiza dotyczyła problemów i potrzeb mieszkańców obszaru, jak również zasobów i potencjału obszaru i lokalnej społeczności. Diagnoza przygotowana została w oparciu o przeprowadzone badania ankietowe, jak również spotkania informacyjne z mieszkańcami obszaru. Na ich podstawie sformułowane

zostały wnioski, problemy, walory i bariery obszaru, kierunki rozwoju, obszary tematyczne wymagające wsparcia oraz propozycje rozwiązań.

Podstawą atrakcyjności obszaru LGD „Kraina Nafty” jest Beskid Niski z malowniczym krajobrazem, jednak analizowany obszar wciąż posiada nie w pełni rozwiniętą infrastrukturę turystyczno-rekreacyjną. Obiekty już istniejące wymagają modernizacji i rozbudowy. Coraz większą popularnością cieszą się rozwijające gospodarstwa agroturystyczne, które oferują turystom noclegi, wiejskie jedzenie i atrakcje, charakterystyczne dla turystyki wiejskiej. W ostatnich latach spopularyzowano turystykę pieszą i rowerową, dzięki wytyczeniu wielu atrakcyjnych szlaków i tras. Jednakże rozwój obszaru wymaga jeszcze wielu kluczowych inwestycji, których określenie i realizacja należą m.in. do LGD.

1.1 Rynek pracy

Diagnoza obszaru dokonana przy udziale mieszkańców w zakresie ich potrzeb i oczekiwań, została poprzedzona analizą ekonomiczną – gospodarczą obszaru pod kątem rynku pracy i poziomu bezrobocia, w oparciu o dane GUS.

GMINA	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [%]			Pracujący na 1000 ludności		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Chorkówka	12,5	12,0	10,2	42	47	48
Dukla	12,1	11,4	10,0	92	88	89
Iwonicz-Zdrój	9,9	9,6	7,6	169	169	175
Jedlicze	10,6	9,9	7,9	157	159	136
Jaślika	11,0	11,9	11,0	41	49	47
Miejsce Piastowe	9,9	9,8	8,3	85	92	88
Średnia Gmin z obszaru LSR	11,0	10,8	9,2	98	101	97

Struktura bezrobotnych w powiecie krośnieńskim w 2014 r.

wiek	24 lata i mniej		25-34	35-44	45-54	55 i więcej		
osoby	1095		1943	1232	1096	628		
wykształcenie	wyższe	policealne, średnie zawodowe	średnie ogólnokształcące	zasadnicze zawodowe	podstawowe i bez wykształcenia	gimnazjalne i poniżej		
osoby	869	1600	440	1966	-	1119		
pleć	mężczyźni			kobiety				
osoby	2820			3174				
czas pozostawania bez pracy	3 miesiące i mniej		3 - 6 miesięcy	6 - 12 miesięcy		12 - 24 miesięcy		powyżej 24 miesięcy
osoby	1738		874	1029		1047		1306
staż pracy	bez stażu pracy	1 rok i mniej	1 - 5 lat	5 - 10 lat	10 - 20 lat		20 - 30 lat	powyżej 30 lat
osoby	1178	1018	1278	850	878		567	225
miejsce zamieszkania	zamieszkali na wsi			zamieszkali w mieście				
osoby	5373			621				

Obszar LGD „Kraina Nafty” charakteryzuje się stosunkowo wysokim bezrobociem, jednakże o tendencji spadkowej. Biorąc za punkt wyjściowy, stan na koniec 2012 roku, widać, że stopa bezrobocia dla powiatu

Krośnieńskiego zmniejszyła się o 3 punkty procentowe, mimo tego jest wyższa od stopy bezrobocia dla Województwa Podkarpackiego oraz kraju. **Udział bezrobotnych zarejestrowanych w stosunku do liczby ludności w wieku produkcyjnym ma tendencję spadkową. Struktura bezrobotnych w powiecie krośnieńskim w 2014 r. pokazuje, iż najwięcej zarejestrowanych bezrobotnych jest w wieku 25-34 lat, ponad połowa bezrobotnych to osoby o niskim wykształceniu (zasadnicze zawodowe lub niższe), prawie 90% bezrobotnych to osoby zamieszkujące tereny wiejskie, a ponad 37% nie posiada doświadczenia zawodowego lub nie przekracza roku stażu pracy.**

Sytuacja na rynku pracy i stopień bezrobocia, są głównymi przyczynami problemów społecznych, w tym ubóstwa, wykluczenia społecznego i marginalizacji określonych grup społecznych. Skala tych zjawisk stopniowo się zmniejsza, m.in. poprzez działalność organizacji społecznych i instytucji publicznych (MOPS, GOPS, PCPR), jednakże w dalszym ciągu jest to istotny problem, którego niwelowanie wpłynie na poprawę jakości życia na obszarze LGD. Realizacja głównego zadania, wpłynie na rozwiązywanie zidentyfikowanych problemów, będzie to szeroko pojmowany rozwój przedsiębiorczości, promocja samozatrudnienia i tworzenia nowych miejsc pracy, jako warunek konieczny do poprawy sytuacji ekonomicznej mieszkańców.

Dane dotyczące pomocy społecznej:

Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci			
	2012	2013	2014
Województwo Podkarpackie	94802	88028	81 246
Powiat krośnieński	5172	4824	4 416
Chorkówka	692	655	579
Dukla	837	791	754
Iwonicz-Zdrój	518	476	431
Jaśliska	140	138	122
Jedlicze	620	523	478
Miejsce Piastowe	556	586	527

Udział w zasiłkach w Polsce: województwo podkarpackie -7,4%; powiat krośnieński -0,4%; obszar LSR - 0,3% .

Udział w zasiłkach w województwie podkarpackim: powiat krośnieński - 5,4%; obszar LSR - 3,6%.

Wnioski z przeprowadzonych badań i konsultacji: 80% ankietowanych uważa, że najslabiej rozwiniętą dziedziną obszaru LGD jest rynek pracy i przedsiębiorczość. Stąd wynikają problemy związane ze znalezieniem pracy, brakiem środków inwestycyjnych na rozpoczęcie lub rozwój działalności, utrzymującą się wysoką stopą bezrobocia. Zdaniem mieszkańców jest to dziedzina wymagająca niezwłocznej interwencji.

Ponad połowa ankietowanych uważa, że słabo rozwiniętymi dziedzinami na obszarze LGD są: infrastruktura publiczna (52%), turystyczna (63%) i aktywność społeczna (57%), brak ofert spędzania wolnego czasu (65%).

40% respondentów nie ma zdania na temat ochrony środowiska naturalnego.

Z uzyskanych informacji, można wywnioskować, że dość dobrze rozwiniętymi obszarami są: sport i rekreacja, dziedzictwo kulturowe, estetyka miejscowości.

Podczas prowadzonej analizy, społeczność lokalna zwracała uwagę na konieczność podejmowania działań w kierunku: tworzenia nowych miejsc pracy (75%), zakładania działalności gospodarczej i rozwoju lokalnej przedsiębiorczości (75%), wspierania innowacyjnych działań na obszarach wiejskich (56%), rozwoju infrastruktury społeczno-kulturalnej i rozwoju bazy sportowej (52%), budowy i modernizacji infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, rozwoju sieci szlaków turystycznych i ścieżek rowerowych, rozwoju i promocji usług turystycznych, rozwoju agro- i ekoturystyki (58%), organizacji wydarzeń kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych (51%), podtrzymywania lokalnych tradycji, promocji lokalnych twórców i wsparcia zespołów folklorystycznych (52%), remontu, renowacji, promocji zabytków i izb pamięci (30%), promocji obszaru poprzez wydawnictwa i publikacje informacyjno-promocyjne (32%), inwestycji w infrastrukturę drogową, oświetlenia, chodniki, miejsca parkingowe (40%).

Przeprowadzone badanie oraz konsultacje z mieszkańcami obszaru LGD pozwoliły na wyłonienie najważniejszych obszarów aktywności LGD oraz określenie grup docelowych, do których powinny być skierowane działania. Zdaniem respondentów **grupami docelowymi- czyli grupami szczególnie istotnymi z punktu widzenia realizacji LSR oraz problemów występujących na obszarze, do których powinny być skierowane działania są: bezrobotni (56%), organizacje pozarządowe (43 %), mieszkańcy najmniejszych miejscowości (40 %), kobiety (37%), osoby starsze (36%), osoby niepełnosprawne (36%), przedsiębiorcy (30 %).**

Badanie pozwoliło także na wskazanie **grup defaworyzowanych**, ze względu na dostęp do rynku pracy, do których zdaniem ankietowanych należą: **długotrwale bezrobotni (80%), osoby powyżej 50. roku życia (67%), mieszkańcy obszarów wiejskich (40%), młodzież (40%), osoby z niskim wykształceniem (39%), kobiety (29%), osoby niepełnosprawne (27%).**

LGD przy udziale społeczności dokonała analizy ukierunkowania przyszłych działań czyli najważniejszych obszarów interwencji możliwych do realizacji w ramach LSR w nowym okresie programowania. Zakres działań według ankietowanych powinien obejmować:

- 1) Rozwój przedsiębiorczości, w tym tworzenie nowych miejsc pracy;
- 2) Ogólnodostępną infrastrukturę publiczną: turystyczną, rekreacyjną, kulturową (nowe obiekty, modernizacja istniejących) oraz techniczną (budowa lub modernizacja dróg lokalnych);
- 3) Turystykę i agroturystykę – wzmocnienie usług turystycznych, wykorzystanie walorów lokalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji;
- 4) Rozwój ekonomii społecznej oraz wsparcie aktywności społecznej mieszkańców obszaru (szkolenia, warsztaty, festyny, konkursy, imprezy sportowe, kulturalne i rekreacyjne);
- 5) Projekty partnerskie (krajowe, międzynarodowe) i rozwijanie współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej

Dokonana, przy współuczestnictwie mieszkańców, analiza zasobów i potencjału obszaru ukazuje spójność i specyfikę LGD, w następujących dziedzinach:

- **środowisko przyrodnicze:** bogactwo obszaru w walory przyrodniczo-krajobrazowe, szlaki turystyczne, czyste rzeki, duża bioróżnorodność środowiska przyrodniczego, bogactwo flory i fauny, znaczne obszary podlegające ochronie, w tym NATURA 2000, położenie w dorzeczu rzeki Wisłoki, bogactwo surowców naturalnych, wody mineralne, gaz ziemny, ropa naftowa, tereny dogodne do wykorzystania energii odnawialnej – wiatraki, programy proekologiczne;

- **kultura, historia i działalność społeczna:** wspólne korzenie i podobne doświadczenia historyczne, podobny układ zabudowy wiejskiej, uzdrowisko z bazą leczniczo-sanatoryjną, kolebka przemysłu naftowego związana z osobą Ignacego Łukasiewicza, dominacja osadnictwa rolniczego (wsie, dworki), występowanie obiektów o dużej wartości historycznej i kulturowej, w tym zabytków kultury materialnej i sakralnej, kultywowanie tradycji i obrzędów lokalnych, duża aktywność społeczna poprzez działalność straży pożarnych, kół gospodyń wiejskich, NGO, działalność zespołów folklorystycznych, kultywujących kulturę i tradycje lokalne, rozwijające się rzemiosło, rękodzielnictwo i drobna wytwórczość, duża ilość produktów ekologicznych, tradycyjnych i charakterystycznych dla obszaru, słaba współpraca lokalnych środowisk oraz niedostatek oddolnych inicjatyw wykraczających poza granice sołectw i gmin;

- **położenie, gospodarka i rozwój ekonomiczny:** dobra dostępność komunikacyjna (położenie w bezpośrednim sąsiedztwie drogi krajowej Nr 28 Zator – Medyka oraz drogi międzynarodowej nr DK 19 Radom-Barwinek/E371, transgraniczność regionu, położenie w pobliżu miast, potencjalnych rynków zbytu, rolniczy charakter wsi, słabo urodzajne gleby, duża ilość małych gospodarstw rolnych (do 10 ha), niski poziom przedsiębiorczości na wsi, migracja ludzi młodych i wykształconych do miast i za granicę, niski poziom kwalifikacji zawodowych wśród bezrobotnych, wysoki poziom bezrobocia wśród kobiet (ponad 50%), słabe zainteresowanie dywersyfikacją działalności rolnej, dobrze rozbudowana sieć usług handlowych, słaba baza do rozwoju turystyki mimo bogactwa zasobów naturalnych i potencjału regionu; istniejące zakłady przemysłowe i usługowe.

1.2 Przedsiębiorczość

Na specyfikę obszaru LGD zdecydowanie wpływa struktura agrarna gospodarstw rolnych (duże rozdrobnienie i mała powierzchnia gospodarstw rolnych) oraz dogodne położenie w stosunku do istniejących zakładów pracy. Ma on charakter rolniczo – usługowy, na którym znaczna część społeczeństwa utrzymuje się z pracy zarówno w indywidualnych gospodarstwach rolnych, jak i w przemyśle, budownictwie, handlu czy usługach. Jedną z zasadniczych gałęzi w skali całej regionalnej gospodarki są małe i średnie przedsiębiorstwa. Od ich działania zależna jest w dużej mierze kondycja lokalnego rynku pracy. Bardzo często przedsiębiorstwa te stanowią o sile rozwoju ekonomicznego gmin i całego obszaru LGD, stanowiąc jedno z najważniejszych źródeł utrzymania mieszkańców. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON w Gminach tworzących obszar LGD wynosi łącznie 4377 (dane z GUS wg stanu na 2014 r.).

GMINA	Dochody gminy na 1 mieszkańca [zł]		
	2012	2013	2014
Chorkówka	2557,14	2728,20	2768,67
Dukla	3120,82	2945,07	3438,47
Iwonicz-Zdrój	2933,49	2838,04	3211,44
Jedlicze	2273,06	2386,64	2699,19
Jaślika	3852,65	3490,85	4169,67
Miejsce Piastowe	2612,66	2602,14	2843,64
Średnia Gmin z obszaru LSR	2891,64	2831,82	3188,51

Podmioty Gospodarki Narodowej wpisane do rejestru Regon

Jednostka terytorialna	Osoby prawne i jedn. org. niemające osobowości prawnej wg sekcji PKD 2007			Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wg sekcji PKD 2007		
	ogółem			ogółem		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Chorkówka	139	145	149	576	592	599
Dukla	193	199	203	572	577	588
Iwonicz-Zdrój	166	168	177	629	639	656
Jedlicze	203	210	219	707	737	733
Miejsce Piastowe	170	175	179	767	754	763
Jaśliska	25	31	32	72	74	79
	896	928	959	3323	3373	3418

W celu zainteresowania potencjalnych inwestorów, a także umożliwienia rozwoju podmiotom gospodarczym działającym na terenach gmin objętych działaniem LGD, podejmowane są próby stworzenia tzw. klimatu dla przedsiębiorców. Poszczególne gminy mają własne strategie tworzenia wsparcia okołobiznesowego. Są to punkty konsultacyjne PARP, których działalność finansowana jest ze środków unijnych, tworzenie ulg podatkowych, wydzielanie specjalnych stref ekonomicznych. Taka strefa powstała w ostatnim czasie w Gminie Chorkówka - Centrum Przedsiębiorczości Strefy Inwestycyjnej Innowacyjnych Technologii Szczepańcowa-Lotnisko Sp. z o.o., która stanowi płaszczyznę okołobiznesową dla przedsiębiorców, stwarza im możliwość rozwoju, pozyskiwania środków zewnętrznych i zapewnienie trwałego rozkwitu konkurencyjności przedsiębiorstw.

Kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru ma **branża turystyczna i okololeturystyczna**, która z jednej strony wpływa na rozwój ekonomiczny regionu, a jednocześnie jest niezbędna do rozwoju turystyki i zachowania dziedzictwa lokalnego. Branża ta stale się rozwija, wymaga jednak wprowadzania kompleksowych, zintegrowanych ofert produktów i usług turystyki wiejskiej, aby była w stanie w pełni zaspokoić potrzeby turystów krajowych i zagranicznych. Oczekiwania turystów skupiają się na kompleksowej obsłudze, która obejmuje zakwaterowanie, wyżywienie oparte na lokalnych, tradycyjnych produktach, zapewnienie atrakcji, zwiedzanie ciekawych miejsc, poznawanie tradycji, kultury i historii, walorów przyrodniczych, a więc pełnego i aktywnego wykorzystania czasu pobytu. Taka forma podejścia do turystyki, korzystnie wpłynie na rozwój ekonomiczny obszaru, gdyż angażuje różne branże w kontekście osiągnięcia wspólnego celu – rozwój turystyki. Słabym punktem obszaru, wymagającym interwencji jest niska innowacyjność przedsiębiorstw oraz brak odpowiedniego zaplecza inwestycyjnego, brak innowacyjnych, zintegrowanych ofert służących wsparciu turystyki. W związku z tym lokalne podmioty gospodarcze nie są konkurencyjne w stosunku do innych firm. Ogólny rozwój przedsiębiorczości wpłynie na podniesienie jakości życia mieszkańców oraz rozwój ekonomiczny obszaru. Odpowiedzią na zidentyfikowane problemy będzie wspieranie podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej, tworzenia nowych miejsc pracy, podnoszenia kwalifikacji zawodowych i tworzenia zintegrowanych ofert turystycznych, w ramach wsparcia na realizację strategii.

Grupą docelową planowanych działań będą: **osoby fizyczne planujące rozpoczęcie działalności, przedsiębiorstwa (mikro i małe), w tym związane z branżą turystyczną.** Ponadto w ramach wsparcia przewidziane są środki na podniesienie, bądź poprawę kwalifikacji zawodowych, w ramach otrzymanego dofinansowania na rozpoczęcie działalności. Wśród grupy docelowej wsparciem objęci będą przedstawiciele **grup defaworyzowanych: osoby długotrwale bezrobotne, osoby powyżej 50. roku życia, mieszkańcy obszarów wiejskich, młodzież, osoby z niskim wykształceniem, kobiety i osoby niepełnosprawne.** W celu wyłonienia wśród grupy docelowej grup defaworyzowanych LGD stosować będzie kryteria wyboru preferujące w pierwszej kolejności wybór projektów składanych przez przedstawicieli tej grupy.

1.3 Przestrzeń publiczna i infrastruktura

Istotnym obszarem interwencji, w zakresie którego LGD zamierza podjąć działania jest szeroko rozumiana infrastruktura, przestrzeń publiczna i baza turystyczna. Analiza obszaru oraz konsultacje z mieszkańcami pozwoliły na zdefiniowanie następujących problemów w tej dziedzinie: niski poziom aktywności sportowo – rekreacyjnej oraz słabe zainteresowanie życiem kulturalnym, niewykorzystywany w pełni potencjał do rozwoju turystyki (brak ofert, brak infrastruktury, brak odpowiednio wyposażonych obiektów), słabo rozwinięta baza turystyczna LGD, niewystarczająco rozwinięta infrastruktura publiczna, społeczna, drogowa i duże koszty na realizację i utrzymanie inwestycji infrastrukturalnych, sportowych, rekreacyjnych, niewystarczający poziom identyfikacji mieszkańców z obszarem Kraina Nafty.

Odpowiedzią na zidentyfikowane problemy będzie rozwój, unowocześnienie i zmodernizowanie bazy turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i sportowej. Działanie to wpłynie na wykreowanie pozytywnego wizerunku obszaru, poprawę jakości życia, podniesienie atrakcyjności turystycznej, a co za tym idzie wzrost ruchu turystycznego, który przyczyni się do poprawy sytuacji ekonomicznej obszaru.

Grupą docelową, do której skierowane będą wyżej wymienione działania będą: **osoby prawne, jednostki org. nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawy przyznają zdolność prawną lub osoby fizyczne z obszaru LGD: m.in.: j.s.t. instytucje kultury, GOSiR, stowarzyszenia, fundacje, kościoły i związki wyznaniowe, mieszkańcy.**

1.4 Dziedzictwo kulturowe

Kolejnym obszarem objętym LSR jest zachowanie dziedzictwa kulturowego i ochrona środowiska przyrodniczego. LGD posiada bogactwo walorów i zasobów kulturowych obszaru, które zdaniem mieszkańców należy pielęgnować, promować i wzmacniać tym samym tożsamość mieszkańców z regionem. Bogate tradycje zobowiązują kolejne pokolenia do aktywności w dziedzinie kultury, tradycji, folkloru, jednakże niewystarczające zaangażowanie środków własnych lokalnych organizacji i instytucji kultury nie pozwalają na prowadzenie działalności kulturowej na odpowiednim poziomie. Duże koszty organizacji imprez, renowacji zabytków, prac konserwatorskich, wysokie koszty publikacji, niewystarczające wyposażenie podmiotów z dziedziny kultury, niska wiedza mieszkańców i turystów na temat walorów kulturowych obszaru, niewystarczający poziom świadomości ekologicznej wśród mieszkańców sprawiają, że konieczne jest ukierunkowanie działań LGD w tym zakresie. Mocną stroną obszaru jest duża ilość aktywnych organizacji pozarządowych, których członkowie chcą podejmować inicjatywy społeczne w tym zakresie. Czynnikiem wpływającym na rozwój turystyczny obszaru jest bogactwo fauny i flory, czyste środowisko naturalne i położenie na obszarach chronionych Natura 2000. Stanowią one potencjał do rozwoju turystyki, stąd istotne jest podniesienie świadomości mieszkańców w zakresie ochrony środowiska i działań proekologicznych. Dzięki tym działaniom możliwe będzie wielopokoleniowe zachowanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, w możliwie jak najmniej zmienionym stanie dla przyszłych pokoleń i turystów. Słabą stroną jest niski stopień wykorzystania odnawialnych źródeł energii, mimo sprzyjających warunków środowiskowych, spowodowany gł. wysokimi cenami nośników energii i obawą przed sięganiem po środki zewnętrzne na realizację tego typu inwestycji, rozbudowane procedury, niedostateczne informacje na temat programów proekologicznych. Elementem ochrony krajobrazu kulturowego jest zachowanie tradycyjnego krajobrazu rolniczego, tradycyjnej zabudowy mieszkaniowej (łańcuchowego układu wsi), przedpoli widokowych, obiektów zabytkowych oraz obiektów technicznych, tradycyjnego przemysłu naftowego tzw. „kiwonów” i szybów naftowych, parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody i stref chronionych. Chronione są przedpola widokowe związane z otwarciem widokowym na perspektywę krajobrazu z atrakcyjnych odcinków dróg i wzniesień, punktów widokowych.

1.5 Społeczeństwo

Duża aktywność społeczeństwa na obszarze LGD, przejawia się liczbą organizacji pozarządowych o charakterze lokalnym, regionalnym, a także będących filiami i oddziałami organizacji o szerszym zasięgu działania. Łączna liczba organizacji pozarządowych to 242 (dane z GUS na 2014 r.), które w większości mają osobowość prawną. Głównymi polami zainteresowania tych organizacji są: sport i rekreacja, przedsiębiorczość, kultura i sztuka, edukacja ekologiczna, zachowanie tradycji, dobroczynność i opieka nad ubogimi.

O aktywności lokalnych organizacji może świadczyć fakt, iż 20 projektów zrealizowanych w ramach LSR ze środków PROW 2007-2013, złożonych zostało przez NGO. Aktywność organizacji społecznych przekłada się na ilość podejmowanych działań, ich zróżnicowanie oraz wpływa na rozwój społeczeństwa obywatelskiego, dzięki czemu mieszkańcy w sposób czynny i świadomy angażują się w pracę na rzecz swojego środowiska, wpływając w ten sposób na jakość życia mieszkańców i rozwój społeczno – gospodarczy. Organizacje społ. wychodzą naprzeciw zagrożeniom płynącym z Internetu oraz mediów, negatywnie wpływających na młode pokolenie, włączając młodzież w aktywność społeczną, kulturalną, fizyczną, obywatelską.

Ostatnim obszarem aktywności LGD będzie budowanie kapitału społecznego, wzmacnianie współpracy, podnoszenie kwalifikacji i działania animacyjne dla społeczności lokalnej. Są one odpowiedzią na wskazane podczas spotkań z mieszkańcami potrzeby, związane z niewystarczającymi kompetencjami mieszkańców do rozwoju życia społecznego i zarządzania na poziomie lokalnym. Działania podejmowane przez LGD będą realizowane w ramach aktywizacji. Celem tych działań będzie informowanie społeczności o możliwości uzyskania wsparcia w ramach LSR, ale także służyć będą ograniczeniu wykluczenia społecznego, włączania i angażowania różnych środowisk w celu realizacji wspólnych inicjatyw.

Cele ogólne, szczegółowe, przedsięwzięcia oraz wskaźniki: produktu, rezultatu i oddziaływania, zostaną sformułowane w oparciu o zidentyfikowane w diagnozie problemy i obszary interwencji odnoszące się do grup docelowych, możliwe do realizacji w ramach LSR.

2. Uwarunkowania geograficzne i przyrodnicze

Najistotniejszym czynnikiem warunkującym klimat obszaru LGD jest specyficzne położenie geograficzne i ukształtowanie powierzchni. Północno-zachodnia część LGD położona jest w zachodniej części Kotliny Krośnieńskiej, stanowiącej część Dołów Jasielsko- Sanockich. Południowa to pasmo Beskidu Niskiego nie przekraczające 900 m n.p.m. Obszary pogórzy karpaccich leżą w piętrze klimatu umiarkowanie ciepłego, nieco chłodniejszymi obszarami są obniżenia i kotliny śródgórskie. Specyficzną cechą lokalnego klimatu są silne i długotrwałe wiatry wiejące głównie z kierunku południowego (wiatry dukielskie lub rymanowskie).

Gleby obszaru LGD należą do średnio lub słabo urodzajnych (od III do VI klasy bonitacyjnej), cechuje je duża różnorodność. Przeważają gleby brunatne kwaśne, wytworzone z glin ilastych i pyłów, średnio głębokie i głębokie. Ogromnym bogactwem naturalnym obszaru LGD są lasy zajmujące obszar ponad 20 tys. ha, co stanowi ponad 35% ogólnej powierzchni. Przeważają lasy liściaste, głównie bukowe, występują także zespoły dębowo-grabowe, wśród lasów iglastych dominuje jodła i sosna. Lasy będące w znacznej części pozostałością Puszczy Karpackiej obfitują w rzadkie okazy fauny i flory, charakteryzując się wysokim stopniem naturalności. Nadzór nad lasami sprawuje Nadleśnictwo Dukla z siedzibą w Krośnie.

Zasoby wód powierzchniowych są znaczne. Przez obszar LGD przepływają liczne rzeki (Jasiołka, Lubatówka, Iwoniczanka, Panna, Biały Potok) oraz potoki (Bielcza, Badoń, potok Iwoniccki, Bełkotka, Ispak). Większość z nich w górnych biegach tworzy malownicze przełomy, niewielkie wodospady, zakola. Znaczna część obszaru LGD leży w dorzeczu rzeki Wisłoki, której dopływem jest rzeka Jasiołka przepływająca przez południowo – zachodnią część obszaru LGD. Spełnia ona nie tylko walory przyrodnicze, ale jest miejscem turystyki i spędzania czasu wolnego dla okolicznych mieszkańców.

Wśród surowców naturalnych występujących na obszarze LGD „Kraina Nafty” na pierwszym planie pojawia się ropa naftowa i gaz ziemny. Znane od dawna na terenie m.in. Bóbrki wycieki ropy naftowej, używanej do celów leczniczych, zainspirowały Ignacego Łukasiewicza i Tytusa Trzecieckiego do wykorzystania oleju skalnego – wówczas tak nazywano ropę naftową – do celów gospodarczych. Założyli z ówczesnym właścicielem Bóbrki Karolem Klobassą–Zrenckim spółkę i w 1854 roku rozpoczęli poszukiwania ropy naftowej. W ten sposób powstała kopalnia wraz z warsztatem mechanicznym, kuźnią, kotłownią i budynek administracyjny. Obok kopalni Łukasiewicz zajmował się także Rafinerią Nafty, która była w tym czasie największym zakładem krajowego przemysłu naftowego. Dzięki temu Bóbrka i Chorkówka stały się w tym czasie znaczącymi ośrodkami gospodarczymi. Ważnym wydarzeniem było założenie w 1899 roku Rafinerii Nafty w Jedliczu przez holendersko – węgierską spółkę „Du Nord”. Przemysł naftowy znacząco wpłynął na kształt ekonomiczno-gospodarczy tego regionu. Wśród bogactw naturalnych wymienić należy także wody mineralne z Iwonicza – Zdroju o właściwościach leczniczych. Wody iwoniczkie znane były od wieków i są stosowane w leczeniu różnych schorzeń. Należą do wód chlorkowo-wodorowo-węglanowo-sodowo-jodowo-bromowych z zawartością wodnego dwutlenku węgla. Stosuje się je do kuracji pitnej, kąpeli mineralnych, inhalacji i produkcji soli jodowo-bromowej. Pite regularnie leczą alergię, nadciśnienie, miażdżycę, nieżyty żołądka, choroby przemiany materii oraz niedomogi tarczycy. Ponadto na terenie Iwonicza produkowana jest metodą warzenia iwoniczka sól lecznicza stosowana w kąpielach i okładach.

Różnorodność przyrodnicza, bogactwo żywej przyrody, walory krajobrazowe oraz zachowany w dużym stopniu naturalny charakter zasobów środowiska naturalnego, spowodowały, iż obecnie region ten należy do wyjątkowych w skali kraju, pod względem powierzchni objętej różnymi formami ochrony przyrody. Walory przyrodnicze obszaru sprawiły, że znaczna część terenu została objęta prawnymi formami ochrony przyrody tj.:

1 park narodowy (1 155 ha) – część Magurskiego Parku Narodowego, 1 park krajobrazowy (ponad 16 tys. ha) – Jaślicki Park Krajobrazowy, obszary chronionego krajobrazu „Beskidu Niskiego” o łącznej powierzchni ponad 16 tys. ha oraz blisko 100 pomników przyrody. Ponadto na obszarze występuje sieć NATURA 2000. Ścisłą ochroną objęto tereny o unikatowych cechach geologicznych, bogate w rzadkie, unikatowe okazy flory i fauny, tworząc 8 rezerwatów przyrody: „Modrzyna” w Barwinku, „Cisy” w Nowej Wsi, „Igielki” w Mszanie, „Rezerwat Tysiąclecia” na Górze Cergowej, „Wadernik” w Ropiance, „Przełom Jasiołki”, „Kamień nad Jaślickimi” i „Źródlika Jasiołki”, Sieć Natura 2000.

3. Uwarunkowania historyczne

Historia obszaru to historia ludzi, którzy przez całe wieki utożsamiali się ze swoim regionem, czuli potrzebę walki o wolność, skutecznego działania i wspólnej pracy. To historia ludzi dumnych, z ogromnym poczuciem przynależności i więzi z miejscem, w którym żyli. „Kraina Nafty” jest obszarem zamieszkiwanym przez wiele tysięcy lat. Potwierdzają to badania archeologiczne przeprowadzone np. w okolicach Wietrzna, gdzie zostały odnalezione urny ciałopalne i gdzie znajduje się średniowieczne grodzisko. Historia obszaru LGD „Kraina Nafty” nierozdzielnie wiąże się z historią całego Beskidu Niskiego.

Od czasów rzymskich przez przełęcz karpackie z północy na południe Europy wiodły uczęszczane trakty handlowe, choć teren Beskidu Niskiego długo był niezamieszkały. W okresie wczesnego średniowiecza tereny te były okresowo zasiedlone przez Chorwatów, a w IX wieku Beskid Niski stał się peryferyjną dzielnicą ponadplemiennego państwa Wiślan. Słabo zaludniony, stanowił naturalną granicę między państwem polskim a Węgrami. Od XIII wieku teren Beskidu Niskiego zaczęli zasiedlać Wołosi – pasterskie ludy bałkańskie, zakładając wsie na prawie wołoskim dostosowanym do pasterskiego trybu życia. Wzajemne przenikanie różnych narodowości, kultur, religii i gospodarki przyczyniło się do powstania odrębnej grupy etnicznej – Łemków, wyznania grekokatolickiego. W późniejszym okresie część Łemków przeszła na prawosławie, stąd widoczne w krajobrazie beskidzkim cerkwie grekokatolickie i prawosławne. XVI i XVII stulecie było okresem rozkwitu gospodarczego regionu. Po pierwszym rozbiórce Polski w 1772 r. tereny Beskidu Niskiego po obu stronach Karpat weszły w skład prowincji Galicja, należącej do monarchii Habsburgów. W 1846 r. – rabacja galicyjska – władze austriackie sprowokowały wystąpienia chłopskie przeciw szlachcie, tym samym wykorzystując chłopów stłumiły przygotowywane przez

szlachtę powstanie narodowe. W roku 1867 Galicja uzyskała autonomię, co zaowocowało gwałtownym rozwojem gospodarczym całego obszaru. W Bóbrce koło Krosna w 1854 r. Ignacy Łukasiewicz uruchomił pierwszą na świecie kopalnię ropy naftowej, a w Ulaszowicach pod Jasłem pionierską destylarnię naftową, rozpoczynając wielki boom naftowy – "Polski Teksas". W tym czasie rozbudowano także koleje żelazne, tworząc m.in. linię Stróże - Zagórz, Zagórz - Łupków - Medzilaborce (1872). Modne stały się uzdrowiska w Iwoniczu - Zdroju i sąsiadującym Rymanowie. Jednak z uwagi na ogólnie panującą, zwłaszcza na wsi, przysłowiową „nędzę galicyjską” na przełomie XIX i XX wieku rozpoczęła się masowa emigracja zarobkowa miejscowej ludności do Europy Zachodniej i obu Ameryk. Po wybuchu I Wojny Światowej pierwsze walki w Beskidzie Niskim rozpoczęły się we wrześniu 1914 r. Uzyskanie przez Polskę niepodległości spowodowało podzielenie Łemków granicą karpacką. W okresie międzywojennym na terenie wschodnim Beskidu Niskiego działać zaczęły ukraińskie partie i organizacje narodowościowe. Przeprowadzono nieudane próby utworzenia łemkowskiego państwa w roku 1918 proklamowano tzw. republikę Komaniecko – Wisłocką. We wrześniu 1939 roku terenu Beskidu Niskiego broniła Armia Karpaty w sile ok. 12 tys. żołnierzy. Podczas okupacji Beskid Niski należał do Generalnej Guberni, w której stosowano terror, masową eksterminację ludności żydowskiej i pacyfikację wsi. Walczące polskie podziemie, oprócz akcji sabotażowych na liniach kolejowych, w kopalniach ropy naftowej, wykorzystywało przełęcze górskie w celu przemytu broni, pieniędzy i przeprowadzania ludzi. We wrześniu 1944 r. Armia Czerwona i Korpus Czechosłowacki rozpoczęły operację, której celem było przetarcie drogi na południe przez Przełęcz Dukielską. Operacja proszowsko-dukielska - rozpoczęła się 8 września, a zakończyła 6 października. Kotlinę, w której rozegrała się bitwa nazwano "Doliną Śmierci". W wyniku bitwy dukielskiej wojska radzieckie straciły ok. 70 tys. ludzi, Korpus Czechosłowacki ok. 6 tys. żołnierzy, Hitlerowcy ponieśli straty sięgające 52 tys. zabitych i rannych. W wyniku działań wojennych prawie całkowicie zniszczeniu uległy miasta Jasło, Dukla oraz wiele wsi. Po ustąpieniu frontu na terenach Beskidu Niskiego swoją działalność nasiliła Ukraińska Powstańcza Armia (UPA). Podejmowała akcje wymierzone przeciw cywilnej ludności polskiej zamieszkującej te tereny oraz prowadziła działalność dywersyjną. W 1947 r. miała miejsce akcja "Wisła", która polegała na przymusowym przesiedlaniu zamieszkującej te tereny ludności łemkowskiej na ziemie odzyskane. Po 1956 roku część rdzennej ludności łemkowskiej powróciła w Beskid Niski. Po wojnie miała miejsce odbudowa miast i wsi po zniszczeniach wojennych. Historia PRL na tych terenach wiąże się z rozwojem przemysłu.

4. Uwarunkowania kulturowe

Doskonałym uzupełnieniem potencjału przyrodniczego i historycznego jest pielęgnowana tu skrupulatnie tradycja i kultura ludowa. Tutejsi mieszkańcy są gościnni, pracowici, chętni i otwarci na współpracę, dla nich wartość dziedzictwa tych ziem zawsze była i jest ważna. Przejawia się to na co dzień dbaniem o tradycję, obrzędy i zwyczaje. Obyczaje, legendy, lokalne nazwy i gwara są tu pielęgnowane – przekazywane z pokolenia na pokolenie, z całą spuścizną tożsamości kulturowej. Tą wspólną krainę wyróżnia również tradycja wytwarzania lokalnych produktów, do których zalicza się: rzeźbę, hafciarstwo, batic, krywulki, bibułkarstwo, wikliniarstwo, stolarstwo i kowalstwo artystyczne, regionalne wzornictwo, wytwarzane tu tradycyjne miody i jadło.

Obszar LGD posiada liczne zasoby dziedzictwa kulturowego, znajduje się tu wiele zabytków kultury materialnej i sakralnej. Istotne znaczenie dla kształtowania się procesu kulturotwórczego regionu miało wielowiekowe przenikanie różnych kultur uwarunkowane przygranicznym położeniem.

Na szczególną uwagę zasługują muzea, które gromadzą najcenniejsze eksponaty charakterystyczne dla omawianego regionu. Cieszą się dużą popularnością w kraju jak i zagranicą. Na terenie LGD funkcjonują następujące muzea:

- **Skansen – Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza w Bóbrce** działa od 1961 roku. Posiada eksponaty, obiekty i dokumenty związane z rozwojem i działalnością przemysłu naftowego.
- **Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu**, utworzone w dworku, będącym darem narodowym dla poetki w rocznicę 25-lecia pracy twórczej. Muzeum działa od 1960 r., zawiera eksponaty związane z twórczością poetki.
- **Muzeum Historyczne – Pałac w Dukli**, którego zasadniczym elementem ekspozycji są eksponaty broni i sprzętu wojskowego używanego podczas walk prowadzonych w Karpatach w okresie I i II wojny światowej. Wystawy muzealne skupione są wokół historycznych wydarzeń regionalnych tj. działania operacji karpackiej i gorlickiej (grudzień 1914 – maj 1915) oraz operacji dukielsko – preszowskiej trwającej od września do listopada 1944.
- **Muzeum – Skansen Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej** - powstało w celu uczczenia pamięci i ocalenia od zapomnienia kultury ludności łemkowskiej zamieszkującej te tereny, a wysiedlonej w ramach akcji „Wisła”. Ekspozycję stanowi zagroda łemkowska – zabudowania mieszkalne i gosp. (koniusznia, kuźnia) wraz z wyposażeniem: sprzęty, narzędzia rolnicze i kowalskie, meble, wyroby rzemiosła, stroje, dzieła sztuki ludowej, a także wystawa historyczna-pamiętki z I i II wojny światowej - broń, mundury, sprzęty wojskowe. W trakcie swej wielowiekowej historii, Łemkowie wytworzyli kulturę materialną i duchową, różniącą się od kultur innych grup etnicznych zamieszkujących Karpaty.
- **Muzeum Kultury Szlacheckiej w Kopytowej** - mieści się na terenie dawnego zespołu dworsko – parkowego we wsi Kopytowa. Jego wyposażenie obejmuje okres od końca XVIII stulecia do lat 60. XIX w. Są to: pamiętki z powstań narodowych, meble, malarstwo, kobierce i bibeloty. Dla zwiedzających udostępniono: sień ze zbiorami trofeów myśliwskich oraz broni, kuchnię z oryginalnym wyposażeniem (zabytkowe naczynia i przybory

kuchenne), pokój kredensowy, jadalnię, alkierz, salon z kolekcją portretów szlacheckich oraz gabinet właścicieli z oryginalnym kantorem dworskim i biblioteczką.

- **Zagroda Etnograficzna w Rogach** – jest to skansen dawnej wsi-zagrody, pogórzańskiego domostwa, w skład którego wchodzi budynek mieszkalny, wiatrak, kuźnia oraz ogródek z tradycyjnymi ziołami. To miejsce upamiętniające historię wsi, gdzie pamiątki rodzinne i przedmioty gospodarstwa domowego dają świadectwo o latach minionych. Prócz w pełni wyposażonego budynku mieszkalnego został tu przeniesiony stary młyn wiatrowy. Poza zwiedzaniem obiektu Zagroda oferuje liczne warsztaty rękodzielnicze oraz lekcje muzealne.
- **Muzeum bł. Ks. Bronisława Markiewicza** u Księży Michalitów i **Muzeum Misyjne** u sióstr Michalitek w Miejscu Piastowym.
- **Szkoła Ludowa w Żarnowcu** - jest to jeden z najstarszych obiektów architektury drewnianej na terenie Gminy Jedlicze. W latach 1903-1910 w szkole gościła poetka Maria Konopnicka. Szkoła jako placówka edukacyjna funkcjonowała do 1961 r. Obecnie w odnowionym budynku szkoły mieści się wystawa eksponatów (świadectwa szkolne, dokumenty, zdjęcia, przybory szkolne) oraz sala lekcyjna, w której organizowane są zajęcia stylizowane na XIX-wieczne lekcje.
- **Ekomuzeum Beskidzkie Wędrowanie** – to produkt turystyczny, który skupia 18 obiektów ekomuzealnych z obszaru LGD „Kraina Nafty”. Celem Ekomuzeum jest podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru oraz zachowywanie zasobów lokalnych. Powstało w ramach proj. współpracy (www.beskidzkiewedrowanie.pl).

Na uwagę zasługuje również **architektura centrum iwonickiego uzdrowiska**, która wzbudza podziw zarówno wśród znawców balneologii, jak i odwiedzających uzdrowisko kuracjuszy. **Iwonicz-Zdrój** to jedno z najstarszych polskich uzdrowisk o ponad 400-letniej tradycji. Posiada dobrze zachowany układ przestrzenny oraz stosunkowo jednolity stylistycznie zespół drewnianej zabudowy o wyjątkowej wartości zabytkowej. Czas powstania większości obiektów przypada na drugą połowę XIX wieku i pierwszą XX w. Architektura ta stanowi jakby swoistą syntezę tak zwanego stylu szwajcarskiego, z późnoklasykistycznym nurtem rodzimej architektury polskiej.

Na terenie LGD silnie kultywowane są **tradycje religijne (turystyka pątnicza)**. Najsłynniejsze miejsca kultu to: Pustelnia św. Jana z Dukli w Trzcianie, Sanktuarium w Dukli, Sanktuarium w Jaśliskach oraz Sanktuarium św. Michała Archanioła w Miejscu Piastowym, w którym żywiłowo rozwija się kult Błogosławionego ks. Bronisława Markiewicza oraz kult maryjny Matki Boskiej Fatimskiej. Ośrodki te odwiedzane są corocznie przez dziesiątki tysięcy pielgrzymów. O wadze tych miejsc świadczy także wizyta papieża Jana Pawła II w 1997 r., podczas której dokonano kanonizacji błogosławionego Jana z Dukli.

Kultura niematerialna obszaru to **zwyczaje, tradycje i folklor**, którego różnorodność znajduje odbicie w działalności kół gospodyń wiejskich, organizacji społecznych i zespołów ludowych, obrzędowych kultywujących tradycje dawnej wsi. Bogata kultura obfituje także w różnorodność artystów i rękodzielników, zajmujących się tradycyjnym rękodziełem ludowym (m.in. rzeźba, haft, wikliniarstwo) i wytwórczością nawiązującą do pracy przodków (bartnictwo, kowalstwo, ciesielstwo).

Obszar LGD cieszy się dużym **zainteresowaniem wśród turystów**, głównie szukających ciszy, spokoju i wypoczynku na łonie natury. Pagórkowate wzniesienia, dziewicza przyroda, zabytki kultury, łagodne ukształtowanie terenu i szczególna atmosfera tych miejsc doskonale nadają się do wędrówek pieszych, rowerowych i konnych. Przez obszar LGD przebiega wiele ścieżek przyrodniczych, szlaków turystycznych (główny szlak beskidzki czerwony, szlak graniczny niebieski, jak i liczne szlaki łącznikowe i dojściówki) i tematycznych, niejednokrotnie wykraczają one poza obszar LGD, łącząc ze sobą zbliżone tematycznie lub kulturowo regiony. Najważniejsze z nich to: **Szlak Świątyni Karpackich**: Krosno – Stropkov (Słowacja) łączy najcenniejsze świątynie i miejsca otaczane kultem przez dawnych i obecnych mieszkańców Beskidu Niskiego; **Szlak Architektury Drewnianej**: przebiega przez teren Podkarpacia dziewięcioma trasami, z których Krośnieńsko - Brzozowska, Sanocko - Dukielska oraz Jasielsko - Dębicko - Ropczycka prowadzą fragmentami przez Beskid Niski; **Szlak Winny**: nawiązuje do dawnych tradycji handlu „węgrzynem” na trasie prowadzącej z Krosna przez Duklę, Barwinek, Jaśliska i Słowację na Węgry; **Szlak Papieski w Beskidzie Niskim**: został wytyczony w oparciu o dokumenty i relacje uczestników wypraw ks. Karola Wojtyły w latach 50-tych ubiegłego wieku. W gminie Dukla trasa wiedzie przez Chyrową na Pustelnię św. Jana z Dukli (Trzciań), stąd do sanktuarium św. Jana z Dukli, dalej do "Złotej Studzienki" na Górze Cergowej; **Szlak Naftowy**- Transgraniczny szlak łączy ze sobą miejsca związane z narodzinami i historią przemysłu naftowego. Jego główna oś to: Jasło – Krosno – Sanok – Lesko - Ustrzyki Dolne – Sambor – Borysław – Drohobycz – Lwów; **Transgraniczny Szlak Rowerowy „Beskidzkie Muzea”** – przebiega przez urokliwe tereny Beskidu Niskiego i Pogórza aż na Słowację. Szlak rozpoczyna się w Krośnie. Wiedzie przez Odrzykoń, Żarnowiec, Kopytów, Bóbrkę, Duklę, Olchowice i Zydranową. Po przekroczeniu granicy w Barwinku odwiedzamy Świdnik i Medzilaborce. Z terenów słowackich szlak powraca na stronę polską turystycznym przejściem granicznym Jaśliska – Czeremcha do Rymanowa.

Rozdział IV Analiza SWOT

Analiza SWOT jest jedną z metod oceny kondycji regionu – czynników wewnętrznych oraz zewnętrznych, które warunkują jego rozwój. Zmiany, które dokonują się w otoczeniu dzieli się na sprzyjające jej rozwojowi i niesprzyjające; te pierwsze traktuje się jako szanse, drugie jako zagrożenia. Czynniki, którymi dysponujemy dzieli się na mocne strony (atuty) i słabe strony (bariery).

Bazując na diagnozie obszaru, LGD wyznaczyła pola działania określone z jednej strony przez silne strony obszaru LSR i jego szanse, z drugiej przez słabe strony i zagrożenia zewnętrzne. Analizując silne i słabe strony, wyznaczone zostały cechy wewnętrzne obszaru, zależne od społeczności, na które LGD może mieć wpływ i je zmieniać. Szanse i zagrożenia opisują otoczenie zewnętrzne, na które mieszkańcy/LGD nie mają wpływu, ale które bezwzględnie mają związek z obecną sytuacją obszaru i mają lub mogą mieć w przyszłości znaczenie dla jego sytuacji.

Analiza SWOT opracowana została z udziałem lokalnej społeczności w czasie spotkań informacyjnych przeprowadzanych z mieszkańcami, które odbywały się od sierpnia do września 2015 r., oraz w oparciu o badanie ankietowe i konsultacje w Biurze LGD. W pracach brali udział na równych zasadach i przy w miarę zachowanych proporcjach, przedstawiciele wszystkich sektorów, na których oparte jest działanie LGD, tj. przedstawiciele sektora społecznego, publicznego, gospodarczego oraz mieszkańców. W ramach prowadzonej dyskusji uczestnicy zgłaszali swoje uwagi, wnioski, opinie, pomysły i rekomendację do planowanych działań w ramach LSR. Uczestnicy kładli nacisk na problemy obszaru związane z bezrobociem, brakiem ofert na lokalnym rynku pracy, utrudnionym dostępem do sięgania po środki na utworzenie działalności gospodarczej, brak korzystnych warunków do rozwoju istniejących firm, niski poziom płac w regionie, oraz niski poziom życia na obszarze LGD. Kolejno została poruszona tematyka związana ze słabo rozwiniętą przestrzenią publiczną i niepełnym wykorzystaniem potencjału turystycznego obszaru. Przedstawiciele sektora społecznego zwracali uwagę na niewystarczające środki związane z działalnością prospołeczną i kulturalną, utrudniony dostęp do środków zewnętrznych i nieproporcjonalną ilość ofert w stosunku do potrzeb organizacji społecznych.

Podstawą do opracowania analizy SWOT była opracowana wcześniej szczegółowa charakterystyka, diagnoza regionu oraz wnioski i wyniki zebrane podczas konsultacji z mieszkańcami.

Dokonana analiza pozwoliła dostrzec najważniejsze problemy i potrzeby regionu będącego przedmiotem analizy, jak również związki między poszczególnymi elementami analizy i ocenić siłę ich powiązań m.in: czy dana mocna strona pozwoli wykorzystać określone szanse, czy dana mocna strona pozwoli przewyciężyć zagrożenie, czy dana słaba strona uniemożliwia wykorzystanie szans, czy dana słaba strona potęguje określone zagrożenie.

Poniższa analiza SWOT, stała się tym samym podstawą do opracowania Lokalnej Strategii Rozwoju. Analiza ta, prowadzi do przyjęcia takich celów strategii, które stanowią połączenie mocnych stron z szansami na „rynku” (w otoczeniu zewnętrznym).

Przedstawiona w tabeli poniżej analiza SWOT jednoznacznie wskazuje jakie słabości występują w otoczeniu wewnętrznym obszaru LGD, co stanowi odniesienie do kierunków działań na rzecz poprawy sytuacji i będzie przedmiotem dalszych rozważań. Mocne strony będą atutem środowiska lokalnego, gwarantującym skuteczność podejmowanych działań. Analiza otoczenia zewnętrznego w zakresie szans stwarza możliwości rozwojowe obszaru LGD. Natomiast analiza zagrożeń pozwoli uniknąć konsekwencji negatywnych i podjąć działania zapewniające uniknięcie skutków tych zagrożeń. Z analizy jednoznacznie wynika, że atutami LGD są niewątpliwie liczne walory środowiska przyrodniczego, bogata tradycja i kultura, wysoki potencjał i możliwości do rozwoju branży turystycznej, w szczególności związanej z czynnym wypoczynkiem i zdrową żywnością.

Dokładna analiza obszaru działania LGD pozwala na **sprecyzowanie wniosków**, które z kolei umożliwią określenie celów opracowywanej strategii. Obszar posiada tak dużo mocnych stron w obrębie wszystkich sfer oceny, że przy ich pomocy można znacząco zniwelować słabości i zagrożenia tego obszaru z wykorzystaniem istniejących szans.

Wnioski te uwzględniają wykorzystanie mocnych stron obszaru i jego szanse rozwojowe, łagodząc strony słabe oraz ograniczając w miarę możliwości występujące zagrożenia:

- **Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, rozwój lokalnego rynku pracy, poprzez tworzenie nowych miejsc pracy i podejmowanie działalności gospodarczych jest podstawowym warunkiem do dalszego rozwoju obszaru i wykreowania przedsiębiorczych mieszkańców czynnie zaangażowanych w pracę na rzecz własnego środowiska i „małej ojczyzny”.**

- **Kompleksowe działania w zakresie ochrony środowiska, kultywowania tradycji, rozwoju przedsiębiorczości, systematyczne ulepszanie infrastruktury publicznej, społecznej i turystyczno-rekreacyjnej, wpływają na znaczącą poprawę warunków życia mieszkańców oraz stanowią potencjał do szerszego rozwoju turystyki;**

- **Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze obszaru jest elementem unikalnym i niepowtarzalnym w skali kraju i może stanowić trwałą podstawę rozwoju, pod warunkiem jego kultywowania i wykorzystywania zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju;**

- **Istnieje potrzeba inspirowania i wspierania aktywności mieszkańców oraz dostarczania nowych wzorów do naśladowania w celu budowania kapitału społecznego;**

Potencjał drzemący w społeczności lokalnej LGD „Kraina Nafty” wymaga dodatkowej iskrzy będącej zapłonem dla wyzwolenia energii do dalszych działań mających na celu rozwój całego obszaru.

Miejsce występowania czynnika - Obszar LGD „Krai na Nafty”	Wewnętrzne	Mocne strony	Odniesienie do diagnozy	Słabe strony	Odniesienie do diagnozy
		<ul style="list-style-type: none"> - Korzystne położenie geograficzne na głównych ciągach komunikacyjnych oraz transgraniczność regionu. - Dobra lokalizacja w stosunku do ponadlokalnych ośrodków miejskich regionu, potencjalnych rynków zbytu (Jasła, Krosna, Sanoka i Rzeszowa). - Systematyczna poprawa infrastruktury technicznej, drogowej i bazy sportowo-rekreacyjnej. 	Rozdz. III.1.1; III.1.3; III.2	<ul style="list-style-type: none"> - Niewystarczająca infrastruktura publiczna/ drogowa/komunikacyjna. - Niewystarczająca infrastruktura publiczna, turystyczna, rekreacyjna, kulturowa oraz drogowa. - Bariery dla niepełnosprawnych. - Mała ilość miejsc rekreacji i wypoczynku dla mieszkańców i turystów (place zabaw, zielone sale fitness, parki linowe, altany, świetlice wiejskie). - Niski rozwój małych miejscowości w stosunku do większych ośrodków miejskich bądź wiejskich. 	Rozdz. III.1.3
		<ul style="list-style-type: none"> - Indywidualna inicjatywa i przedsiębiorczość mieszkańców, wzrastająca ilość podmiotów gospodarczych. - Istniejący potencjał dla rozwoju turystyki i bazy przetwórstwa rolno-spożywczego. - Wzrost miejsc pracy w lokalnych podmiotach gospodarczych. - Dobrze rozbudowana sieć usług handlowych. - Stale rozwijające się rzemiosło, rękodzielnictwo i drobna wytwórczość. 	Rozdz. III.1.1; III.1.2	<ul style="list-style-type: none"> - Niewykorzystany potencjał turystyczny, słaba baza noclegowa i infrastruktura turystyczno – gastronomiczna. - Brak lub zbyt mała liczba gospodarstw agroturystycznych, ekologicznych, miejsc noclegowych. - Niska świadomość mieszkańców z korzyści wynikających ze świadczenia usług turystycznych. - Brak ofert pracy na lokalnym rynku pracy. - Uprzedzenia związane z rozpoczynaniem dział. gosp., niska zasobność finansowa i obawa przed podjęciem ryzyka. - Duża ilość osób korzystających z pomocy społecznej. - Ograniczone możliwości podnoszenia kwalifikacji - Brak bazy przetwórstwa rolno – spożywczego. - Niska świadomość w zakresie popierania rodzimej produkcji i usług. 	Rozdz. III.1.1; III.1.2; III.1.3;
<ul style="list-style-type: none"> - Walory przyrodniczo - krajobrazowe, szlaki turystyczne, zabytki. - Bogactwo surowców naturalnych (wody mineralne, gaz ziemny, ropa naftowa, piasek, żwir). - Brak znaczących źródeł zanieczyszczeń środowiska, czyste rzeki, obszary chronione i NATURA 2000 - Systematycznie rozwijana infrastruktura w zakresie ochrony środowiska i proekologiczne programy. - Wzrastająca wiedza mieszkańców na temat ochrony środowiska. - Dobre warunki do pozyskiwania energii odnawialnej (wiatr). - Walory środowiska sprzyjające aktywnemu wypoczynkowi. 	Rozdz. III.1.1; III.1.4; III.2; III.3; III.4;	<ul style="list-style-type: none"> - Niski stopień wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz niewystarczająca świadomość mieszkańców w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych. 	Rozdz. III.1.4		

	<ul style="list-style-type: none"> - Uzdrawisko z bazą leczniczo-sanatoryjną oraz zabytkowy zespół zwartej drewnianej zabudowy uzdrawiskowej w Iwoniczu – Zdroju. - Unikalne w skali światowej Muzeum Przemysłu Naftowego w Bóbrce i Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej. - Duża ilość zabytków kulturowo- historycznych (miejsca kultu religijnego, kościoły, cerkwie, dworki, architektura, skanseny, muzea). - Dobrze rozwijająca się działalność kulturowa i sportowa (zespoły, KGW, twórcy, rzemiosło, kluby sportowe, imprezy kulturalne). - Tradycja i zwyczaje kulturalno – sportowe. 	<p>Rozdz. III.1.4; III.3; III.4</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ograniczone zasoby wyposażenia instytucji kultury i organizacji społecznych w sprzęt muzyczny, elektroniczny, w stroje ludowe. - Ograniczone środki na działalność kulturową, w związku z tym mała jej różnorodność. - Słaba promocja walorów obszaru i produktów lokalnych. 	<p>Rozdz. III.1.4; III.1.5</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - Zwiększająca się liczba funkcjonujących organizacji pozarządowych oraz duża liczba prężnie działających organizacji. - Wiele pozytywnych wzorców zachowań prospołecznych kreowanych przez organizacje społeczne. - Pozytywny stosunek władz lokalnych dla inicjatyw społecznych. - Wzrost zainteresowania mieszkańców estetyką otoczenia. - Doświadczenie w pozyskiwaniu zewnętrznych środków finansowych. - Promocja obszaru za pośrednictwem LGD. - Dostępność biura LGD i bezpłatne doradztwo, szkolenia. - Dobre praktyki realizacji PROW 2007-2014. 	<p>Rozdz. III.1.5</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Niewystarczająca ilość działań integrujących i aktywizujących lokalną społeczność. - Brak zorganizowanych form spędzania wolnego czasu. - Zbyt słabe utożsamianie się społeczności lokalnej z regionem. - Niewystarczająca współpraca organizacji pozarządowych, j.s.t. i innych podmiotów działających na danym terenie. 	<p>Rozdz. III.1.5</p>

	Szanse	Odniesienie do diagnozy	Zagrożenia	Odniesienie do diagnozy
Zewnętrzne	<ul style="list-style-type: none"> - Wzrost inwestycji infrastrukturalnych podnoszących dostępność komunikacyjną obszaru oraz sprzyjających poprawie środowiska naturalnego, dostępność środków pomocowych w tym zakresie. - Rozwój infrastruktury drogowej, rewitalizacja przestrzeni publicznej. 	<p>Rozdz. III.1.3; III.2</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Duże koszty inwestycji w zakresie infrastruktury i poprawy komunikacji 	<p>Rozdz. III.1.3</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - Moda na aktywny wypoczynek, rosnące zainteresowanie wypoczynkiem, sportem i rekreacją. 	<p>Rozdz. III.1.4</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Wysokie koszty utrzymania bazy sportowo – rekreacyjnej i kulturalnej. - Wzrastające koszty organizacji imprez rekreacyjno-sportowych i kulturalnych. 	<p>Rozdz. III.1.3;</p>

Miejsce występowania czynnika - Obszar LGD „Krai na Nafty”			- Niewystarczająca ilość środków zewnętrznych (kapitału) na rozwój turystyki i rekreacji.	
	<ul style="list-style-type: none"> - Tendencja do spadku bezrobocia, wzrost PKB. - Dostęp do bezpłatnego podnoszenia i rozszerzania kwalifikacji zawodowych. - Ułatwione i preferencyjne warunki rozpoczynania i prowadzenia działalności gospodarczej, wsparcie PUP dla subsydiowanego zatrudnienia. - Wzrost zainteresowania inwestorów zewnętrznych regionem. - Dobre praktyki dobrze prosperujących gospodarstw rolnych, możliwość osiągnięcia dodatkowych dochodów w gospodarstwach (np. agroturystyka, sprzedaż produktów rolnych i lokalnych), - Bliskość ośrodków miejskich, potencjalnych rynków zbytu. Stale rozwijający się sektor małych i średnich przedsiębiorstw. - Duża dostępność w pozyskiwaniu środków w funduszach unijnych i możliwość uzyskiwania doradztwa przez beneficjentów w ramach rozwoju przedsiębiorczości. 	Rozdz. III.1.1; III.1.2	<ul style="list-style-type: none"> - Bezrobocie i znikoma ilość atrakcyjnych ofert pracy w regionie. - Wysoki udział osób młodych wśród osób bezrobotnych - Niski poziom płac w regionie. - Istniejące ukryte bezrobocie na wsiach. - Niewystarczające zaangażowanie przedsiębiorców w tworzenie nowych miejsc pracy. - Inflacja i wzrost cen. - Ograniczone możliwości zbytu wyrobów rzemieślniczych/ rękodzielniczych oraz produktów lokalnych. - Wysokie koszty pracy - system ubezpieczeniowy (wysokie składki). - Atrakcyjne oferty pracy w innych regionach kraju i za granicą dla wykwalifikowanych pracowników. - Migracje zarobkowe młodzieży do ośrodków miejskich i za granicę. - Zbiurokratyzowany system administracyjny, skomplikowane procedury i długotrwałe procesy decyzyjne. - Konkurencja ze strony dużych, znanych i promowanych ośrodków turystyczno – uzdrowiskowych. 	Rozdz. III.1.1; III.1.2
	<ul style="list-style-type: none"> - Dobry dostęp do nowych innowacyjnych technologii, w tym proekologicznych. - Akcje proekologiczne w środkach masowego przekazu. - Preferencyjne kredyty i programy pomocowe na inwestycje proekologiczne. - Racjonalna gospodarka zasobami naturalnymi. - Możliwość wykorzystania alternatywnych źródeł energii obniżających koszty długofalowej eksploatacji. 	Rozdz. III.1.1; III.1.4	<ul style="list-style-type: none"> - Rozbudowane procedury i sztywne kryteria wyboru projektów w ramach funduszy unijnych - Wysokie ceny ekologicznych nośników energii. - Wysokie koszty termomodernizacji budynków. - Niedostateczna informacja na temat istniejących kredytów lub dofinansowań na inwestycje proekologiczne. - Ograniczenia prawne związane z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii związane z lokalizacją na terenie lub dostępność w pobliżu obszarów objętych prawną ochroną. 	Rozdz. III.1.1; III.1.4
	Możliwość korzystania z zewnętrznych źródeł finansowania przez organizacje pozarządowe.	Rozdz. III.1.5	Negatywne wzorce zachowań (agresywność) płynące z mediów, Internetu, gier komputerowych.	Rozdz. III.1.5

Rozdział V Cele i wskaźniki

Lokalna Strategia Rozwoju opracowana przez Lokalną Grupę Działania „Kraina Nafty” nie porusza wszystkich spraw i problemów występujących na tym terenie. Ma charakter przekrojowy i zintegrowany, skupia się wokół tematów i obszarów, które mogą łączyć różne środowiska.

W wyniku analizy SWOT oraz analizy diagnozy obszaru LSR wskazane zostały potencjalne kierunki interwencji w ramach lokalnej strategii rozwoju. Wybrane kierunki działania wynikają również z zasad określonych w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-20, jako możliwe do realizacji w ramach Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Lokalną.

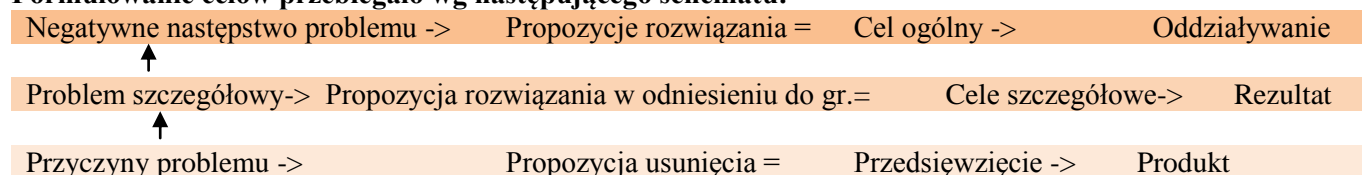
Cele LSR zostały sformułowane z wykorzystaniem „metody problemowej”. Formułowanie celów dokonano po dokładnej analizie specyfiki obszaru i identyfikacji problemów, jak również mocnych i słabych stron obszaru oraz szans i zagrożeń wypracowanych w analizie SWOT. **Cele formułowane były przy udziale społeczności lokalnej, która uczestniczyła w spotkaniach informacyjnych, badaniach ankietowych i konsultacjach społecznych za pośrednictwem strony internetowej.**

Cel ogólny - odwrócenie dalekosiężnych, negatywnych następstw problemów, które wynikają z diagnozy obszaru i analizy SWOT, stanowi efekt szerszego oddziaływania rezultatu dla grupy docelowej i jej otoczenia.

Cel szczegółowy – odnosi się do zdefiniowanych problemów. Jest to cel bezpośredni, stanowi odzwierciedlenie problemu gr. docelowej, jest osiągnięty poprzez wykorzystanie bezpośredniego efektu dostaw, robót i usług.

Przedsięwzięcie - działanie złożone, wielopodmiotowe, pakiety komplementarnych operacji, stanowiące propozycję rozwiązania problemu.

Formułowanie celów przebiegało wg następującego schematu:

Oznacza to że:

- cele i przedsięwzięcia są bezpośrednio powiązane z diagnozą, co zostało szczegółowo opisane w Tabeli 4 – **Matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników,**
- wybór celów i przedsięwzięć jest uzasadniony w odniesieniu do diagnozy problemów, grup docelowych i obszarów interwencji,
- przy formułowaniu celów uwzględnione zostały wyniki ankiet oraz wnioski z konsultacji.

Dla zapewnienia prawidłowej, a zarazem pełnej realizacji sprecyzowanych celów konieczne było określenie wskaźników, które pozwolą na dokładniejszą kontrolę procesu wdrażania strategii.

Wskaźniki zawarte w lokalnej strategii rozwoju mają za zadanie mierzyć postępy w realizacji LSR, zarówno w odniesieniu do przedsięwzięć i celów szczegółowych, jak i celów ogólnych strategii.

Wskaźnik produktu – mierzy fizyczne efekty (produkty usług, dostaw), będące wynikiem realizacji pojedynczych operacji składających się na przedsięwzięcia. Fizyczny efekt (produkt) pojawia się natychmiast po zrealizowaniu każdego pojedynczego projektu w wyniku zaangażowania zasobów (głównie finansowych).

Zaplanowane wskaźniki produktu powinny zostać osiągnięte najpóźniej do końca realizacji LSR. Postęp w realizacji (monitoring) będzie mierzony na bieżąco oraz w ramach ewaluacji w odstępach rocznych. Źródłem informacji do wskaźników produktu będą sprawozdania z realizacji operacji i ankiety monitorujące Beneficjentów.

Rezultatem tj. miarą osiągania celów szczegółowych będzie sposób wykorzystania produktów (dóbr, usług dostarczonych w związku z realizacją przedsięwzięć), przez grupę docelową dla której były one przeznaczone. Zatem **wskaźnikami rezultatu** będą bezpośrednie i natychmiastowe efekty operacji, zmiany, jakie nastąpiły w wyniku wdrożenia operacji.

Większość wskaźników produktu i rezultatu ma charakter statyczny i nie wymaga zatem ustalania wartości początkowej wskaźnika, która przyjęta została jako zero, zaś wartość docelowa ma wskazywać wartości wskaźników osiągnięte w ramach projektów przyjętych do realizacji w ramach strategii.

Wskaźnik „dynamiczny” (mierzący zmianę w odniesieniu do stanu początkowego) zastosowany zostały w odniesieniu do wzrostu liczby turystów. Stan początkowy ustalony został na podst. danych z GUS – za 2014 r., na podstawie danych z GUS będzie także mierzony stan docelowy.

Wskaźniki oddziaływania, czyli długotrwałe, pozytywne konsekwencje realizowanych w ramach LSR operacji dla bezpośrednich beneficjentów po zakończeniu ich udziału w projekcie lub po zakończeniu inwestycji, a także pośrednie konsekwencje dla innych adresatów znajdujących się w otoczeniu. Wskaźniki oddziaływania mierzą zmiany zachodzące w całej LGD w wyniku realizacji LSR, nie dotyczą wyłącznie grupy docelowej lecz całego obszaru i wszystkich mieszkańców oraz podmiotów na tym obszarze. Ich osiągnięcie może dotyczyć ostatniego roku realizacji LSR.

Przyjęte cele ogólne wynikają z uwarunkowań obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju oraz przeprowadzonych konsultacji społecznych. Są także efektem przeprowadzonej analizy SWOT. Stanowią odpowiedź na zidentyfikowane podczas konsultacji potrzeby społeczności lokalnej oraz mają charakter długofalowy i umożliwiają realizację działań.

Dla obszaru objętego niniejszą Lokalną Strategią Rozwoju wyznaczono następujące cele strategiczne, którym następnie przypisano jeden lub kilka celów szczegółowych, które składają się na osiągnięcie celu strategicznego:

Cel ogólny 1: Przedsiębiorczy mieszkańcy podejmując lub rozszerzając działalność gospodarczą wpływają na rozwój ekonomiczno – gospodarczy obszaru
Cel szczegółowy 1.1 Wsparcie przedsiębiorczości oraz branży turystycznej, poprzez tworzenie zintegrowanych produktów turystyki wiejskiej oraz nowych miejsc pracy na obszarze LGD „Kraina Nafty”
Przedsięwzięcie 1.1.1 Rozwój istniejących przedsiębiorstw w zakresie kreowania nowych miejsc pracy, innowacyjności i zintegrowanych produktów turystyki wiejskiej na obszarze LGD „Kraina Nafty”
Cel szczegółowy 1.2: Wspieranie mieszkańców obszaru w podejmowaniu działalności gospodarczej i podnoszeniu kwalifikacji zawodowych
Przedsięwzięcie 1.2.1 Rozwój przedsiębiorczości i działania edukacyjne podnoszące kwalifikacje zawodowe mieszkańców obszaru LGD „Kraina Nafty”
Cel ogólny 1 odpowiada zakresowi poddziałania 19.2 Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność lokalną tj.:
1) rozwój przedsiębiorczości na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, zwaną dalej „LSR”, przez: <ol style="list-style-type: none"> a) podejmowanie działalności gospodarczej, b) tworzenie lub rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego produktów rolnych będących przedsiębiorstwami spożywczymi, w których jest wykonywana działalność w zakresie produkcji, przetwarzania lub dystrybucji żywności pochodzenia roślinnego lub zwierzęcego lub wprowadzania tej żywności na rynek, przy czym podstawą działalności wykonywanej w tym inkubatorze jest przetwarzanie żywności, c) rozwijanie działalności gospodarczej, d) podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje w zakresie określonym w lit. a–c;
2) wspieranie współpracy między podmiotami wykonującymi dział. gosp. na obszarze wiejskim objętym LSR: <ol style="list-style-type: none"> a) w ramach krótkich łańcuchów dostaw lub b) w zakresie świadczenia usług turystycznych, lub c) w zakresie rozwijania rynków zbytu produktów lub usług lokalnych;
3) rozwoju rynków zbytu produktów i usług lokalnych, z wyłączeniem operacji polegających na budowie lub modernizacji targowisk.
Cel ogólny 2: Podniesienie jakości życia na obszarze LGD „Kraina Nafty”
Cel szczegółowy 2.1 Poprawa stanu infrastruktury społecznej (turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej)
2.1.1 Przestrzeń publiczna i baza turystyczna LGD „Kraina Nafty”
Cel ogólny 2 odpowiada zakresowi poddziałania 19.2 Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność lokalną tj.:
1) budowa lub przebudowa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej.
Cel ogólny 3: Zachowanie dziedzictwa kulturowego i ochrona środowiska przyrodniczego
Cel szczegółowy 3.1 Wzmocnienie tożsamości mieszkańców w oparciu o tradycję i środowisko przyrodnicze
Przedsięwzięcie 3.1.1 Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze obszaru LGD „Kraina Nafty”
Przedsięwzięcie 3.1.2 Działania promujące walory obszaru LGD
Cel ogólny 3 odpowiada zakresowi poddziałania 19.2 Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność lokalną tj.:
1) zachowania dziedzictwa lokalnego;
2) promowania obszaru objętego LSR, w tym produktów lub usług lokalnych.
3) wzmocnienia kapitału społecznego, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych;
Cel ogólny 4: Budowanie kapitału społecznego i rozwój samoorganizacji na poziomie lokalnym
Cel szczegółowy 4.1 Wsparcie informacyjno – szkoleniowe mieszkańców i organizacji z obszaru LGD
Przedsięwzięcie 4.1.1 Rozwój kapitału społecznego
Cel szczegółowy 4.2 Poprawa kwalifikacji i zarządzania na poziomie lokalnym
Przedsięwzięcie 4.2.1 Działania podnoszące kompetencje osób zaangażowanych w realizację LSR
Cel szczegółowy 4.3 Współpraca i wymiana wzajemnych doświadczeń
Przedsięwzięcie 4.3.1 Realizacja projektów współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej

Cel ogólny 4 – realizowany będzie poprzez działania LGD podejmowane w ramach poddziałania 19.4 Koszty bieżące i aktywizacja. W ramach tego celu podejmowane będą inicjatywy na rzecz rozwoju lokalnego, budowania kapitału społecznego, zwiększania zaangażowania w rozwój lokalny oraz podnoszenia wiedzy i kwalifikacji w zakresie wdrażania LSR, poprzez szkolenia, spotkania informacyjno - konsultacyjne, wydarzenia promocyjno-kulturalne, zadania w zakresie animacji społeczności lokalnej, prowadzenie strony internetowej, badania nad obszarem LSR, wyjazdy studyjne, warsztaty itp.

Cel szczegółowy 4.3 – odnosi się do realizacji projektów współpracy.

Tabela 3: Budżet celów ogólnych, szczegółowych i przedsięwzięć:

Cel szczegółowy	Przedsięwzięcie	Budżet	Zakres
1.1	1.1.1	2 000 000,00	Konkurs – rozwijanie działalności gospodarczej, w tym turystyka, innowacyjność, zintegrowane oferty
1.2	1.2.1	2 500 000,00	Konkurs – premie na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz szkolenia podnoszące kwalifikacje zawodowe
Razem Cel ogólny 1		4 500 000,00	
2.1	2.1.1	4 110 000,00	Konkurs infrastruktura rekreacyjna, turystyczna i kult. (3,7 mln) Projekt Grantowy (300 tys.) Projekt Współpracy -infrastruktura rekreacyjna (110 tys.zł)
Razem Cel ogólny 2		4 110 000,00	
3.1	3.1.1	250 000,00	Projekt Grantowy – dziedzictwo kulturowe
	3.1.2	340 000,00	Projekt Grantowy – działania promocyjne (250 tys. zł) Projekt Współpracy – działania promujące produkty/usługi/zasoby lokalne (50 tys. zł) LGD Aktywizacja/Animacja – publikacje (40 tys. zł)
Razem Cel ogólny 3		590 000,00	
4.1	4.1.1	1 980 000,00*	Koszty bieżące i aktywizacja
4.2	4.2.1	30 000,00	Koszty bieżące
4.3	4.3.1	20 000,00	Kwota (180 tys zł) dla proj. wspól., została podzielona pomiędzy wskaźnikami planowanymi do osiągnięcia w ramach przedsięwzięć 2.1.1 (110 tys.), 3.1.2 –50 tys. oraz 4.3.1 (20 tys)
Razem Cel ogólny 4		2 030 000,00	
Razem Budżet LSR		11 230 000,00 zł	

* kwota przeznaczona na *Koszty bieżące i aktywizację* została pomniejszona o kwotę 40 000,00 zł wliczoną do przedsięwzięcia 3.1.2 – przeznaczoną na wydanie publikacji oraz kwotę 30 000,00zł – przeznaczoną na szkolenia, ujętą w przedsięwzięciu 4.2.1.

Przyjęte Cele zgodne są z celami i założeniami Programu i wpisują się w cele przekrojowe Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, którymi są: **ochrona środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz innowacyjność**. Wpisują się także w Priorytet 6 określony dla PROW – **Zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich (6A – ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy, 6B „wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich”)**, poprzez przeznaczenie środków na rozwój przedsiębiorczości (podejmowanie lub rozwijanie działalności gospodarczej) i ujęcie w kryteriach wyboru grup defaworyzowanych ze względu na dostęp do rynku pracy. Ponadto działania animacyjne zaplanowane przez LGD – mają również na celu zwiększanie włączenia społecznego grup marginalizowanych, w tym osób starszych do aktywnego udziału w życiu społeczności.

Kryteria wyboru oraz wskaźniki zapewniają bezpośrednie osiągnięcie wskaźników określonych dla tych celów: operacje innowacyjne; tworzenie miejsc pracy, działania podnoszące wiedzę w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, projekty zgodne z zasadami ochrony środowiska.

Realizacja przedsięwzięć w ramach LSR zostanie dofinansowana ze środków PROW na lata 2014-2020, w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-20.

Cele ogólne i przypisane im cele szczegółowe, przedsięwzięcia i wskaźniki zawarte zostały w poniższej tabeli.

Bieżąca analiza osiągania wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania pozwoli na dokonywanie ewentualnych zmian i korekt przy kolejnych naborach projektów. Założony poziom realizacji poszczególnych wskaźników należy traktować jako minimum niezbędne do osiągnięcia w okresie realizacji strategii, aby można było uznać, że założone cele strategiczne zostały osiągnięte. W ramach bieżących prac nad strategią i jej aktualizacją dla pełniejszej kontroli mogą zostać doprecyzowane dodatkowe wskaźniki oraz określony poziom realizacji wskaźników założonych.

Cele, przedsięwzięcia, wskaźniki LSR

1.0	CEL OGÓLNY 1	Przedsiębiorczy mieszkańcy podejmując lub rozszerzając działalność gospodarczą wpływają na rozwój ekonomiczno – gospodarczy obszaru				
1.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Wsparcie przedsiębiorczości oraz branży turystycznej, poprzez tworzenie zintegrowanych produktów turystyki wiejskiej oraz nowych miejsc pracy na obszarze LGD „Kraina Nafty”				
1.2		Wspieranie mieszkańców obszaru w podejmowaniu działalności gospodarczej i podnoszeniu kwalifikacji zawodowych				
		Wskaźnik oddziaływania dla celu ogólnego	Jednos tka miary	Stan początkowy 2015 Rok	Plan 2023 Rok	Źródło danych/sposób pomiaru
W1.0	Wzrost o 0,2 % dochodów gmin, w przeliczeniu na 1 mieszkańca, z wpływów pochodzących od podmiotów gospodarczych, które uzyskały wsparcie		liczba	16 991 zł.	17 025	Na podstawie danych z gmin/GUS
W1.0	Co najmniej 35 % badanych – badanie społeczne przeprowadzone na reprezentatywnej grupie – deklarujących wzrost oddziaływania rozwoju ekonomiczno – gospodarczego obszaru w stosunku do 2015 r. na poziom ich życia		liczba	0	350 os. badanych	Badanie społeczne na reprezentatywnej grupie 1000 osób
		Wskaźnik rezultatu dla celów szczegółowych	Jednos tka miary	Stan początkowy 2015 Rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru
w1.1	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)		szt	0	37	Ankieta monitorująca beneficjenta, deklaracje ZUS, umowa o pracę
w1.2						
w1.1 - w1.2	Liczba innowacyjnych przedsięwzięć, które uzyskały wsparcie w ramach LSR		Szt.	0	6	Ankieta monitorująca beneficjenta.
	Liczba zintegrowanych produktów turystycznych, powstałych w ramach operacji		Szt.	0	4	Ankieta monitorująca beneficjenta.
	Liczba osób korzystających ze zintegrowanych ofert		osoba	0	150	Dane na podstawie ankiety monitorującej beneficjenta.
	Liczba nowych lub zmodernizowanych miejsc noclegowych, powstałych w ramach operacji		Szt.	0	14	Ankieta monitorująca beneficjenta, dokumentacja zdjęciowa.
	Liczba osób, które skorzystały z miejsc noclegowych w ciągu roku po zakończeniu projektu		osoba	0	100	Dane na podstawie ankiety monitorującej beneficjenta.
w1.2	Liczba osób z grup defaworyzowanych objętych wsparciem, które podniosły swoje kwalifikacje zawodowe		osoby	0	3	Certyfikat /zaświadczenie o ukończeniu szkolenia wraz z kwestionariuszem osobowym uczestnika
	Liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań zawodowych		osoba	0	5	Ankieta oceniająca jakość szkolenia/kursu i adekwatność do oczekiwań zawodowych

Przedsięwzięcie		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				Źródło danych/sposób pomiaru
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		
						Początkowa 2015 rok	Końcowa 2023 rok	
1.1.1	Rozwój istniejących przedsiębiorstw w zakresie kreowania nowych miejsc pracy, innowacyjności i zintegrowanych produktów turystyki wiejskiej na obszarze LGD „Kraina Nafty”	Mikro i małe przedsiębiorstwa z obszaru LGD	Konkurs	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Szt.	0	9	Ankieta monitorująca beneficjenta, w przypadku rozwoju działalności o nową branżę (nowy PKD) wpis do CIDG.
1.2.1	Rozwój przedsiębiorczości i działania edukacyjne podnoszące kwalifikacje zawodowe mieszkańców obszaru LGD „Kraina Nafty”	Mieszkańcy obszaru: osoby fizyczne planujące rozpoczęcie działalności gospodarczej, z wyłączeniem osób ubezpieczonych z mocy ustawy w KRUS, w tym przedstawiciele grupy defaworyzowanej wskazanej w LSR.	Konkurs	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Szt.	0	25	Ankieta monitorująca beneficjenta, deklaracje ZUS, wpis do CIDG.
				Liczba szkoleń podnoszących kwalifikacje zawodowe, zrealizowanych w ramach wsparcia	Szt.	0	5	Program szkolenia/kursu podnoszącego kwalifikacje zawodowe organizowanego w ramach wsparcia i/lub FV/rachunek od instytucji przeprowadzającej szkolenie/kurs – w przypadku szkoleń zewnętrznych

2.0	CEL OGÓLNY 2	Podniesienie jakości życia na obszarze LGD „Kraina Nafty”						
2.1	CEL SZCZEGÓLOWY	Poprawa stanu infrastruktury społecznej (turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej)						
		Wskaźnik oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 Rok	Plan 2023 Rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
W2.0		Co najmniej 40 % badanych mieszkańców obszaru – na podstawie badania społecznego na reprezentatywnej grupie – deklarujących wzrost jakości życia na obszarze LGD w okresie 2014-2023	Liczba	0	400 os. badanych	Badanie społeczne na reprezentatywnej grupie 1000 osób		
W2.0		Wzrost o 5 % liczby turystów odwiedzających obszar LGD – mierzony liczbą osób korzystających z noclegów dane z GUS	Liczba	36 615	38 446	Dane z GUS/Bank danych lokalnych/ Kategoria: TURYSTYKA/ Grupa TURYSTYCZNE OBIEKTY NOCLEGOWE/ Podgrupa: Turystyczne obiekty noclegowe wg rodzajów/ Korzystający z noclegów ogółem		
		Wskaźnik rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 Rok	Plan 2023 Rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
w2.1		Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej (turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej)	osoby	0	2800	Ankieta monitorująca beneficjenta		
	Przedsięwzięcie	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						Początek 2015 rok	Końcówka 2023 Rok	
2.1.1	Przeźren publiczna i baza turystyczna LGD „Kraina Nafty”	Osoby prawne, jedn. organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, którym ustawy przyznają zdolność prawną lub osoby fizyczne z obszaru LGD: m.in.: j.s.t. instytucje kultury, GOSiR, biblioteki, stowarzyszenia fundacje, kościoły i związki wyznaniowe, mieszkańcy.	Konkurs, projekt grantowy, projekt współpracy	Liczba nowych lub zmodernizowanych lub doposażonych obiektów infrastruktury społecznej (turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej)	sztuka	0	33	Ankieta monitorująca beneficjenta, dokumentacja zdjęciowa.

		Grupą docelową projektu współpracy będą mieszkańcy i turyści z obszaru LGD – korzystający z wybudowanej infrastruktury rekreacyjnej.						
--	--	--	--	--	--	--	--	--

3.0	CEL OGÓLNY 3	Zachowanie dziedzictwa kulturowego i ochrona środowiska przyrodniczego						
3.1	CEL SZCZEGÓŁOWY	Wzmocnienie tożsamości mieszkańców w oparciu o tradycję i środowisko przyrodnicze						
		Wskaźnik oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 Rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
W3.0		30 % badanych mieszkańców deklarujących wzrost poczucia więzi mieszkańców z obszarem Kraina Nafty	Liczba	0	300 os. badanych	Badanie społeczne na reprezentatywnej grupie 1000 osób		
		Wskaźnik rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 Rok	Plan 2023 Rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
w3.1		Wzrost liczby osób odwiedzających zabytki i obiekty	osoby	0	150	Ankieta monitorująca beneficjenta		
		Liczba osób objętych działaniami promocyjnymi produktów, usług i regionu	osoby	0	1000	Dane na podstawie ankiety monitorującej beneficjenta oraz na podstawie list wydanych publikacji i/lub list osób aktywnie uczestniczących w organizowanych wydarzeniach promocyjno – kulturalnych		
		Liczba mieszkańców obszaru, która deklaruje wzrost wiedzy na temat ochrony środowiska, ekologii i przeciwdziałania zmianom klimatycznym	osoby	0	40	Dane na podstawie ankiety przeprowadzonej wśród uczestników szkolenia.		
		Zwiększenie zainteresowania walorami i atrakcjami obszaru LGD – mierzone liczbą wejść na stronę internetową i pobrań aplikacji mobilnej do 2020 r.	osoby	0	5000	Dane na podstawie licznika wejść na stronie internetowej oraz licznika pobrań aplikacji mobilnej		
		Liczba uczestników wizyty studyjnej deklarujących zwiększenie świadomości w zakresie korzyści wynikających z prowadzenia działalności enoturystycznej.	osoby	0	10	Dane na podstawie ankiety sondażowej przeprowadzonej wśród uczestników wizyty		

Przedsięwzięcie		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
Początek 2015 rok	Końcówka 2023 Rok							
3.1.1	Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze obszaru LGD „Kraina Nafty”	Osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawy przyznają zdolność prawną lub osoby fizyczne z obszaru LGD: m.in.: j.s.t. instytucje kultury, GOSiR, biblioteki, stowarzyszenia fundacje, kościoły i związki wyznaniowe, mieszkańcy.	Projekt grantowy	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim w wyniku wsparcia otrzymanego w ramach realizacji strategii	Szt	0	3	Ankieta monitorująca beneficjenta, dokumentacja zdjęciowa.
				Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury	Szt	0	9	Ankieta monitorująca beneficjenta, dokumentacja zdjęciowa.
				Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	Szt	0	9	Ankieta monitorująca beneficjenta.
				Liczba szkoleń podnoszących świadomość mieszkańców na temat ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatycznym	Szt	0	1	Program zadania, dokumentacja zdjęciowa, lista uczestników.
				Liczba zadań w zakresie kultywowania tradycji i produktów lokalnych	zadanie	0	1	Program zadania, dokumentacja zdjęciowa, lista uczestników.

3.1.2	Działania promujące walory obszaru LGD	Osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawy przyznają zdolność prawną lub fizyczne z obszaru LGD: m.in.: j.s.t. instytucje kultury, GOSiR, biblioteki, stowarzyszenia fundacje, kościoły i związki wyznaniowe, mieszkańcy.	Projekt grantowy	Liczba zorganizowanych imprez promocyjno - kulturalnych	Szt	0	6	Ankieta monitorująca beneficjenta, dokumentacja zdjęciowa.
		Osoby prawne, ułomne os. prawne lub fizyczne z obszaru LGD: m.in.: j.s.t. instytucje kultury, GOSiR, biblioteki, stowarzyszenia fundacje, kościoły i związki wyznaniowe, mieszkańcy. Grupą docelową projektu współpracy będą mieszkańcy i turyści z obszaru LGD.	Projekt grantowy, Projekt współpracy, Aktywizacja	Liczba wydawnictw promujących obszar LGD	szt	0	12	Ankieta monitorująca beneficjenta, dokumentacja zdjęciowa, egzemplarz wydane materiału
		Grupą docelową projektu współpracy będą mieszkańcy i turyści z obszaru LGD – korzystający z utworzonych aplikacji.	Projekt współpracy	Liczba aplikacji mobilnych	szt	0	1	Wizualizacja strony/aplikacji, adres portalu/serwera na którym została zamieszczona
				Liczba zorganizowanych wyjazdów studyjnych	Szt	0	1	Program zadania, dokumentacja zdjęciowa, lista uczestników.

4.0	CEL OGÓLNY 4	Budowanie kapitału społecznego i rozwój samoorganizacji na poziomie lokalnym						
4.1	CEL SZCZEGÓŁOWY	Wsparcie informacyjno – szkoleniowe mieszkańców i organizacji z obszaru LGD						
4.2		Poprawa kwalifikacji i zarządzania na poziomie lokalnym						
4.3		Współpraca i wymiana wzajemnych doświadczeń						
		Wskaźnik oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 Rok	Plan 2023 Rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
W4.0		Liczba organizacji, które w okresie programowania pozyskały środki zewnętrzne na realizację celów statutowych	Liczba	0	20	Dane na podstawie informacji i danych zebranych przez Biuro LGD dotyczących projektów zrealizowanych przez organizacje pozarządowe		

		Wskaźnik rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 Rok	Plan 2023 Rok	Źródło danych/sposób pomiaru	
w4.1	Liczba osób objętych działaniami w zakresie animacji i aktywizacji społeczności lokalnej		osoby	0	1000	Dane na podstawie list uczestników /protokołów/sprawozdań dotyczących realizacji zadań w zakresie animacji i aktywizacji; wizualizacja/ dok. zdjęciowa	
	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w Biurze LGD		osoby	0	50	Na podstawie kart udzielonego doradztwa i listy wniosków wybranych do realizacji LSR	
	Liczba osób, które podniosły wiedzę w zakresie pozyskiwania środków i realizacji/rozliczania projektów		osoby	0	100, w tym 40 os. z grup defaworyzowanych	Dane na podstawie ilości wydanych zaświadczeń/certyfikatów potwierdzających ukończenie szkolenia/ list uczestników.	
	Liczba osób pozytywnie oceniających jakość szkoleń organizowanych przez LGD		osoby	0	Co najmniej 100 os.	Ankieta dotycząca jakości przeprowadzanych szkoleń	
	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno - konsultacyjnych		osoby	0	150	Dane na podstawie list os. uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych	
	Liczba osób zadowolonych ze spotkań informacyjno - konsultacyjnych przeprowadzonych przez LGD		osoby	0	120	Ankieta dotycząca zadowolenia ze spotkań przeprowadzonych przez LGD	
w4.2	Liczba osób, które podniosły kompetencje w zakresie wdrażania LSR		osoby	0	20	Dane na podstawie list obecności oraz zaświadczeń/certyfikatów potwierdzających ukończenie szkolenia	
w4.3	Liczba projektów wykorzystujących lokalne zasoby: przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne, produkty lokalne		liczba	0	1	Sprawozdanie z realizacji projektu współpracy	
	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści, inne		liczba	0	2	Sprawozdanie z realizacji projektu współpracy	
	Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy		liczba	0	8	Sprawozdanie z realizacji projektu współpracy	
Przedsięwzięcie	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt	Wskaźniki produktu				Źródło danych/sposób pomiaru
			Nazwa	Jednostka miary	Wartość		
		Początkowa 2015 rok			Końcowa 2023 Rok		

			współpracy, aktywizacja itp.)					
4.1.1	Rozwój kapitału społecznego	Mieszkańcy obszaru, turyści, organizacje pozarządowe i społeczne z obszaru LGD, zespoły ludowe, KGW, twórcy ludowi, instytucje kultury, j.s.t.	Aktywizacja	Liczba zadań w zakresie animacji i aktywizacji społ. lokalnej	Zadanie	0	50	Program zadania/ dokumentacja zdjęciowa/ lista uczestników/ egzemplarz wydanego materiału promocyjno-informacyjnego
		Osoby prawne lub fizyczne z obszaru LGD: m.in.: j.s.t. instytucje kultury, GOSiR, biblioteki, stowarzyszenia fundacje, kościoły i związki wyznaniowe, mieszkańcy, przedsiębiorcy.	Koszty bieżące	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	osoby	0	200	Karty doradztwa indywidualnego, lista doradztwa telefonicznego, e-maliowego
			Aktywizacja	Liczba szkoleń zorganizowanych dla społeczności lokalnej	szt	0	10	Program szkolenia, dokumentacja zdjęciowa, lista obecności
			Aktywizacja	Liczba spotkań informacyjno - konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	szt	0	25	Program szkolenia, dokumentacja zdjęciowa, lista obecności
4.2.1	Działania podnoszące kompetencje osób zaangażowanych w realizację LSR	Pracownicy Biura	Koszty bieżące	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	osobodzień	0	25	Lista obecności, wydane certyfikaty/zaświadczenia, dokumentacja zdjęciowa
		Członkowie organów LGD	Koszty bieżące	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	Osobodzień	0	10	Lista obecności, wydane certyfikaty/zaświadczenia, dokumentacja zdjęciowa
4.3.1	Realizacja projektów współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej	Grupą docelową projektu współpracy międzynarodowej będą: przedsiębiorcy/ mieszkańcy i turyści z obszaru LGD.	Projekt współpracy	Liczba przygotowanych projektów współpracy	liczba	0	2	Sprawozdanie z realizacji projektu współpracy
		Grupą docelową krajowego projektu współpracy będą: mieszkańcy i turyści z obszaru LGD.	Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym projektów współpracy międzynarodowej	liczba	0	2, w tym 1 międzynarodowy	Sprawozdanie z realizacji projektu współpracy

Tabela 4: Matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników:

Zidentyfikowane problemy/wyzwania, wynikające z diagnozy obszaru i ludności oraz analizy SWOT	Cel ogólny	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Wskaźniki oddziaływania	Program/obszar tematyczny	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
Utrudniony dostęp mieszkańców do rynku pracy	1. Przedsiębiorcy mieszkańcy podejmując lub rozszerzając działalność gospodarczą wpływają na rozwój ekonomiczny – gospodarczy obszaru	1.1 Wsparcie przedsiębiorczości oraz branży turystycznej, poprzez tworzenie zintegrowanych produktów turystyki oraz nowych miejsc pracy na obszarze LGD „Kraina Nafty”	1.1.1 Rozwój istniejących przedsiębiorstw w zakresie kreowania nowych miejsc pracy, innowacyjności i zintegrowanych produktów turystyki wiejskiej na obszarze LGD „Kraina Nafty”	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Liczba innowacyjnych przedsięwzięć, które uzyskały wsparcie w ramach LSR	Wzrost o 0,2 % dochodów gmin, w przeliczeniu na 1 mieszkańca, z wpływów pochodzących od podmiotów gospodarczych, które uzyskały wsparcie – na podst. danych z Urzędów Gmin /GUS	Realizacja LSR – rozwój przedsiębiorczości	Rozdz. III.1.1; III.1.2; III.1.3; III.1.4
Brak innowacyjnych, zintegrowanych ofert służących wsparciu turystyki					Liczba zintegrowanych produktów turystycznych, powstałych w ramach operacji			
					Liczba osób korzystających ze zintegrowanych ofert			
					Liczba nowych lub zmodernizowanych miejsc noclegowych, powstałych w ramach operacji			
Brak środków finansowych na uruchamianie działalności gospodarczej	1.2 Wspieranie mieszkańców obszaru w podejmowaniu działalności gospodarczej	1.2.1 Rozwój przedsiębiorczości i działania edukacyjne podnoszące kwalifikacje zawodowe mieszkańców	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)	Co najmniej 35 % badanych - badanie społeczne przeprowadzone na reprezentatywnej grupie -			
Niskie kwalifikacje zawodowe				Liczba osób z grup defaworyzowanych objętych wsparciem, które				

mieszkańców obszaru		i podnoszeniu kwalifikacji zawodowych	obszaru LGD „Kraina Nafty”	Liczba szkoleń podnoszących kwalifikacje zawodowe, zrealizowanych w ramach wsparcia	podniosły swoje kwalifikacje zawodowe Liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań zawodowych	deklarujących wzrost oddziaływania rozwoju ekonomicznego – gospodarczego obszaru w stosunku do 2015 r. na poziom ich życia		
Niski poziom aktywności sportowo – rekreacyjnej oraz słabe zainteresowanie życiem kulturalnym, niewykorzystwany w pełni potencjał do rozwoju turystyki (brak ofert, brak infrastruktury, brak odpowiednio wyposażonych obiektów, słabo rozwinięta baza turystyczna)	2. Podniesienie jakości życia na obszarze LGD „Kraina Nafty”	2.1 Poprawa stanu infrastruktury społecznej (turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej)	2.1.1 Przestrzeń publiczna i baza turystyczna LGD „Kraina Nafty”	Liczba nowych lub zmodernizowanych lub wyposażonych obiektów infrastruktury społecznej (turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej)	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej (turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej)	Co najmniej 40 % badanych mieszkańców obszaru – na podstawie badania społecznego na reprezentatywnej grupie - deklarujących wzrost jakości życia na obszarze LGD w okresie 2014-2023 Wzrost o 5 % liczby turystów odwiedzających obszar LGD – mierzony liczbą osób korzystających z noclegów dane z GUS	Realizacja LSR – infrastruktura turystyczna, rekreacyjne i kulturalna; Współpraca LGD	Rozdz. III.1.2; III.1.3; III.1.4

Niewystarczający poziom identyfikacji mieszkańców z obszarem Kraina Nafty	3. Zachowanie dziedzictwa kulturowego i ochrona środowiska przyrodniczego	3.1 Wzmocnienie tożsamości mieszkańców w oparciu o tradycje i środowisko przyrodnicze	3.1.1 Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze obszaru LGD „Kraina Nafty”	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim w wyniku wsparcia otrzymanego w ramach realizacji strategii	Wzrost liczby osób odwiedzających zabytki i obiekty	30 % badanych mieszkańców deklarujących wzrost poczucia więzi mieszkańców z obszarem Kraina Nafty	Realizacja LSR – dziedzictwo kulturowe i promowanie obszaru LSR; Współpraca LGD; Animacja/aktywizacja	Rozdz. III.1.3; III.1.4
Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury								
Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR								
Liczba zadań w zakresie kultywowania tradycji i produktów lokalnych								
Niewystarczający poziom świadomości ekologicznej wśród mieszkańców			3.1.2 Działania promujące walory obszaru LGD	Liczba szkoleń podnoszących świadomość mieszkańców na temat ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatycznym	Liczba mieszkańców obszaru, która deklaruje wzrost wiedzy na temat ochrony środowiska, ekologii i przeciwdziałania zmianom klimatycznym		Rozdz. III.1.1; III.1.4	
Niska wiedza mieszkańców i turystów na				Liczba zorganizowanych imprez promocyjno – kulturalnych	Liczba osób objętych działaniami promocyjnymi produktów, usług i regionu		Rozdz. III.1.4	
				Liczba wydawnictw promujących obszar LGD				

temat walorów kulturowych obszaru				Liczba aplikacji mobilnych	Zwiększenie zainteresowania walorami i atrakcjami obszaru LGD – mierzone liczbą wejść na stronę internetową i pobrań aplikacji mobilnej do 2020 r.			
				Liczba zorganizowanych wyjazdów studyjnych	Liczba uczestników wizyty studyjnej deklarujących zwiększenie świadomości w zakresie korzyści wynikających z prowadzenia działalności enoturystycznej.			
Niewystarczające kompetencje mieszkańców do rozwoju życia społecznego i samoorganizacji na poziomie lokalnym	4. Budowanie kapitału społecznego i rozwój samoorganizacji na poziomie lokalnym	4.1 Wsparcie informacyjno – szkoleniowe mieszkańców i organizacji z obszaru LGD	4.1.1 Rozwój kapitału społecznego	Liczba zadań w zakresie animacji i aktywizacji społeczności lokalnej	Liczba osób objętych działaniami w zakresie animacji i aktywizacji społeczności lokalnej	Liczba organizacji, które w okresie programowania pozyskały środki zewnętrzne na realizację celów statutowych	Aktywizacja /animacja; Koszty bieżące	Rozdz. III.1.1; III.1.5
			Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w Biurze LGD				
			Liczba szkoleń zorganizowanych dla społeczności lokalnej	Liczba osób które podniosły wiedzę w zakresie pozyskiwania środków i realizacji/rozliczania projektów Liczba osób pozytywnie oceniających jakość szkoleń organizowanych przez LGD				

				Liczba spotkań informacyjno - konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno - konsultacyjnych				
					Liczba osób zadowolonych ze spotkań informacyjno - konsultacyjnych przeprowadzonych przez LGD				
Niski poziom współpracy między podmiotami, w tym współpracy międzynarodowej		4.2 Poprawa kwalifikacji i zarządzania na poziomie lokalnym	4.2.1 Działania podnoszące kompetencje osób zaangażowanych w realizację LSR	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	Liczba osób, które podniosły kompetencje w zakresie wdrażania LSR		Koszty bieżące	Współpraca LGD	Kwota dla projektów współpracy, z uwagi na ich zakres odnoszący się do celów 2.1 i 3.1, została podzielona proporcjonalnie pomiędzy wskaźniki planowane do osiągnięcia w ramach przedsięwzięć 2.1.1 i 3.1.2 oraz 4.3.1
				Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD					
		4.3 Współpraca i wymiana wzajemnych doświadczeń	4.3.1 Realizacja projektów współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej	Liczba przygotowanych projektów współpracy	Liczba projektów wykorzystujących lokalne zasoby: - przyrodnicze - kulturowe - historyczne - turystyczne - produkty lokalne				
				Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: - przedsiębiorcy - grupy de faworyzowane (określone w LSR) - młodzież - turyści - inne				
					Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy				

Rozdział VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

1. Sposób wyboru i oceny operacji

Celem określonej procedury jest rzetelny, otwarty, konkurencyjny, przejrzysty i bezstronny wybór operacji, w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, oraz zapewnienie potencjalnym Wnioskodawcom równego dostępu do informacji o warunkach i sposobie wyboru projektów. Przyjęte regulacje i poszczególne etapy procedury oceny i wyboru projektów wynikają z ustawy z dn. 20.02.2014 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. poz. 378) oraz ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 (Dz. U. poz. 1146), a także Wytycznych Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi nr 1/1/2015 w zakresie jednolitego i prawidłowego wykonywania przez lokalne grupy działania zadań związanych z realizacją strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach działania „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

W procesie oceny i wyboru operacji uczestniczą Beneficjenci, Biuro LGD, Rada LGD oraz Samorząd Województwa.

- I. **Beneficjenci** – przygotowują dokumentację aplikacyjną w postaci wniosku o przyznanie pomocy. Przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektodawca otrzymuje wyczerpującą pomoc ze strony pracowników Biura LGD w zakresie możliwości i warunków ubiegania się o dofinansowanie operacji.
- II. **Biuro LGD** – prowadzi nabór wniosków o dofinansowanie, tj. przygotowuje dokumenty niezbędne do ogłoszenia naboru, w terminach uzgodnionych z SW i wynikających z przyjętych procedur, przyjmuje wnioski oraz dokonuje weryfikacji formalnej złożonych wniosków.
Ogłoszenie o naborze wniosków podawane jest do publicznej wiadomości poprzez publikację ogłoszenia na stronie internetowej oraz tablicy ogłoszeń Lokalnej Grupy Działania „Kraina Nafty”, a także w zwyczajowo przyjęty sposób na terenie każdej gminy tworzącej LGD (tablice ogłoszeń, informacja na stronach internetowych gmin i GOK-ów).
Weryfikacja formalna dokonywana jest w oparciu o karty weryfikacji formalnej wniosków, w zakresie:
  1. złożenia wniosku w miejscu i terminie wskazanym w ogłoszeniu o naborze,
  2. zgodności operacji z zakresem tematycznym, który został wskazany w ogłoszeniu o naborze,
  3. zgodności operacji z formą wsparcia wskazaną w ogłoszeniu o naborze,
  4. spełniania dodatkowych warunków udzielenia wsparcia obowiązujących w ramach naboru.
- III. Po zakończeniu weryfikacji formalnej **Rada LGD** dokonuje oceny i wyboru operacji pod względem zgodności z LSR oraz według lokalnych kryteriów wyboru oraz ustala kwotę wsparcia. Rada LGD – jako organ decyzyjny - ma wyłączne uprawnienia do dokonywania wyboru operacji i ustalania kwoty wsparcia.
  1. Rada dokonuje wyboru operacji (tj. projektów realizowanych przez podmioty inne niż LGD lub Grantów):
    - 1) spośród operacji, które:
      - a) zostały złożone w miejscu i terminie wskazanym w ogłoszeniu o naborze wniosków o udzielenie wsparcia,
      - b) są zgodne z zakresem tematycznym, który został wskazany w ogłoszeniu o naborze wniosków o udzielenie wsparcia,
      - c) są zgodne z LSR,
    - 2) na podstawie kryteriów wyboru określonych w LSR.
  2. Przez operację zgodną z LSR rozumie się operację, która:
    - 1) zakłada realizację celów głównych i szczegółowych LSR, przez osiągnięcie zaplanowanych w LSR wskaźników;
    - 2) jest zgodna z programem, w ramach którego jest planowana realizacja tej operacji.
  3. Podczas dokonywania wyboru operacji należy:
    - 1) zastosować procedurę zapewniającą bezstronność członków Rady,
    - 2) dokonać wyboru operacji w oparciu o kryteria wyboru operacji,
    - 3) zapewnić skład Rady zgodny z wymaganiami określonymi w art. 32 ust. 2 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013,
    - 4) zapewnić zachowanie parytetu określonego w art. 34 ust. 3 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013,
    - 5) ustalić kwotę wsparcia.
  4. Ustalenie kwoty wsparcia odbywa się przez:
    - 1) zastosowanie wskazanej w LSR intensywności pomocy określonej dla danej grupy beneficjentów w granicach określonych przepisami § 18 rozporządzenia LSR (obligatoryjnie),
    - 2) zastosowanie wskazanej w LSR lub w ogłoszeniu o naborze wniosków maksymalnej kwoty pomocy np. dla danego typu operacji / rodzaju działalności gospodarczej, w granicach określonych przepisami § 15 rozporządzenia LSR (fakultatywnie), albo

- 3) zastosowanie odpowiedniej wskazanej w LSR wartości premii, w granicach określonych przepisami § 16 rozporządzenia LSR.
5. Ocena operacji odbywa się poprzez wypełnienie kart oceny:
  - 1) karty oceny operacji
  - 2) karty oceny spełniania lokalnych kryteriów
  - 3) karty ustalania kwoty wsparcia dla operacji stanowiących załączniki do Regulaminu Rady.
6. Do oceny stopnia spełnienia lokalnych kryteriów wyboru operacji przekazuje się wyłącznie projekty zgodne z LSR. Kryteria wyboru, mają na celu określenie w jakim stopniu operacja przyczyni się do osiągnięcia celów i wskaźników LSR. Aby mogła być przyznana pomoc w wyniku oceny zgodności operacji z lokalnymi kryteriami wyboru wniosek musi otrzymać co najmniej minimalną liczbę punktów określonych w Karcie oceny spełniania lokalnych kryteriów dla odpowiedniego zakresu. Lokalne kryteria wyboru operacji, zostały opracowane przez LGD dla poszczególnych zakresów stanowiących załączniki do dokumentu – **Lokalne kryteria wyboru LGD „Kraina Nafty” wraz z procedurą ustalania i zmiany kryteriów** – przyjętego uchwałą WZC.
7. Decyzje Rady podejmowane są w formie uchwały, zgodnie z zasadami określonymi w **Regulaminie Rady**.
8. Operacje wybrane do dofinansowania uwzględnione są na liście rankingowej operacji w kolejności ustalonej według liczby uzyskanych punktów w ramach oceny operacji pod względem spełniania lokalnych kryteriów wyboru.
- IV. Rada przekazuje podjęte uchwały, listy wniosków oraz całą dokumentację konkursową do Biura LGD.
- V. Biuro LGD informuje Beneficjentów o wynikach oceny.
- VI. Biuro przekazuje otrzymaną dokumentację dotyczącą wyboru do **Zarządu Województwa**, gdzie wybrane wnioski podlegają dalszej weryfikacji i kierowane są do podpisania umowy.
- VII. W przypadku Grantów podpisanie umowy oraz rozliczenie odbywa się za pośrednictwem LGD.

Szczegółowe zasady dokonywania oceny i wyboru operacji, w tym procedura wyłączenia członka Rady oraz procedura odwoławcza zawarte są w: Regulaminie Rady, Procedurze wyboru operacji w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW na lata 2014-2020, dla operacji składanych przez Beneficjentów innych niż LGD oraz Regulaminie Konkursu na wybór i ocenę Grantów w ramach Projektów Grantowych, stanowiących załączniki do wniosku o wybór LGD do realizacji LSR.

W/w procedury udostępnione są do publicznej wiadomości na stronie internetowej LGD.

Procedury LGD zapewniają stosowanie tych samych procedur i kryteriów wyboru w całym procesie wyboru w ramach danego naboru. Zmiana procedur w żadnym wypadku nie jest możliwa od czasu publikacji ogłoszenia o naborze wniosków, do czasu zakończenia procedury oceny operacji.

2. Procedura ustanawiania i zmiany lokalnych kryteriów wyboru operacji

Lokalne kryteria wyboru operacji przez LGD Kraina Nafty określone zostały dla poszczególnych zakresów:

- rozwijanie działalności gospodarczej
- podejmowanie działalności gospodarczej
- infrastruktura i dziedzictwo kulturowe
- **Granty,**

sformułowane zostały z zachowaniem zasady rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, tj. w sposób oddolny przy udziale mieszkańców obszaru i są adekwatne do diagnozy obszaru. Celem odzwierciedlenia oczekiwań mieszkańców zastosowano partycypacyjne metody komunikacji: badanie ankietowe mieszkańców obszaru LGD, spotkanie informacyjne oraz konsultacje społeczne kryteriów za pośrednictwem strony internetowej. Zebrane wnioski pozwoliły na dobór trafnych kryteriów oceny projektów, dopasowanych do poszczególnych grup Beneficjentów - grup docelowych oraz odrzucenie propozycji kryteriów uznanych przez badanych jako mało ważne. Ponadto zastosowano kryteria odnoszące się bezpośrednio do grup defaworyzowanych, w celu zwiększenia ich szans na pozyskiwanie środków i wybór operacji, które będą skierowane do przedstawicieli tej grupy.

Współuczestnictwo społeczności w procesie ustalania i zmiany lokalnych kryteriów wyboru jest zagwarantowane poprzez opracowanie przejrzystej procedury aktualizacji LSR. Każda zmiana lokalnych kryteriów wyboru poprzedzona będzie konsultacjami ze społecznością lokalną za pośrednictwem strony internetowej, oraz wymagać będzie uzasadnienia i zatwierdzenia przez podmiot wdrażający.

Zmiana lokalnych kryteriów wyboru operacji może być dokonana na wniosek:

- Rady LGD, lub Zarządu LGD, lub Komisji Rewizyjnej (po dokonaniu corocznej ewaluacji LSR);

- członków LGD (w liczbie minimum 5 członków podpisanych pod wnioskiem)
- wnioski składane przez mieszkańców.

Zgłaszanie wniosków i uwag od mieszkańców lub uprawnionych podmiotów w zakresie zmian lokalnych kryteriów wyboru będzie odbywać się w trybie ciągłym – na udostępnionych przez LGD formularzach. Zmiana kryteriów może dotyczyć zarówno dodania nowych kryteriów, lub usunięcia lub modyfikacji obecnych lub zmiany zakresu punktowego. Modyfikacja kryteriów nie może prowadzić do usunięcia kryteriów kluczowych z punktu widzenia realizacji PROW 2014-20 m.in. tworzenie miejsc pracy, kryteria skierowane do grup defaworyzowanych, innowacyjność.

Weryfikacji zasadności otrzymanych propozycji będzie dokonywał Zarząd LGD, w okresie kwartalnym. W przypadku uznania zasadności proponowanych zmian kryteriów, Biuro LGD zobligowane będzie do opracowania nowych kart oceny, które w kolejnej fazie będą konsultowane ze społecznością lokalną w trybie konsultacji społecznych za pośrednictwem strony internetowej.

Ponadto LGD – w ramach corocznej ewaluacji - planuje także przeprowadzanie ankiet wśród społeczności lokalnej, dotyczącej oceny wdrażania LSR i funkcjonowania LGD, w tym oceny lokalnych kryteriów. Wyniki badania mogą także stanowić podstawę do wdrożenia procedury zmiany kryteriów, które w ocenie respondentów nie spełniają oczekiwań potencjalnych Beneficjentów, zainteresowanych składaniem wniosków.

Lokalne kryteria – stanowią załącznik do Procedury ustanawiania i zmiany lokalnych kryteriów wyboru uchwalonych przez WZC, stąd dokonywanie zmian wymagać będzie podjęcia uchwały przez ten organ – jest to także forma partycypacji społeczności w procesie aktualizacji LSR, gdyż członkowie LGD stanowią reprezentatywną grupę mieszkańców obszaru LGD i mają prawo do zgłaszania uwag i wniosków odnośnie zakresu podejmowanych uchwał.

Aktualizacja lokalnych kryteriów wyboru będzie dokonywana w zakresie niezbędnym do prawidłowego wdrażania LSR i osiągnięcia założonych celów ogólnych, szczegółowych, przedsięwzięć, wskaźników, przy zachowaniu zgodności z PROW 2014-20, instrument RLKS. Przewiduje się iż pierwsza aktualizacja kryteriów nastąpi nie wcześniej niż po osiągnięciu pierwszego „kamienia milowego” - 2018 r.

Procedury LGD zapewniają stosowanie tych samych kryteriów wyboru w ramach danego naboru. Zmiana kryteriów w żadnym wypadku nie jest możliwa od czasu publikacji ogłoszenia o naborze wniosków do czasu zakończenia procedury oceny operacji.

Kryterium	Powiązanie z diagnozą	Odniesienie do wskaźników produktu i rezultatu
Premiowanie projektów wpływających na tworzenie miejsc pracy	Rozdz. III.1.1 i 1.2	Liczba operacji polegających na rozwoju lub utworzeniu nowego przedsiębiorstwa; Liczba utworzonych miejsc pracy
Premiowanie projektów innowacyjnych	Rozdz. III.1.2	Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje
Premiowanie projektów z branży turystycznej i okołoturystycznej	Rozdz. III.1.2	Liczba zintegrowanych produktów turystycznych
Premiowanie projektów obejmujących grupy defaworyzowane	Rozdz. III.1.1	Liczba osób z grup defaworyzowanych objętych wsparciem, które podniosły swoje kwalifikacje
Wykorzystanie zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego, lokalnych produktów, w tym produktów rolnych	Rozdz. III.1.4, III.2-4	Zwiększenie zainteresowania walorami i atrakcjami obszaru LGD
Premiowanie projektów wpisujących się w co najmniej dwa wskaźniki produktu lub rezultatu określone w LSR	Rozdz. III.1.1 i 1.2	Premiowanie projektów, przyczyniających się do osiągnięcia więcej niż jednego wskaźnika produktu lub rezultatu

3. Innowacyjność

Innowacyjność jest pojęciem bardzo szerokim. Jest to **wdrożenie nowego lub istotnie ulepszanego produktu (wyrobu lub usługi), nowego lub istotnie ulepszanego procesu, nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych, nowej metody marketingowej, nowej metody organizacji w zakresie praktyk biznesowych, organizacji miejsca pracy bądź relacji ze środowiskiem zewnętrznym.** Zalicza się tu produkty, procesy, sposoby i metody, które dany podmiot opracował jako pierwszy, oraz te, które zostały przyswojone od innych firm lub podmiotów.

Jeżeli dane przedsięwzięcie nie spełnia warunków, aby można było uznać je za innowacyjne, jednak pewne jego części wskazują na powiązania produktu, usługi, procesu, sposobu, metody z pojęciem innowacyjności to można mówić o takim przedsięwzięciu jako zawierającym elementy innowacyjne. Operacje zawierające elementy innowacyjne to projekty oparte na nowych rozwiązaniach, nieznanymi lub niestosowanymi na obszarze LGD, technologiach, pozwalających na efektywniejszą pracę i nowatorskie rozwiązania w sferze biznesu. W odniesieniu do operacji z innego zakresu to wykorzystanie nowego sprzętu, nowych zasobów,

zastosowanie lepszego, efektywniejszego sposobu promocji obszaru lub usług lokalnych, nowe rozwiązania np. zintegrowanie różnych środowisk przy realizacji zadania, wykorzystanie lokalnych zasobów.

LGD „Kraina Nafty” dąży do wyboru operacji nowatorskich, niestandardowych, o eksperymentalnym charakterze, w nietypowy sposób podchodzących do lokalnych zasobów, tradycji, przyczyniających się do pozytywnych zmian na obszarze. Zachęca również do wyboru innowacyjnych operacji w obszarze ochrony środowiska czy przeciwdziałania zmianom klimatycznym, a także związanych ze zwalczaniem ubóstwa czy wyłączeniem społecznym. Odzwierciedla to stworzone kryterium, które premiuje projekty innowacyjne oraz w mniejszym stopniu projekty, które zawierają elementy innowacyjne.

W ramach celu szczegółowego 1.1 Wsparcie przedsiębiorczości oraz branży turystycznej, poprzez tworzenie zintegrowanych produktów turystyki wiejskiej oraz nowych miejsc pracy na obszarze LGD „Kraina Nafty” realizowane będzie przedsięwzięcie 1.1.1 Rozwój istniejących przedsiębiorstw w zakresie kreowania nowych miejsc pracy, innowacyjności i zintegrowanych produktów turystyki wiejskiej na obszarze LGD „Kraina Nafty”. Pozwoli to na zaspokojenie zapotrzebowania na usługi turystyczne zdiagnozowane w przeprowadzonej analizie SWOT. Dzięki realizacji przedsięwzięcia możliwe będzie wprowadzenie pozytywnych zmian na obszarze poprzez rozwój branży turystycznej połączonej z: działalnością gospodarczą prowadzoną w branżach okołoturystycznych, wykorzystywaniem lokalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego. Przyczyni się to do stworzenia zintegrowanych, innowacyjnych produktów turystycznych

Projekty innowacyjne oraz projekty z elementami innowacyjnymi zwiększą efektywność prowadzonych działań w ramach LSR. Beneficjent musi wykazać, iż projekt, który realizuje proponuje nowe, dotychczas niestosowane, bądź jeszcze nieprzyswojone rozwiązania - co jest zadaniem dość trudnym.

Innowacyjne podejście w ramach LSR, to przede wszystkim to, iż w bezpośrednie opracowanie dokumentu strategicznego włączyła się wyjątkowo duża grupa mieszkańców, która tworzyła ją z wielkim zaangażowaniem i ambicjami podczas organizowanych spotkań. Grupa ta wykazała się dużą dojrzałością, zrozumieniem wspólnoty sześciu gmin i trzech sektorów. Wprawdzie realizacja LSR opiera się o zasoby uwzględnione w strategiach gmin, jednak tylko aktywne i komplementarne ich wykorzystanie może przynieść wymierny efekt gospodarczy. W odróżnieniu od strategii gmin, za których realizację odpowiada burmistrz/wójt, za realizację LSR czują się odpowiedzialni mieszkańcy, którzy dysponują instrumentami do jej wdrożenia.

Uspołecznienie strategii i aktywność mieszkańców w procesie jej wdrożenia przez trzy sektory stawia wielkie wyzwanie, a zarazem szansę. Możliwość celowego planowania przedsięwzięć gospodarczych w oparciu o wykorzystanie zasobów naturalnych przyczyni się do poprawy stanu niedostatecznej infrastruktury turystycznej, poszerzenie dostępnego na miejscu wachlarza usług, ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprawę infrastruktury społecznej. Wdrożenie LSR zwiększy poczucie wartości i odpowiedzialności mieszkańców za rozwój obszaru oraz swój własny, a uzupełniające się przedsięwzięcia rzutować będą na wzrost jakości życia każdej jednostki i wspólnoty. Zaproponowane rozwiązania innowacyjne wiążą się z szerokim wykorzystaniem wszystkich zasobów, tj. przyrodniczych, kulturowych, historycznych, finansowych i ludzkich.

Pobudzenie aktywności mieszkańców winno zaowocować ciekawymi pomysłami na nowatorskie wykorzystanie lokalnych zasobów, uruchomienie nowych działalności gospodarczych i kulturalnych oraz wykorzystaniem bliskości dużych ośrodków jako szansy rozwojowej.

Dotychczasowa działalność LGD „Kraina Nafty” przyczyniła się do zidentyfikowania dużej grupy partnerów lokalnych. Ich integracja wokół wspólnego celu jest dodatkową korzyścią, która wpłynie na powodzenie wdrożenia LSR oraz wzrost zainteresowania działalnością LGD i pozyskaniem nowych członków.

Również „dobra rywalizacja” wnioskodawców spowoduje wzrost jakości zgłaszanych projektów, co umożliwi wybór najbardziej pożądanych dla realizacji założonych celów. Aktywizacja mieszkańców w celu zachowania i wzmocnienia tożsamości kultury stworzy szansę pozyskania tzw. rezydentów z miast do wspólnej pracy i nie pozwoli na bezpowrotną utratę wiejskiego charakteru miejscowości.

4. Projekty Grantowe

Projekt Grantowy – zgodnie art. 14 ust. 5 ustawy o rozwoju lokalnym, jest operacją, której beneficjent będący LGD udziela innym podmiotom wybranym przez LGD, zwanym dalej „grantobiorcami”, grantów będących środkami finansowymi programu powierzonymi przez LGD grantobiorcom na realizację zadań służących osiągnięciu celu tej operacji.

LGD planuje realizację 3 Projektów Grantowych dotyczących następujących zakresów:

- zachowania dziedzictwa lokalnego oraz wzmocnienia kapitału społecznego,
- promowania obszaru objętego LSR, w tym produktów lub usług lokalnych.
- inwestycje związane z ogólnodostępną infrastrukturą turystyczną, rekreacyjną i kulturalną.

Zakres celów i przedsięwzięć planowanych projektów grantowych oraz wskaźniki produktu i rezultatu wskazane zostały w rozdz. VII Plan działania oraz ujęte są w tabelach w rozdz. V – Cele i wskaźniki.

Wybór Grantów dokonany zostanie w oparciu o zgodność z LSR oraz według lokalnych kryteriów wyboru określonych dla Grantów, zgodnie z Regulaminem Rady oraz opracowanym Regulaminem Konkursu na ocenę

i wybór Grantów, stanowiącym załącznik do wniosku o wybór LGD do realizacji LSR, który szczegółowo reguluje proces oceny i wyboru Grantobiorców, a także realizację, rozliczanie, monitoring i kontrolę Grantów przez LGD. Celem opracowanej procedury jest rzetelny, otwarty, konkurencyjny, przejrzysty i bezstronny wybór Grantów w ramach Projektów Grantowych realizowanych przez LGD oraz zapewnienie potencjalnym Grantobiorcom równego dostępu do informacji o warunkach i sposobie wyboru projektów.

5. Podstawowe zasady wysokości wsparcia i intensywności pomocy na realizację operacji w ramach LSR

Zakres działania/Rodzaj Beneficjenta	Maksymalna wysokość wsparcia / limit na Beneficjenta w okresie PROW 2014-20	Forma i intensywność pomocy
Rozwijanie działalności gospodarczej	300 tys. zł/ 300 tys. zł	refundacja max 70% kosztów kwalifikowalnych
Podejmowanie działalności gospodarczej	100 tys. zł/ 300 tys. zł	premia na rozpoczęcie działalności, intensywność pomocy - 100% kosztów, wypłata środków w dwóch transzach - 70% kwoty po podpisaniu umowy, 30% po zrealizowaniu biznesplanu
Tworzenie lub rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego	500 tys. zł / 500 tys. zł.	refundacja max 70% kosztów kwalifikowanych
Jednostki sektora finansów publicznych	brak max limitu pomocy w przypadku grantów – suma Grantów dla j.s.t. może wynosić max 20% kwoty środków przyznanych na projekt grantowy	refundacja, max 63,63% kosztów kwalifikowalnych
Pozostali Beneficjenci	300 tys. zł/ 300 tys. zł	refundacja, intensywność pomocy - 100% kosztów kwalifikowalnych
Grantobiorcy, inni niż Jednostki sektora finansów publicznych	wartość Grantów nie może być wyższa niż 50 tys. złotych oraz niższa niż 5 tys. złotych , limit na Grantobiorcę - 100 tys. zł	forma pomocy – refundacja, intensywność pomocy - 100% kosztów kwalifikowalnych

Uzasadnienie: wysokość wsparcia i intensywność pomocy na realizację operacji w ramach LSR dla poszczególnych typów operacji lub Beneficjentów została ustalona w oparciu o konsultacje z mieszkańcami i wnioski składane podczas organizowanych spotkań informacyjnych oraz na podstawie analizy otrzymanych fiszek projektowych – propozycji projektów składanych przez mieszkańców. W przypadku podejmowania działalności gosp. – większość potencjalnych Beneficjentów optowała za maksymalną kwotą wsparcia, z uwagi na możliwość podejmowania większych inwestycji, które pozwolą na utrzymanie działalności i jej konkurencyjność w okresie długofalowym (np. poprzez zakup nowoczesnego sprzętu, dostosowanie budynku usługowego, podniesienie kwalifikacji). Ponadto na obszarze LGD jest wiele dostępnych źródeł finansowania m.in. PUP, WUP, RPO, Fundusze Szwajcarskie, które gwarantują bezzwrotną pomoc na rozpoczęcie działalności gosp. w kwotach mniejszych (20-40 tys. zł) oraz zapewniają dodatkowo wsparcie pomostowe i pomoc doradców zawodowych/wsparcie psychologiczne. Dzięki czemu są bardziej atrakcyjne dla mieszkańców, jeśli chodzi o niższy poziom wsparcia. Brak jest natomiast możliwości bezzwrotnego pozyskiwania środków na dział. gosp. dla inwestycji wymagających większego nakładu finansowego (np. 100 tys. zł) – co będzie możliwe w ramach LSR. Wobec powyższych wniosków LGD obejmować będzie wsparciem w ramach strategii – inwestycje polegające na podjęciu dział. gosp., których biznesplan będzie określony na kwotę 100 tys. zł lub wyższą – w przypadku wkładu własnego.

Odnosnie pozostałych Beneficjentów tj. lokalne organizacje pozarządowe, fundacje, parafie – LGD określiła poziom wsparcia na 100% kosztów kwalifikowalnych, co również poprzedzone zostało licznymi konsultacjami i wynika ze zgłoszonych wniosków i fiszek projektowych. Podczas spotkań informacyjnych, większość organizacji zwracała uwagę, na ograniczone środki własne na realizację projektów, które pochodzą wyłącznie ze składek członkowskich i nie zapewniają minimalnych progów wkładów własnych wymaganych przy projektach, co niejednokrotnie wykluczało organizację z możliwości ubiegania się o środki, dla małych organizacji utrudniony jest także dostęp do kredytów komercyjnych, z uwagi na niskie przychody organizacji i nieprowadzenie dział. gosp. Umożliwienie pełnej refundacji środków pozwoli na zwiększenie liczby aktywnych organizacji na obszarze LGD i pozytywnie wpłynie na rozwój różnych form działalności kulturalnej i społecznej.

Rozdział VII Plan działania

Planując proces wdrażania LSR, Lokalna Grupa Działania „Kraina Nafty” zakłada iż:

- proces ten odbywał się będzie z najszerzym udziałem partnerów LGD i wszystkich mieszkańców obszaru,
- wszystkie działania LGD dotyczące wdrażania i aktualizacji LSR będą jawne,
- LGD prowadzić będzie intensywne działania informacyjno – promocyjne, które zapewniają szerokie upowszechnienie informacji na temat LGD i realizowanych przez nią działań,
- LGD monitorować będzie na bieżąco prowadzone przez siebie działania w regularnych odstępach czasowych,
- wyniki monitorowania podlegały będą dokładnej analizie i będą wykorzystywane w przypadku wprowadzenia zmian w LSR,
- wszystkie zmiany w LSR przeprowadzane będą w oparciu o opinie mieszkańców i partnerów z uwzględnieniem ich uwag i wniosków,
- informacje o postępach we wdrażaniu LSR będą aktualizowane i rozpowszechniane w sposób systematyczny.

Przyjęty przez LGD plan działania zawiera szczegółowe wskazanie harmonogramu osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu (w przedziałach czasowych) dla określonych w strategii przedsięwzięć, co przełoży się na osiągnięcie celów szczegółowych. Część wskaźników osiągnięta będzie w jednym przedziale czasowym. Niektóre będą realizowane etapowo (np. przez kilka różnych projektów), stąd wskazane są w poniższej tabeli w podzielonych odstępach czasowych, w zależności od poziomu możliwego do osiągnięcia w poszczególnych latach.

Realizacja strategii rozpocznie się pod koniec I połowy roku 2016. Zgodnie z wytycznymi Programu realizacja LSR będzie odbywała się poprzez następujące grupy poddziałań:

- 19.2 Realizacja LSR

- 19.3 Współpraca LGD

- 19.4 Koszty bieżące i Aktywizacja.

W ramach Wdrażania strategii możliwe będą dofinansowania następujących operacji:

- projekty realizowane przez Beneficjentów innych niż LGD,
- Projekty Grantowe, w których Beneficjentem jest LGD, która dokonywać będzie wyboru Grantów w ramach ogłoszonego konkursu, LGD planuje realizację trzech Projektów Grantowych,
- projekty współpracy – LGD zaplanowała 2 projekty, w tym jeden międzynarodowy,
- inicjatywy i zadania w zakresie animacji i aktywizacji społeczności lokalnej podejmowane przez LGD w ramach kosztów na Aktywizację.

LGD w oparciu o sformułowane cele strategiczne, zakłada realizację trzech głównych zakresów tematycznych w ramach poddziałania 19.2 Wsparcie na wdrażanie LSR.

Rozwój przedsiębiorczości – w ramach działania planuje się wsparcie dla osób fizycznych planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz projekty w zakresie rozwoju istniejących mikro i małych przedsiębiorstw.

Na realizację **Celu ogólnego 1** LGD przewiduje ogłoszenie co najmniej po dwa nabory wniosków: II poł. 2016 r. i II poł. 2017 r. na rozpoczęcie działalności oraz na rozwijanie działalności gosp. (I poł. 2017, I poł. 2018 r.).

Zakres ten realizowany będzie przez **Przedsięwzięcia:**

1.1.1 **Rozwój istniejących przedsiębiorstw w zakresie kreowania nowych miejsc pracy, innowacyjności i zintegrowanych produktów turystyki wiejskiej na obszarze LGD „Kraina Nafty”**

Przedsięwzięcie to realizowane będzie poprzez wybór projektów dotyczących rozwoju działalności gospodarczej, które ponadto spełniać będą kryteria odnoszące się do działalności turystycznej lub okołoturystycznej, zintegrowania, innowacyjności oraz wykorzystywania zasobów lokalnych.

1.1.2 **Rozwój przedsiębiorczości i działania edukacyjne podnoszące kwalifikacje zawodowe mieszkańców obszaru LGD „Kraina Nafty”** – będą to projekty w ramach premii na rozpoczęcie dział. gospodarczej, które będą w Biznesplanie, zawierały poza kosztami inwestycyjnymi, także koszty szkoleń podnoszących kwalifikacje.

Inwestycje związane z infrastrukturą społeczną: turystyczną, rekreacyjną oraz kulturową, wpływające na poprawę jakości życia na obszarze LGD.

Zakres ten realizowany będzie przez następujące **Przedsięwzięcie:**

2.1.1 Przestrzeń publiczna i baza turystyczna LGD „Kraina Nafty”

Realizacja tego zakresu, a co za tym idzie **Celu ogólnego 2**, będzie odbywać się w ramach naboru wniosków, w których Beneficjentami będą mogły być osoby prawne i ułomne os. prawne działające na obszarze LGD, w tym j.s.t.

LGD planuje co najmniej 2 nabory wniosków dla tego zakresu – I poł. 2017 r. i I poł. 2019 r.

Ponadto na realizację tego celu wpływać będą: zaplanowany **krajowy projekt współpracy** oraz **Projekt Grantowy I**, w ramach którego LGD planuje realizację inwestycji związanych z szeroko rozumianą infrastrukturą społeczną, służącą zarówno mieszkańcom jak i turystom. Będą to działania mające na celu stworzenie i zagospodarowanie miejsc rekreacji i wypoczynku dla mieszkańców – wskaźnik produktu: 12 nowych lub zmodernizowanych lub wyposażonych obiektów infrastruktury społecznej (turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej), tj. place zabaw/ siłownie zewnętrzne/ boiska do gry/ altany/ ławeczki/ ścieżki dydaktyczne, trasy rowerowe, narciarstwa biegowego itp. Konkurs na Granty planowany jest w I poł. 2018 r.

Działania w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego - w ramach tego zakresu LGD przewiduje realizację dwóch Projektów Grantowych, których cel i zakres dotyczył będzie wzmocnienia tradycji lokalnych i tożsamości mieszkańców oraz promowania obszaru objętego LSR.

Zakres ten realizowany będzie przez następujące **Przedsięwzięcia**:

3.1.1 Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze obszaru LGD „Kraina Nafty”.

3.1.2 Działania promujące walory obszaru LGD.

W ramach **II Projektu Grantowego LGD** przewiduje osiągnięcie następujących wskaźników:

- 3 zabytki poddane pracom konserwatorskim lub restauratorskim w wyniku wsparcia otrzymanego w ramach realizacji strategii
- 9 operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury (m.in. wyposażenie zespołów folklorystycznych w stroje ludowe, zakup instrumentów dla orkiestr dętych)
- 9 podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR
- 1 zorganizowane wydarzenie promocyjno –kulturalne - podkreślające walory kulturowe, produkty lokalne, rzemiosło i dziedzictwo kulinarne regionu
- 1 szkolenie podnoszące świadomość mieszkańców na temat ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatycznym.

Konkurs na Granty ogłoszony zostanie w II poł. 2016 r.

W ramach **III Projektu Grantowego**, LGD założyła następujące wskaźniki produktu: 8 wydawnictw promujących obszar LGD (tj. publikacje/wydawnictwa/mapy, płyty zespołów folklorystycznych z obszaru LGD); oraz wydarzenia promocyjno –kulturalne - cykl 6 imprez – Dziedzictwo LGD „Kraina Nafty”. Konkurs na Granty ogłoszony zostanie w II poł. 2017 r.

Wybór Grantobiorców dokonany zostanie w oparciu o opracowany **Regulamin Konkursu na ocenę i wybór Grantów, stanowiący załącznik do wniosku o wybór LGD do realizacji LSR.**

Na realizację **Celu ogólnego 3** wpływać będzie także cel i zakres **międzynarodowego projektu współpracy.**

Każdy nabór wniosków zostanie poprzedzony szeroką kampanią informacyjną w zakresie możliwości pozyskania wsparcia finansowego operacji w ramach LSR.

Cel ogólny 4 – realizowany będzie poprzez działalność Biura LGD, w ramach **Aktywizacji i kosztów bieżących.**

Aktywizacją i włączeniem mieszkańców do czynnego udziału we wdrażaniu LSR zajmie się Biuro LGD, będzie ono stanowić dla mieszkańców źródło rzetelnej wiedzy o możliwościach i zasadach finansowania działań w ramach strategii, świadczącym nieodpłatnie następujące usługi dla mieszkańców:

- informowanie o zasadach pozyskiwania środków Lokalnej Strategii Rozwoju,
- usługi doradcze związane z planowaniem projektów kwalifikujących się do wsparcia i przygotowywaniem dokumentacji aplikacyjnych,
- szkolenia i spotkania informacyjno-konsultacyjne, w zależności od potrzeb potencjalnych Wnioskodawców.

W ramach Aktywizacji zostanie podjętych szereg działań, których celem będzie informowanie o możliwości uzyskania wsparcia, warunkach, terminach oraz dotarcie do jak najszerszego kręgu Beneficjentów. Działania te podejmowane będą w różnorodnych formach animacji oraz za pośrednictwem wielu kanałów informacyjnych, które szczegółowo zostały wskazane w **Rozdziale IX Plan komunikacji oraz załączniku nr 5 do LSR.**

Spotkania informacyjne organizowane będą w miejscach dostępnych dla wszystkich mieszkańców (tj. spotkania w każdej gminie). Planuje się organizację specjalnych spotkań dla poszczególnych grup potencjalnych beneficjentów – sektora społecznego i gospodarczego. LGD prowadzić będzie również stronę internetową, służącą bieżącej komunikacji z lokalną społecznością, na której zamieszczane będą najważniejsze informacje dotyczące działalności LGD i realizacji LSR.

Harmonogram osiągania poszczególnych wskaźników wskazujący czas realizacji kluczowych efektów wdrażania LSR, zawarty w formie tabeli, opracowany został w oparciu o wnioski i sugestie potencjalnych Beneficjentów, zainteresowanych realizacją projektów w ramach poszczególnych zakresów. Realizacja poszczególnych naborów jest także uwarunkowana koniecznością osiągnięcia określonego poziomu wskaźników tzw. „kamieni milowych”, wynikającą z wytycznych programu.

Tabela 5: Projekty współpracy zaplanowane przez LGD:

Projekt	Cel	Przedsięwzięcie / Cel szczegółowy LSR	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Grupa docelowa
Międzynarodowy	Zwiększenie atrakcyjności obszaru LGD poprzez rozwój enoturystyki i promocję produktów lokalnych	3.1.2 Działania promujące walory obszaru LGD/ 3.1 – Wzmocnienie tożsamości mieszkańców w oparciu o tradycje i środowisko przyrodnicze	- 1 publikacja – przewodnik - 1 aplikacja mobilna - 1 wyjazd studyjny	- Liczba osób objętych działaniami promocyjnymi produktów usług i regionu – na podstawie liczby wydanych publikacji; - Liczba uczestników wizyty studyjnej deklarujących zwiększenie świadomości w zakresie korzyści wynikających z prowadzenia działalności enoturystycznej; - Zwiększenie zainteresowania walorami i atrakcjami obszaru LGD – mierzone liczbą wejść na stronę internetową i pobrań aplikacji mobilnej do 2020 r.	Przedsiębiorcy, osoby fiz. zainteresowane rozwojem enoturystyki, mieszkańcy obszaru i turyści korzystający z powstałej aplikacji mobilnej i wydanej publikacji.
Krajowy	Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez budowę i udostępnienie niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej	2.1.1 Przestrzeń publiczna i baza turystyczna LGD „Kraina Nafty”/ 2.1 Poprawa stanu infrastruktury społecznej (turystycznej rekreacyjnej i kulturalnej)	Liczba nowych lub zmodernizowanych lub doposażonych obiektów infrastruktury społecznej (turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej) - 6 szt.	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej (turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej)	Mieszkańcy obszaru i turyści korzystający z powstałej infrastruktury
Poza w/w celami i przedsięwzięciami oba projekty współpracy wpisują się także w cel 4.3 Współpraca i wymiana wzajemnych doświadczeń; Przedsięwzięcie 4.3.1 Realizacja projektów współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej oraz realizują obowiązkowe wskaźniki dot. Proj. Współpracy określone dla PROW 2014-2020			- Liczba przygotowanych projektów współpracy - Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej.	- Liczba projektów wykorzystujących lokalne zasoby: - przyrodnicze, - kulturowe, - historyczne, - turystyczne - produkty lokalne. - Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: - przedsiębiorcy, - grupy defaworyzowane (określone w LSR), - młodzież, - turyści, - inne. - Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy.	

Rozdział VIII Budżet LSR

Źródłem finansowania Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Kraina Nafty” w okresie programowania 2014-2020 w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 - 2020, będzie **Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), Budżet państwa, oraz środki finansowe j.s.t. będące wkładem krajowych środków publicznych.**

Budżet LSR składa się z 4 wyodrębnionych grup działań, na które przypadają następujące kwoty:

- **19.2 Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013) – 9 000 000,00 zł**

- **19.3 Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013) – 180 000,00 zł**

- **19.4 Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013) i Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013) – łącznie w wysokości 2 050 000,00 zł**

Budżet Lokalnej Strategii Rozwoju przedstawia stronę finansową przyjętych celów strategicznych, celów operacyjnych oraz zaplanowanych do realizacji przedsięwzięć. Budżet został skalkulowany w odniesieniu do zaplanowanych w LSR wskaźników, realizujących poszczególne cele i przedsięwzięcia.

W ramach środków na „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, **50% Budżetu LSR, przeznaczone będzie na realizację projektów w zakresie rozwoju przedsiębiorczości.** Ponadto Budżet LGD w połączeniu z Planem działania zakłada realizację **3 Projektów Grantowych**, na które zaplanowano kwotę w wysokości **800 000,00 zł**, pozostała kwota tj. **3 700 000 zł.** przeznaczona jest na **wsparcie dla operacji realizowanych przez podmioty inne niż LGD.**

Na zakres związany z rozwojem przedsiębiorczości przeznaczony będzie budżet w wysokości **4 500 000,00 zł.**, dzięki czemu dofinansowanie zostanie udzielone **25 osobom rozpoczynającym działalność gospodarczą**, co wpłynie na osiągnięcie wskaźnika- liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa oraz nowych miejsc pracy oraz dofinansowanie **minimum 9 operacji** polegających na rozwoju przedsiębiorstwa i utworzeniu łącznie co najmniej **37 miejsc pracy**. W ramach powyższych środków dofinansowanych zostanie także **5 szkoleń**, w tym przeszkolonych zostanie minimum **3 osoby z grup defaworyzowanych**. Ponadto w ramach rozwijania działalności planuje się wsparcie **operacji ukierunkowanych na innowacje oraz tworzenie zintegrowanych produktów turystycznych oraz miejsc noclegowych**. Projekty służące rozwojowi przedsiębiorczości będą realizować **Cel ogólny 1** oraz przypisane mu cele szczegółowe, a także wskaźniki produktu, rezultatu i oddziaływania.

Na realizację **Celu ogólnego 2** zaplanowana została kwota **4 000 000,00 zł w ramach poddziałania 19.2** oraz kwota **110 000,00 zł** wynikająca z zaplanowanego krajowego **projektu współpracy (poddziałanie 19.3)**. W ramach tego celu planuje się dofinansowanie następujących zadań: inwestycje związane z infrastrukturą społeczną (turystyczną, rekreacyjną i kulturalną), służącą zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej – 33 obiekty, w tym 6 w ramach projektu współpracy, oraz 12 w ramach Projektów Grantowych.

Cel ogólny 3 będzie realizowany przez projekty wybrane do dofinansowania w **ramach Realizacji LSR** w kwocie **500 000,00 zł** oraz **50 000,00 zł w ramach Współpracy LGD**, z uwagi na zakres zadań zaplanowanego międzynarodowego projektu współpracy, ponadto w **ramach Aktywizacji** planuje się **wydanie co najmniej 4 publikacji** dotyczących obszaru i działalności LGD, stąd budżet tego celu powiększony będzie o kwotę **40 000,00 zł.** W ramach tego celu planuje się dofinansowanie następujących zadań: inwestycje związane z renowacją zabytków (3 szt.), wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury (9 szt.), wydarzenia kulturalne (1 szt.), imprezy (6 szt.), szkolenie z zakresu ochrony środowiska (1 szt.), wydawnictwa (publikacje/mapy/albumy/ płyty zespołów z obszaru LGD) dotyczące obszaru LGD (12 publikacji, w tym 4 wydane przez LGD), aplikacje mobilne (1 szt.), wyjazd studyjny (1 szt.)

Cel ogólny 4 będzie realizowany głównie przez działania, inicjatywy podejmowane przez LGD w ramach **Kosztów bieżących i Aktywizacji tj. w wysokości 2 010 000,00 zł.** W ramach tych środków planuje się organizację szkoleń dla członków organów i pracowników LGD, szkoleń i spotkań informacyjno - konsultacyjnych dla społeczności lokalnej, wyjazdów studyjnych oraz innych zadań służących animacji i aktywizacji mieszkańców (warsztaty, targi, wydarzenia promocyjne), a także badania dotyczące LGD/ LSR oraz prowadzenie i aktualizacja strony internetowej. Na cel ten przypada także kwota **20 000,00 zł** w ramach **projektów współpracy.**

Zaplanowany budżet i plan działania są bezpośrednio powiązane z celami i przedsięwzięciami, co zostało opisane w rozdziale V, VII i VIII oraz zał. Nr 3 do LSR. Harmonogram osiągania poszczególnych wskaźników produktu oraz realizacji Budżetu LSR, opisany w Tabeli – Plan działania, jest racjonalny, został przygotowany w oparciu o terminy planowanych naborów i realizacji projektów, z uwzględnieniem obowiązkowych „kamieni milowych”.

Rozdział IX Plan komunikacji

Komunikacja w procesie tworzenia i wdrażania LSR jest podstawą osiągnięcia założonych efektów. Istotnym elementem planowania skutecznej komunikacji jest jej obustronność, a więc komunikacja na linii LGD – społeczności lokalne – LGD. Takie podejście pozwala na pozyskiwanie informacji zwrotnej i służy transparentności działań LGD, co jest niezwykle ważne w budowaniu zaufania do LGD, która w swej działalności korzysta ze środków publicznych.

Plan komunikacji w swej konstrukcji zawiera opis celów, działań komunikacyjnych podporządkowanych tym celom, a także środków i narzędzi przekazu informacji na linii LGD – społeczności lokalne, jakich LGD zamierza używać w komunikowaniu się na poszczególnych etapach wdrażania LSR. Służy także identyfikacji występujących problemów komunikacyjnych (poprzez monitoring i ewaluację), dzięki czemu jest narzędziem kształującym poziom współpracy i zaangażowania partnerów i interesariuszy LGD.

Plan komunikacji LGD „Kraina Nafty” został opracowany z zachowaniem zasady rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, tj. w sposób oddolny przy udziale mieszkańców obszaru. Celem odzwierciedlenia oczekiwań mieszkańców zastosowano partycypacyjne metody komunikacji: badanie ankietowe mieszkańców obszaru LGD, spotkanie informacyjne oraz konsultacje społeczne planu komunikacyjnego za pośrednictwem strony internetowej. Zebrane dane pozwoliły na dobór trafnych kanałów komunikacyjnych, skierowanych do poszczególnych grup docelowych.

Cele, wskaźniki działań komunikacyjnych oraz grupy docelowe zostały ujęte w Tabeli – Plan komunikacyjny – stanowiącej załącznik nr 5 do LSR.

Rozdział X Zintegrowanie

Podejście zintegrowane – to łączenie działań, zasobów i kompetencji różnych sektorów. Operacje zaplanowane do realizacji w ramach przedsięwzięć są powiązane i koordynowane jako spójna całość – niezależnie od tego, jakiego sektora dotyczą. Tworzą logiczne związki, wzajemnie oddziałują na siebie, dając efekt synergii.

Na obszarze, który obejmuje działająca LGD „Kraina Nafty” samo wdrażanie PROW za pomocą podejścia Leader ma charakter innowacyjny i zintegrowany. Dzięki podstawowym zasadom Leadera jakimi są: podejście terytorialne – planowanie działań opartych na silnych stronach danego obszaru, oddolny charakter działań, innowacyjny i eksperymentalny charakter pracy, zintegrowany sposób myślenia i działania, lokalne zarządzanie środkami, udział sektora publicznego, gospodarczego i społecznego w LGD, budowa sieci współpracy w kraju i za granicą.

LGD łączy ze sobą obszar spójny terytorialnie (większy niż gmina, a mniejszy niż powiat), posiadający zbliżone uwarunkowania przyrodniczo - geograficzne, społeczne, gospodarcze, kulturowe i wspólne tradycje. Angażuje do działania reprezentantów różnych sektorów, co pozwala na poznanie potrzeb i wyznaczenie prawidłowych kierunków i rodzajów działań. Stwarza także możliwości integrowania się lokalnych społeczności, wymiany doświadczeń (zarówno w dziedzinie gospodarki jak i kultury), możliwości realizacji wspólnych celów, sięgania po dodatkowe środki na wdrażanie innowacji oraz pielęgnację tradycji i kultury, a także wymianę doświadczeń na poziomie kraju, jak również zagranicą (projekty współpracy).

LSR to szereg działań zintegrowanych. Opracowana przy aktywnej współpracy sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego oraz mieszkańców pozwoliła na wypracowanie takich kierunków działania, gdzie każdy z sektorów realizując cele własne, przyczyni się do lepszego wykorzystania posiadanych zasobów obszaru i wzmocni zakładany efekt synergii. Zaangażowanie w utworzenie LGD osób reprezentujących podmioty z sektora gospodarczego, społecznego i publicznego z obszaru terytorialnego innego niż wynikający z podziału administracyjnego jest działaniem integrującym. Cele przyjęte w strategii zakładają współpracę tych sektorów nie tylko na poziomie zawiązania grupy, ale także przy ich realizacji i po ich osiągnięciu. Zaplanowane przedsięwzięcia zmierzają do realizacji wspólnej wizji, tj. marzeń mieszkańców w oparciu o miejscowe zasoby, kultywowanie tradycji i rozwój turystyki. Za bezcenne bogactwo, które kreować będzie rozwój gospodarczy uznano zasoby przyrodnicze, kulturowe i ludzkie. Szczególną rolę przypisano tradycji i kulturze oraz rozwojowi turystyki naszego obszaru.

Wykorzystanie zasobów lokalnego dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego i historycznego oraz lokalnych produktów, w tym produktów rolnych będzie kryterium wyboru oceny wszystkich przedsięwzięć realizowanych w ramach LSR, które przyczynią się do podniesienia jakości życia mieszkańców i ich integracji.

Preferowane będą operacje wykorzystujące takie zasoby jak: lokalna historia, tradycja, kultura, walory lokalnego środowiska przyrodniczego, lokalna infrastruktura turystyczna, lokalne produkty i usługi, w tym produkty rolne.

Przez zasoby lokalnego dziedzictwa kulturowego należy rozumieć m.in. zasoby kulturowe, przyrodnicze, historyczne, atrakcje turystyczne, zabytki, tradycja, folklor, zwyczaje.

Przez lokalne produkty należy rozumieć – produkty związane z obszarem objętym LSR, specyficzne dla tego obszaru, w oparciu o które buduje się markę obszaru i które wpływają na promocję obszaru.

Przez lokalne produkty rolne należy rozumieć – produkty rolne wytwarzane na obszarze objętym LSR.

Zasoby przyrodnicze zostaną wykorzystane przy realizacji przedsięwzięć zwianych z rozwojem turystyki, sportu, ochroną przyrody, ochroną zdrowia np. budowa ścieżek przyrodniczych, edukacyjnych, rowerowych, pieszych, zagospodarowanie zbiorników i cieków wodnych, mała infrastruktura i poprawa estetyki miejscowości.

Zasoby historyczne zostaną wykorzystane poprzez realizację przedsięwzięć związanych z rewitalizacją obiektów historycznych i ich przystosowaniem do pełnienia nowych funkcji, np. turystycznych, edukacyjnych, promocyjnych. Zasoby kulturowe – to przedsięwzięcia nawiązujące do tradycji i kultury lokalnej poprzez organizację imprez, promocję lokalnej twórczości, zespołów folklorystycznych. To również działania związane z kultem religijnym osób szczególnych dla mieszkańców naszego obszaru, np.: Jana Pawła II, Św. Jana z Dukli, Błogosławionego Ks. B. Markiewicza poprzez operacje mające na celu renowację obiektów sakralnych, tworzenie izb pamięci, wydawanie publikacji itp. Zasoby kulturowe, dzięki działaniom pozwalającym na ich współczesne wykorzystanie, zintegrują mieszkańców, wzmocnią ich tożsamość z regionem, aktywność i szacunek dla tradycji. Umożliwią promocję obszaru i podniesienie jego konkurencyjności turystycznej a jednocześnie stanowią źródło dodatkowych dochodów dla mieszkańców.

Zasoby ludzkie – przedsięwzięcia dotyczące będą wzrostu poziomu wiedzy i aktywności lokalnej, zachowania tradycji i kultury, integracji, samorealizacji i rozwoju społeczno-gospodarczego.

Kolejnym **kryterium** wyboru oceny zastosowanym do realizowanych przedsięwzięć będzie **rozwój usług turystycznych lub okółoturystycznych**. Przez usługi okółoturystyczne należy rozumieć usługi wspierające turystykę i wpływające na jej rozwój, zwiększające atrakcyjność obszaru np. takie branże działalności gospodarczej jak: gastronomia, hotelarstwo, kultura i rozrywka (wypożyczalnia rowerów, quadów, sprzętu rekreacyjnego, Spa).

Zgodnie z przeprowadzoną analizą SWOT usługi turystyczne są istotne dla rozwoju naszego obszaru, dlatego w strategii wyodrębniono cel szczegółowy: **1.1 Wsparcie przedsiębiorczości oraz branży turystycznej, poprzez tworzenie zintegrowanych produktów turystyki wiejskiej oraz nowych miejsc pracy na obszarze LGD „Kraina Nafty”** - cel ten w sposób spójny i kompleksowy angażuje różne branże, sektory i partnerów, celem zaspokojenia potrzeb zidentyfikowanych w analizie SWOT. Wsparcie turystyki pozwoli na rozwój społeczno – ekonomiczny obszaru: wzrost przedsiębiorczości, podniesienie konkurencyjności branży turystycznej i okółoturystycznej, zwiększenie ruchu turystycznego, a dzięki temu dochodów mieszkańców, co w rezultacie prowadzić będzie do podniesienia jakości życia i promocji obszaru. Wsparcie tej kategorii usług jest niezbędne, gdyż sam rozwój turystyczny obszaru, bez działalności wspierających jest niemożliwy. Celem działalności LGD jest nie tylko zwiększenie liczby turystów odwiedzających ten region, ale zapewnienie im atrakcyjnego pobytu, różnorodnych form spędzania czasu i zatrzymanie na dłuższy okres.

Jednym z najistotniejszych działań LGD jest rozwój przedsiębiorczości. W związku z tym zaplanowane przedsięwzięcia kładą nacisk na tworzenie nowych miejsc pracy. Na te potrzeby wyodrębniono **kryterium wyboru oceny premiujące projekty, w ramach których powstaną nowe miejsca pracy**. Dotyczy to zarówno operacji w ramach zakładania i rozwoju działalności gospodarczej, jak też związanych z infrastrukturą czy dziedzictwem kulturowym.

Dodatkowo punktowane są również projekty, których operacje zostaną powiązane z innymi przedsięwzięciami realizowanymi na obszarze LGD w ramach wdrażania LSR lub innych programów. **Kryterium komplementarności** z innymi projektami nie będzie miało zastosowania w projektach związanych z zakładaniem i rozwojem dział. gosp.

Wszystkie sektory tworzące LGD odniosą korzyści z realizacji LSR, dzięki wzajemnej korelacji przedsięwzięć, które uzupełnią się i są od siebie zależne, ich wielosektorowy charakter umożliwi przyspieszenie rozwoju gosp.

Wykorzystanie różnorodnych zasobów przyrodniczych podniesie atrakcyjność turystyczną i poprawi promocję obszaru. Realizacja działań związanych z tworzeniem infrastruktury (takiej jak szlaki turystyczne, budowa parkingów, remonty pomieszczeń służących kultywowaniu tradycji) oraz ochrona środowiska spoczywać będzie w głównej mierze na gminach, natomiast za realizację działań „miękkich” odpowiedzialni będą przedstawiciele pozostałych sektorów. Przedsiębiorczy mieszkańcy realizować będą operacje związane z uzyskaniem dochodu w ramach podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej, co przełoży się na poprawę statusu materialnego mieszkańców, wzrost dochodów gminy, powstanie nowych, atrakcyjnych miejsc pracy, zmniejszenie bezrobocia i wykluczenia społecznego. Poprawa stanu infrastruktury społecznej na obszarze LGD przyczyni się do wzbogacenia oferty turystycznej, poprawy wizerunku i estetyki miejscowości, zmniejszenia patologii, podniesie jakość życia i zintegruje mieszkańców. Aktywizacja mieszkańców, działalność sektora pozarządowego w zakresie kultywowania tradycji i kultury, przyczyni się do wzrostu napływu turystów zainteresowanych lokalnym folklorem, wpłynie także na integrację mieszkańców, zachowanie tożsamości Beskidu Niskiego, przełamanie barier mentalnościowych. Regionalne i międzynarodowe projekty współpracy umożliwią wymianę doświadczeń, będą inspiracją dla nowych przedsięwzięć i wspólnych działań.

Dla LSR na lata 2014-2020 istotne znaczenie mają inne dokumenty o charakterze strategicznym, które opracowane są między innymi dla obszaru działalności LGD „Kraina Nafty”. Wynika to z faktu, iż dotychczas opracowane i obowiązujące dokumenty wyznaczają już wizję pożądanego rozwoju województwa, powiatu, gmin. Dlatego też przygotowując LSR wzięto pod uwagę jej komplementarność z wcześniej opracowanymi strategiami i ich założeniami.

Powiązania Strategii z innymi dokumentami strategicznymi oraz programami związanymi z obszarem działania LGD zostały przedstawione w poniżej zamieszczonych tabelach.

Tabela 6 Określenie spójności celów ogólnych, szczegółowych i przedsięwzięć LSR LGD „Kraina Nafty” z innymi dokumentami

Cele strategiczne	Powiązanie z dokumentami:
<p>1. Przedsiębiorczy mieszkańcy podejmując lub rozszerzając działalność gospodarczą wpływają na rozwój ekonomiczno – gospodarczy obszaru</p> <p>1.1 Wsparcie przedsiębiorczości oraz branży turystycznej, poprzez tworzenie zintegrowanych produktów turystyki wiejskiej oraz nowych miejsc pracy na obszarze LGD „Kraina Nafty”</p> <p>Przedsięwzięcie: Rozwój istniejących przedsiębiorstw w zakresie kreowania nowych miejsc pracy, innowacyjności i zintegrowanych produktów turystyki wiejskiej na obszarze LGD „Kraina Nafty”</p> <p>1.2 Wsparcie</p>	<p>Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020</p> <p>KONKURENCYJNA I INNOWACYJNA GOSPODARKA</p> <p>Cel 1: Rozwijanie przewag regionu w oparciu o kreatywne specjalizacje jako przejaw budowania konkurencyjności krajowej i międzynarodowej</p> <p>Priorytet 1.1. Przemysł Cel: Przemysł nowoczesnych technologii wzmacniający konkurencyjność regionalnej gospodarki</p> <p>Kierunki działania:</p> <p>1.1.1. Wzmacnianie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu 1.1.2. Tworzenie infrastruktury dla innowacyjnego przemysłu 1.1.3. Wspieranie rozwoju klastrów i inicjatyw klastrowych</p> <p>Priorytet 1.3. Turystyka Cel: Budowa konkurencyjnej, atrakcyjnej oferty rynkowej opartej na znacznym potencjale turystycznym regionu</p> <p>Kierunki działania:</p> <p>1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej 1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa 1.3.3. Rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa służącego turystyce przyjazdowej do województwa</p> <p>Priorytet 1.4. Rolnictwo Cel: Poprawa konkurencyjności sektora rolno – spożywczego</p> <p>Kierunki działania:</p> <p>1.1.1. Zwiększenie zorganizowanej obecności rolników i przetwórców na rynku produktów rolnych 1.1.2. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, w tym opartego na ekologicznej produkcji rolnej oraz certyfikowanych produktów wysokiej jakości</p> <p>KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY</p> <p>Cel 2: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego jako czynników: innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców</p> <p>Priorytet 2.1. Edukacja Cel: Dostosowanie systemu edukacji do aktualnych potrzeb i wyzwań przyszłości</p> <p>Kierunki działania:</p> <p>2.1.1. Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych</p> <p>Priorytet 2.4. Włączenie społeczne Cel: Wzrost poziomu adaptacyjności zawodowej i integracji społecznej w regionie</p> <p>Kierunki działania:</p> <p>2.4.1. Zmniejszenie poziomu biedy i wykluczenia społecznego w województwie 2.4.2. Wzrost aktywności osób mających trudności z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy 2.4.3. Tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym</p> <p>SIEĆ OSADNICZA</p> <p>Cel 3: Podniesienie dostępności oraz poprawa spójności funkcjonalno - przestrzennej jako element budowania potencjału</p>

<p>mieszkańców obszaru w podejmowaniu działalności gospodarczej i podnoszeniu kwalifikacji zawodowych</p> <p>Przedsięwzięcie: Rozwój przedsiębiorczości i działania edukacyjne podnoszące kwalifikacje zawodowe mieszkańców obszaru LGD „Kraina Nafty”</p>	<p>rozwojowego regionu</p> <p>Priorytet 3.4. Funkcje obszarów wiejskich Cel: Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku Kierunki działania: 3.4.2. Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności w</p> <p>Priorytet 3.5. Spójność przestrzenna i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu Cel: Wzmacnianie podstaw rozwojowych oraz dywersyfikacja funkcji biegunów wzrostu, w tym ośrodków subregionalnych w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym Kierunki działania: 3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne</p> <p>LGD „Kraina Nafty” poprzez cel ogólny 1 wpisuje się w cele Strategii Rozwoju Województwa, którymi są: rozwijanie przewag regionu w oparciu o kreatywne specjalizacje jako przejaw budowania konkurencyjności krajowej i międzynarodowej; rozwój kapitału ludzkiego i społecznego jako czynników: innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców; podniesienie dostępności oraz poprawa spójności funkcjonalno - przestrzennej jako element budowania potencjału rozwojowego regionu.</p>
	<p><i>Strategia rozwoju powiatu krośnieńskiego</i></p> <p>Cele główne dla obszaru gospodarczego: Dobrze rozwinięta gospodarka, przyjazna dla środowiska przyrodniczego Zadania szczegółowe: 1) A) aktywizacja gospodarcza terenów powiatu, rozwój przedsiębiorczości – pozarolniczej działalności gospodarczej 1) B) transformacja, rozwój wsi i rolnictwa, alternatywne źródła dochodu</p> <p>Cele główne dla obszaru społecznego: Mądra, zdrowa i aktywna społeczność powiatu Zadania szczegółowe: 1) efektywny system edukacji podnoszenie poziomu wykształcenia i przekwalifikowanie dorosłych</p> <p>Cele główne dla obszaru środowiskowego: Dobrze funkcjonujące środowisko przyrodnicze 4) poprawa świadomości ekologicznej, utrzymanie unikalnych walorów przyrodniczych</p> <p>LGD „Kraina Nafty” poprzez cel ogólny 1 wpisuje się w cele Strategii rozwoju powiatu krośnieńskiego, którymi są: dobrze rozwinięta gospodarka, przyjazna dla środowiska przyrodniczego; mądra, zdrowa i aktywna społeczność powiatu oraz dobrze funkcjonujące środowisko przyrodnicze.</p>
	<p><i>Strategie gmin wchodzących w skład obszaru</i></p>
	<p><i>Gmina Chorkówka - Strategia Rozwoju Gminy Chorkówka do roku 2024</i></p>
	<p>Cel strategiczny: 1. Podwyższenie poziomu zaspokojenia potrzeb społecznych Cele operacyjne: 1.1. Poprawa sytuacji materialnej mieszkańców 1.11. Zapewniona wysoka jakość kształcenia na terenie gminy</p> <p>Cel strategiczny: 7. Rozwinięta, różnorodna sfera gospodarcza Gminy Cele operacyjne: 7.1. Wzrost przedsiębiorczości mieszkańców 7.2. Zwiększona dostępność informacji i doradztwa w zakresie uruchamiania i prowadzenia działalności gospodarczej</p>

<p>7.3. Wzrost atrakcyjności turystycznej Gminy 7.5. Wzrost inwestycji na terenie Gminy 7.6. Poprawa sytuacji ekonomicznej towarowych gospodarstw rolnych</p> <p>LGD „Kraina Nafty” poprzez cel ogólny 1 wpisuje się w cele Strategii Rozwoju Gminy Chorkówka, którymi są: podwyższenie poziomu zaspokojenia potrzeb społecznych oraz rozwinięta, różnorodna sfera gospodarcza Gminy.</p>
<p><i>Gmina Dukla – brak aktualnych dokumentów planistycznych</i></p>
<p><i>Gmina Iwonicz-Zdrój – Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Iwonicz-Zdrój na lata 2012-2020</i></p>
<p>Cel strategiczny:1. Turystyka i promocja Gminy Cele operacyjne: 1.1 Aktywizacja rozwoju markowych produktów turystycznych w szczególności: turystyki biznesowej, turystyki kulturowej, turystyki na terenach wiejskich, turystyki rekreacyjnej 1.2 Tworzenie pakietu ofert turystycznych (pakietowanie produktów turystycznych wraz z dystrybucją do segmentów rynku turyst.) 1.3. Podnoszenie poziomu jakości istniejących już produktów turystycznych 1.6.Współpraca z podmiotami publicznymi i prywatnymi w celu tworzenia nowych miejsc pracy w obszarze usług turystycznych</p> <p>Cel strategiczny:2. Rozwój przedsiębiorczości Cele operacyjne: 2.1. Stwarzanie korzystnych warunków dla funkcjonowania i rozwoju przedsiębiorstw 2.2. Tworzenie programów wspierających przedsiębiorczość 2.3.Organizacja szkoleń dla przedsiębiorców dotyczących możliwości pozyskiwania środków finansowych z budżetu UE 2.5.Organizowanie kursów i szkoleń prowadzących do zdobywania przez mieszkańców gminy kwalifikacji w zawodach nierolniczych 2.6. Wspieranie edukacji mającej prowadzić do wzrostu zatrudnienia w dziedzinie usługowej 2.7. Współpraca z organizacjami wspierającymi przedsiębiorców</p> <p>Cel strategiczny:5. Wielofunkcyjny rozwój wsi Cele operacyjne: 5.1 Aktywizacja zawodowa mieszkańców wsi i przeciwdziałanie wykluczeniom społecznym 5.2 Wspieranie zmian w sektorze rolnym dotyczących zwiększania konkurencyjności poprzez zmiany technologiczne oraz podnoszenie kwalifikacji rolników 5.3 Promowanie rolnictwa ekologicznego i pomoc w zdobywaniu dopłat na zakładanie gospodarstw/przedsiębiorstw zajmujących się ekologiczną uprawą 5.4 Przekonywanie lokalnej ludności do aktywnego włączenia się w realizację projektów</p> <p>LGD „Kraina Nafty” poprzez cel ogólny 1 wpisuje się w cele Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Iwonicz-Zdrój, którymi są: turystyka i promocja Gminy, rozwój przedsiębiorczości oraz wielofunkcyjny rozwój wsi.</p>
<p><i>Gmina Jaślińska – brak aktualnych dokumentów planistycznych</i></p>
<p><i>Gmina Jedlicze -Strategia Rozwoju Gminy Jedlicze do roku 2020</i></p>
<p>OBSZAR: POTRZEBY SPOŁECZNE Cel strategiczny nr 1: Podniesiony standard życia mieszkańców Cele operacyjne: 1.1. Poprawa warunków zabezpieczenia materialnego mieszkańców</p> <p>OBSZAR: ZASOBY I POTENCJAŁY GMINY</p>

	<p>Cel strategiczny nr 5: Podwyższony poziom zachowania zasobów naturalnych</p> <p>Cele operacyjne: 5.1. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców</p> <p>OBSZAR: GOSPODARKA I PROMOCJA GMINY</p> <p>Cel strategiczny nr 7: Poprawa konkurencyjności gospodarczej gminy</p> <p>Cele operacyjne: 7.1. Wzrost przedsiębiorczości mieszkańców 7.3. Wzrost dostępności wykwalifikowanych pracowników 7.4. Zwiększona zdolność do absorpcji środków na aktywizację zawodową i rozwój przedsiębiorczości</p> <p>LGD „Kraina Nafty” poprzez cel ogólny 1 wpisuje się w cele Strategii Rozwoju Gminy Jedlicze, którymi są: podniesiony standard życia mieszkańców, podwyższony poziom zachowania zasobów naturalnych oraz poprawa konkurencyjności gospodarczej gminy.</p>
	<p><i>Gmina Miejsce Piastowe – brak aktualnych dokumentów planistycznych</i></p>
<p>Cele strategiczne</p>	<p>powiązanie z dokumentami:</p>
<p>2. Podniesienie jakości życia na obszarze LGD „Kraina Nafty”</p> <p>2.1. Poprawa stanu infrastruktury społecznej (turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej)</p> <p>Przedsięwzięcie: Przestrzeń publiczna i baza turystyczna LGD „Kraina Nafty”</p>	<p><i>Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020</i></p> <p>KONKURENCYJNA I INNOWACYJNA GOSPODARKA</p> <p>Cel 1: Rozwijanie przewag regionu w oparciu o kreatywne specjalizacje jako przejaw budowania konkurencyjności krajowej i międzynarodowej</p> <p>Priorytet 1.3. Turystyka Cel: Budowa konkurencyjnej, atrakcyjnej oferty rynkowej opartej na znacznym potencjale turystycznym regionu</p> <p>Kierunki działania: 1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej 1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa 1.3.3. Rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa służącego turystyce przyjazdowej do województwa</p> <p>KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY</p> <p>Cel 2: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego jako czynników: innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców</p> <p>Priorytet 2.2. Kultura i dziedzictwo kulturowe Cel: Rozwinięty i efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu</p> <p>Kierunki działania: 2.2.2. Wzmacnianie wizerunku regionu, w tym Rzeszowa, jako centrum kultury opartego m.in. na wydarzeniach kulturalnych o znaczeniu międzynarodowym oraz budowanie marek m.in. instytucji i imprez kulturalnych 2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu</p> <p>Priorytet 2.6. Sport powszechny Cel: Zwiększenie aktywności ruchowej oraz rozwoju psychofizycznego społeczeństwa</p> <p>Kierunki działania: 2.6.1. Upowszechnienie w społeczeństwie aktywności ruchowej jako składowej zdrowego stylu życia 2.6.2. Rozwój sportu dzieci i młodzieży 2.6.3. Rozwój infrastruktury sportowej</p>

SIEĆ OSADNICZA

Cel 3: Podniesienie dostępności oraz poprawa spójności funkcjonalno - przestrzennej jako element budowania potencjału rozwojowego regionu

Priorytet 3.1. Dostępność komunikacyjna

Cel: Poprawa zewnętrznej i wewnętrznej dostępności przestrzennej województwa ze szczególnym uwzględnieniem Rzeszowa jako ponadregionalnego ośrodka wzrostu

Kierunki działania:

3.1.3. Wzmocnienie drogowych powiązań komunikacyjnych miast powiatowych między sobą oraz z Rzeszowem

Priorytet 3.4. Funkcje obszarów wiejskich

Cel: Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku

Kierunki działania:

3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich

3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służące zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi

3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej

Priorytet 3.5. Spójność przestrzenna i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu

Cel: Wzmacnianie podstaw rozwojowych oraz dywersyfikacja funkcji biegunów wzrostu, w tym ośrodków subregionalnych w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym

Kierunki działania:

3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne

LGD „Kraina Nafty” poprzez cel ogólny 2 wpisuje się w cele Strategii Rozwoju Województwa, którymi są: rozwijanie przewag regionu w oparciu o kreatywne specjalizacje jako przejaw budowania konkurencyjności krajowej i międzynarodowej; rozwój kapitału ludzkiego i społecznego jako czynników: innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców; podniesienie dostępności oraz poprawa spójności funkcjonalno - przestrzennej jako element budowania potencjału rozwojowego regionu.

Strategia rozwoju powiatu krośnieńskiego

Cele główne dla obszaru gospodarczego: Dobrze rozwinięta gospodarka, przyjazna dla środowiska przyrodniczego

Zadania szczegółowe:

2) nowoczesna i funkcjonalna infrastruktura techniczna,

Cele główne dla obszaru społecznego: Mądra, zdrowa i aktywna społeczność powiatu

Zadania szczegółowe:

4) nowoczesna oferta kulturalna, aktywność społeczna.

Cele główne dla obszaru środowiskowego: Dobrze funkcjonujące środowisko przyrodnicze

Zadania szczegółowe:

4) poprawa świadomości ekologicznej, utrzymanie unikalnych walorów przyrodniczych.

LGD „Kraina Nafty” poprzez cel ogólny 2 wpisuje się w cele Strategii rozwoju powiatu krośnieńskiego, którymi są: dobrze rozwinięta gospodarka, przyjazna dla środowiska przyrodniczego; mądra, zdrowa i aktywna społeczność powiatu oraz dobrze funkcjonujące środowisko przyrodnicze.

<i>Strategie gmin wchodzących w skład obszaru</i>
<i>Gmina Chorkówka - Strategia Rozwoju Gminy Chorkówka do roku 2024</i>
<p>Cel strategiczny: 1. Podwyższenie poziomu zaspokojenia potrzeb społecznych</p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>1.3. Poprawa estetyki miejscowości</p> <p>1.12. Wzrost jakości oferty kulturalnej</p> <p>1.13. Zwiększone możliwości uprawiania sportu i rekreacji na terenie gminy</p> <p>Cel strategiczny: 2. Poprawa stanu rozwoju infrastruktury technicznej</p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>2.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej gminy</p> <p>2.2. Rozwinięta baza obiektów użyteczności publicznej</p> <p>Cel strategiczny: 7. Rozwinięta, różnorodna sfera gospodarcza Gminy</p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>7.3. Wzrost atrakcyjności turystycznej Gminy</p> <p>7.4. Efektywna promocja Gminy</p> <p>7.5. Wzrost inwestycji na terenie Gminy</p> <p>LGD „Kraina Nafty” poprzez cel ogólny 2 wpisuje się w cele Strategii Rozwoju Gminy Chorkówka, którymi są: podwyższenie poziomu zaspokojenia potrzeb społecznych, poprawa stanu rozwoju infrastruktury technicznej oraz rozwinięta, różnorodna sfera gospodarcza Gminy.</p>
<i>Gmina Dukla – brak aktualnych dokumentów planistycznych</i>
<i>Gmina Iwonicz-Zdrój – Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Iwonicz-Zdrój na lata 2012-2020</i>
<p>Cel strategiczny:1. Turystyka i promocja Gminy</p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>1.1.Aktywizacja rozwoju markowych produktów turystycznych w szczególności: turystyki biznesowej, turystyki kulturowej, turystyki na terenach wiejskich, turystyki rekreacyjnej.</p> <p>1.4. Podjęcie działania w kierunku rozbudowy istniejących szlaków turystyki aktywnej.</p> <p>1.5.Wzmocnienie atrakcyjności bazy turystycznej oraz usług kulturalnych poprzez m.in. doposażenie i renowację obiektów, a także rewitalizację obszarów dziedzictwa kulturowego.</p> <p>Cel strategiczny:3. Infrastruktura techniczna</p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>3.2. Remont i modernizacja infrastruktury drogowej (drogi, chodniki, oświetlenie, parkingi).</p> <p>3.5. Budowa obiektów rekreacyjno-sportowych.</p> <p>LGD „Kraina Nafty” poprzez cel ogólny 2 wpisuje się w cele Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Iwonicz-Zdrój, którymi są: turystyka i promocja Gminy oraz infrastruktura techniczna.</p>
<i>Gmina Jaślińska – brak aktualnych dokumentów planistycznych</i>
<i>Gmina Jedlicze -Strategia Rozwoju Gminy Jedlicze do roku 2020</i>
<p>OBSZAR: POTRZEBY SPOŁECZNE</p> <p>Cel strategiczny nr 1: Podniesiony standard życia mieszkańców</p> <p>Cele operacyjne:</p>

	<p>1.6. Atrakcyjna oferta spędzania czasu dla dzieci i młodzieży 1.8. Dostępna szeroka, atrakcyjna oferta kulturalna 1.9. Dostępna szeroka, atrakcyjna oferta sportowo-rekreacyjna OBSZAR: ZASOBY I POTENCJAŁY GMINY Cel strategiczny nr 2: Rozwinięta infrastruktura techniczna Cele operacyjne: 2.1. Dobry stan techniczny budynków użyteczności publicznej 2.3. Rozwinięta infrastruktura komunikacyjna LGD „Kraina Nafty” poprzez cel ogólny 2 wpisuje się w cele Strategii Rozwoju Gminy Jedlicze, którymi są: podniesiony standard życia mieszkańców oraz rozwinięta infrastruktura komunikacyjna. <i>Gmina Miejsce Piastowe – brak aktualnych dokumentów planistycznych</i></p>
Cele strategiczne	powiązanie z dokumentami:
	<i>Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020</i>
	<p>KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY Cel 2: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego jako czynników: innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców Priorytet 2.2. Kultura i dziedzictwo kulturowe Cel: Rozwinięty i efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu Kierunki działania: 2.2.1. Tworzenie warunków dla zapewnienia możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej, w tym do kultury wysokiej 2.2.2. Wzmacnianie wizerunku regionu, w tym Rzeszowa, jako centrum kultury opartego m.in. na wydarzeniach kulturalnych o znaczeniu międzynarodowym oraz budowanie marek m.in. instytucji i imprez kulturalnych 2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu SIEĆ OSADNICZA Cel 3: Podniesienie dostępności oraz poprawa spójności funkcjonalno - przestrzennej jako element budowania potencjału rozwojowego regionu Priorytet 3.4. Funkcje obszarów wiejskich Cel: Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku Kierunki działania: 3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służące zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi Priorytet 3.5. Spójność przestrzenna i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu Cel: Wzmacnianie podstaw rozwojowych oraz dywersyfikacja funkcji biegunów wzrostu, w tym ośrodków subregionalnych w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym Kierunki działania: 3.5.4. Rewitalizacja oraz poprawa ładu przestrzeni, sprzyjające rozwojowi ośrodków miejskich LGD „Kraina Nafty” poprzez cel ogólny 3 wpisuje się w cele Strategii Rozwoju Województwa, którymi są: rozwój kapitału ludzkiego i społecznego jako czynników: innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców; podniesienie</p>
<p>3. Zachowanie dziedzictwa kulturowego i ochrona środowiska przyrodniczego</p> <p>3.1. Wzmocnienie tożsamości mieszkańców w oparciu o tradycje i środowisko przyrodnicze</p> <p>Przedsięwzięcie: Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze obszaru LGD „Kraina Nafty”</p>	

<p>dostępności oraz poprawa spójności funkcjonalno - przestrzennej jako element budowania potencjału rozwojowego regionu.</p>
<p><i>Strategia rozwoju powiatu krośnieńskiego</i></p>
<p>Cele główne dla obszaru gospodarczego: Dobrze rozwinięta gospodarka, przyjazna dla środowiska przyrodniczego</p> <p>Zadania szczegółowe:</p> <p>2) nowoczesna i funkcjonalna infrastruktura techniczna,</p> <p>Cele główne dla obszaru społecznego: Mądra, zdrowa i aktywna społeczność powiatu</p> <p>Zadania szczegółowe:</p> <p>4) nowoczesna oferta kulturalna, aktywność społeczna.</p> <p>Cele główne dla obszaru środowiskowego: Dobrze funkcjonujące środowisko przyrodnicze</p> <p>Zadania szczegółowe:</p> <p>4) poprawa świadomości ekologicznej, utrzymanie unikalnych walorów przyrodniczych.</p> <p>Cele główne dla obszaru gospodarczego: Dobrze rozwinięta gospodarka, przyjazna dla środowiska przyrodniczego</p> <p>Zadania szczegółowe:</p> <p>3. skoordynowanie działań instytucji wspierających rozwój lokalny.</p> <p>Cele główne dla obszaru społecznego: Mądra, zdrowa i aktywna społeczność powiatu</p> <p>Zadania szczegółowe:</p> <p>4. nowoczesna oferta kulturalna, aktywność społeczna.</p> <p>LGD „Kraina Nafty” poprzez cel ogólny 3 wpisuje się w cele Strategii rozwoju powiatu krośnieńskiego, którymi są: dobrze rozwinięta gospodarka, przyjazna dla środowiska przyrodniczego, dobrze funkcjonujące środowisko oraz mądra, zdrowa i aktywna społeczność.</p>
<p><i>Strategie gmin wchodzących w skład obszaru</i></p>
<p><i>Gmina Chorkówka - Strategia Rozwoju Gminy Chorkówka do roku 2024</i></p>
<p>Cel strategiczny:5. Zachowane dziedzictwo kulturowe</p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>5.1. Poprawa stanu technicznego obiektów zabytkowych</p> <p>5.2. Zwiększenie zaangażowania mieszkańców w upowszechnianie tradycji i zwyczajów lokalnych</p> <p>LGD „Kraina Nafty” poprzez cel ogólny 3 wpisuje się w cele Strategii Rozwoju Gminy Chorkówka, którym jest zachowane dziedzictwo kulturowe.</p>
<p><i>Gmina Dukla – brak aktualnych dokumentów planistycznych</i></p>
<p><i>Gmina Iwonicz-Zdrój – Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Iwonicz-Zdrój na lata 2012-2020</i></p>
<p>Cel strategiczny:1. Turystyka i promocja Gminy</p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>1.5 Wzmocnienie atrakcyjności bazy turystycznej oraz usług kulturalnych poprzez min. doposażenie i renowację obiektów, a także rewitalizację obszarowa dziedzictwa kulturowego.</p> <p>Cel strategiczny:4. Infrastruktura społeczna</p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>4.4. Wspieranie tworzenia trwałych więzi społecznych, np. poprzez organizację festynów, dożynek gminnych i tym podobnych.</p> <p>4.5. Wspieranie inicjatyw w dziedzinie historii kultury lokalnej na rzecz wzrostu potencjału historycznego i kulturowego gminy Iwonicz-Zdrój</p>

	<p>LGD „Kraina Nafty” poprzez cel ogólny 3 wpisuje się w cele Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Iwonicz-Zdrój, którymi są: turystyka i promocja Gminy oraz infrastruktura społeczna.</p> <p><i>Gmina Jaśliśka – brak aktualnych dokumentów planistycznych</i></p> <p><i>Gmina Jedlicze -Strategia Rozwoju Gminy Jedlicze do roku 2020</i></p> <p>OBSZAR: POTRZEBY SPOŁECZNE Cel strategiczny nr 1: Podniesiony standard życia mieszkańców Cele operacyjne: 1.8. Dostępna szeroka, atrakcyjna oferta kulturalna</p> <p>OBSZAR: ZASOBY I POTENCJAŁY GMINY Cel strategiczny nr 4: Zachowane i rozwijane dziedzictwo kulturowe gminy Cele operacyjne: 4.1. Zwiększona dostępność i wykorzystanie obiektów zabytkowych 4.2. Zwiększenie aktywnego udziału mieszkańców w kulturze</p> <p>LGD „Kraina Nafty” poprzez cel ogólny 3 wpisuje się w cele Strategii Rozwoju Gminy Jedlicze, którymi są: podniesiony standard życia mieszkańców oraz zachowane i rozwijane dziedzictwo kulturowe gminy.</p> <p><i>Gmina Miejsce Piastowe – brak aktualnych dokumentów planistycznych</i></p>
Cele strategiczne	powiązanie z dokumentami:
	<i>Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020</i>
<p>4. Budowanie kapitału społecznego i rozwój samoorganizacji na poziomie lokalnym</p> <p>4.1. Wsparcie informacyjno – szkoleniowe mieszkańców i organizacji z obszaru LGD</p> <p>Przedsięwzięcie: Rozwój kapitału społecznego</p> <p>4.2. Poprawa kwalifikacji i zarządzania na poziomie lokalnym</p>	<p>KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY Cel 2: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego jako czynników: innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców Priorytet 2.3. Społeczeństwo obywatelskie Cel: Wzmocnienie podmiotowości obywateli, rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększenie ich wpływu na życie publiczne Kierunki działania: 2.3.1. Wzrost aktywności obywatelskiej i wzmocnienie trzeciego sektora 2.3.2. Zwiększenie udziału obywateli i trzeciego sektora w życiu publicznym Priorytet 2.4. Włączenie społeczne Cel: Wzrost poziomu adaptacyjności zawodowej i integracji społecznej w regionie Kierunki działania: 2.4.1. Zmniejszenie poziomu biedy i wykluczenia społecznego w województwie 2.4.2. Wzrost aktywności osób mających trudności z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy 2.4.3. Tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym</p> <p>SIEĆ OSADNICZA Cel 3: Podniesienie dostępności oraz poprawa spójności funkcjonalno - przestrzennej jako element budowania potencjału rozwojowego regionu Priorytet 3.4. Funkcje obszarów wiejskich Cel: Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku</p>

<p>Przedsięwzięcie: Działania podnoszące kompetencje osób zaangażowanych w realizację LSR</p>	<p>Kierunki działania: 3.4.2. Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej 3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służące zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi LGD „Kraina Nafty” poprzez cel ogólny 4 wpisuje się w cele Strategii Rozwoju Województwa, którymi są: rozwój kapitału ludzkiego i społecznego jako czynników: innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców; podniesienie dostępności oraz poprawa spójności funkcjonalno - przestrzennej jako element budowania potencjału rozwojowego regionu.</p>
<p>4.3. Współpraca i wymiana wzajemnych doświadczeń</p>	<p><i>Strategia rozwoju powiatu krośnieńskiego</i></p>
<p>Przedsięwzięcie: Realizacja projektów współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej</p>	<p>Cele główne dla obszaru gospodarczego: Dobrze rozwinięta gospodarka, przyjazna dla środowiska przyrodniczego Zadania szczegółowe: 1. A) aktywizacja gospodarcza terenów powiatu, rozwój przedsiębiorczości – pozarolniczej działalności gospodarczej 3. koordynowanie działań instytucji wspierających rozwój lokalny Cele główne dla obszaru społecznego: Mądra, zdrowa i aktywna społeczność powiatu Zadania szczegółowe: 2. nowoczesna oferta kulturalna, aktywność społeczna LGD „Kraina Nafty” poprzez cel ogólny 4 wpisuje się w cele Strategii rozwoju powiatu krośnieńskiego, którymi są: dobrze rozwinięta gospodarka, przyjazna dla środowiska przyrodniczego oraz mądra, zdrowa i aktywna społeczność.</p>
	<p><i>Strategie gmin wchodzących w skład obszaru</i></p>
	<p><i>Gmina Chorkówka - Strategia Rozwoju Gminy Chorkówka do roku 2024</i></p> <p>Cel strategiczny:1. Podwyższenie poziomu zaspokojenia potrzeb społecznych Cele operacyjne:1.14. Zintegrowane społeczeństwo wokół działań na rzecz Gminy Cel strategiczny:6. Aktywne społeczeństwo Cele operacyjne: 6.3. Wzrost zaangażowania mieszkańców w działania na rzecz swojego środowiska LGD „Kraina Nafty” poprzez cel ogólny 4 wpisuje się w cele Strategii Rozwoju Gminy Chorkówka, którymi są: podwyższenie poziomu zaspokojenia potrzeb społecznych oraz aktywne społeczeństwo.</p>
	<p><i>Gmina Dukla – brak aktualnych dokumentów planistycznych</i></p>
	<p><i>Gmina Iwonicz-Zdrój – Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Iwonicz-Zdrój na lata 2012-2020</i></p> <p>Cel strategiczny:4. Infrastruktura społeczna Cele operacyjne: 4.1. Zwalczanie patologii społecznych oraz zjawiska marginalizacji społecznej 4.3.Zachęcanie dzieci i młodzieży do rozwijania swoich zainteresowań oraz tworzenie dodatkowych zajęć/warsztatów dla zainteresowanych 4.4.Wspieranie tworzenia trwałych więzi społecznych, np. poprzez organizację festynów, dożynek gminnych i tym podobnych Cel strategiczny:5. Wielofunkcyjny rozwój wsi Cele operacyjne:5.1. 5.1.Aktywizacja zawodowa mieszkańców wsi i przeciwdziałanie wykluczeniom społecznym</p>

	5.4.Przekonywanie lokalnej ludności do aktywnego włączenia się w realizację projektów LGD „Kraina Nafty” poprzez cel ogólny 4 wpisuje się w cele Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Iwonicz-Zdrój, którymi są: infrastruktura społeczna oraz wielofunkcyjny rozwój wsi.
	<i>Gmina Jaślicka – brak aktualnych dokumentów planistycznych</i>
	<i>Gmina Jedlicze -Strategia Rozwoju Gminy Jedlicze do roku 2020</i>
	OBSZAR: POTRZEBY SPOŁECZNE Cel strategiczny nr 1: Podniesiony standard życia mieszkańców Cele operacyjne: 1.11. Świadome i bezpieczne społeczeństwo informacyjne Cel strategiczny nr 6: Aktywna, zintegrowana społeczność lokalna Cele operacyjne: 6.1. Podwyższony poziom aktywności oraz integracji społecznej 6.2. Zwiększona aktywność organizacji pozarządowych 6.4. Dogodne warunki do życia i rozwoju dla mieszkańców gminy LGD „Kraina Nafty” poprzez cel ogólny 4 wpisuje się w cele Strategii Rozwoju Gminy Jedlicze, którymi są: podniesiony standard życia mieszkańców oraz aktywna, zintegrowana społeczność lokalna.
	<i>Gmina Miejsce Piastowe – brak aktualnych dokumentów planistycznych</i>

Tabela 7 Określenie spójności celów obszaru LGD z celami przekrojowymi Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Cele strategiczne	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020
<p>1. Przedsiębiorczy mieszkańcy podejmując lub rozszerzając działalność gospodarczą wpływają na rozwój ekonomiczno – gospodarczy obszaru 1.1 Wsparcie przedsiębiorczości oraz branży turystycznej, poprzez tworzenie zintegrowanych produktów turystyki wiejskiej oraz nowych miejsc pracy na obszarze LGD „Kraina Nafty” Przedsięwzięcie: Rozwój istniejących przedsiębiorstw w zakresie kreowania nowych miejsc pracy, innowacyjności i zintegrowanych produktów turystyki wiejskiej na obszarze LGD „Kraina Nafty” 1.2 Wspieranie mieszkańców obszaru w podejmowaniu działalności gospodarczej i podnoszeniu kwalifikacji zawodowych Przedsięwzięcie: Rozwój przedsiębiorczości i działania edukacyjne podnoszące kwalifikacje zawodowe mieszkańców obszaru LGD „Kraina Nafty”</p> <p>3. Zachowanie dziedzictwa kulturowego i ochrona środowiska przyrodniczego 3.1. Wzmocnienie tożsamości mieszkańców w oparciu o tradycje i środowisko przyrodnicze Przedsięwzięcie: Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze obszaru LGD „Kraina Nafty”</p> <p><u>Wskaźnik produktu:</u> Liczba szkoleń podnoszących świadomość mieszkańców na temat ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatycznym</p>	<p>Cele przekrojowe: 1. ochrona środowiska 2. przeciwdziałanie zmianom klimatu 3. innowacyjność</p> <p>LGD „Kraina Nafty” poprzez cele ogólne: 1 i 3 wpisuje się w cele przekrojowe Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, którymi są: ochrona środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz innowacyjność.</p>

Rozdział XI Monitoring i ewaluacja

Na podstawie art. 54-57 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące EFRROW oraz EFMR oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące EFS, Funduszu Spójności i EFMR oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 państwa członkowskie zostały zobowiązane do przeprowadzenia ewaluacji.

Zgodnie z w/w rozporządzeniem „ewaluacje przeprowadza się w celu poprawy jakości projektowania i wdrażania programów, jak również w celu analizy ich skuteczności, efektywności i wpływu”.

W celu zbadania czy LGD dobrze realizuje postawione sobie zadania, podejmuje ona obowiązek dokonywania ewaluacji oraz monitorowania wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. Ma to na celu stałe podnoszenie jakości i efektywności działań.

Ewaluacja to systematyczne badanie wartości albo cech konkretnego programu, planu, działania (eksperymentu) bądź obiektu z punktu widzenia przyjętych kryteriów, w celu jego usprawnienia, rozwoju, lepszego zrozumienia.

Ewaluacja jest procesem niezbędnym do sprawnego wydatkowania środków publicznych w ramach LSR, a także do szybkiego reagowania na zmieniające się warunki otoczenia społeczno-gospodarczego na terenie LGD.

Jednym z głównych celów ewaluacji jest ocena rzeczywistych i spodziewanych efektów realizacji danej interwencji publicznej. Ewaluacja zatem jest próbą znalezienia odpowiedzi na pytanie, czy nasze działania przyniosły oczekiwane efekty. Nie może się ograniczać do pomiaru efektów realizacji interwencji, a powinna polegać na próbie ustalenia związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy podjętymi działaniami, a osiągniętymi efektami.

Ewaluacja jest także użytecznym narzędziem społecznej mobilizacji, bowiem prezentacja pozytywnych efektów działań zwiększa poparcie społeczne dla danego typu interwencji publicznych.

Podziału na poszczególne rodzaje ewaluacji dokonujemy ze względu na moment, w którym ewaluacja jest realizowana, poziom, którego dotyczy oraz sposób jej realizacji. Podstawowym podziałem ewaluacji ze względu na rodzaj jest klasyfikacja według momentu realizacji, w którym jest podejmowana.

Ze względu na moment uruchomienia badania ewaluacyjnego wyróżniamy:

- ewaluację ex-ante (przed rozpoczęciem realizacji interwencji) – celem takiego badania jest poprawność jakości planowanej do uruchomienia interwencji,
- ewaluację on-going (w trakcie wdrażania interwencji) – celem jest oszacowanie stopnia osiągnięcia zakładanych celów w świetle wcześniej przeprowadzonej ewaluacji wstępnej, zwłaszcza pod względem dostarczonych produktów i osiągniętych rezultatów oraz określenie trafności zamierzeń w stosunku do aktualnych trendów społeczno-gospodarczych,
- ewaluację ex-post (po zakończeniu realizacji interwencji) – celem jest określenie jego długotrwałych efektów, w tym wielkości zaangażowanych środków, skuteczności i efektywności pomocy.

Ze względu na sposób organizacji procesu ewaluacji wyróżnić możemy ewaluację zewnętrzną i wewnętrzną.

1. Ewaluacja zewnętrzna – polega na zleceniu oceny niezależnemu zespołowi ewaluacyjnemu. Metoda ta zapewnia wysoki poziom obiektywności wyników oraz umożliwia wykorzystanie specjalistycznej wiedzy, jaką dysponują eksperci zewnętrzni. Jedną z istotnych wad jest utrudniony dostęp do informacji potrzebnych do przeprowadzenia ewaluacji.
2. Ewaluacja wewnętrzna – to ocena realizowana przez podmioty zaangażowane we wdrażanie danej interwencji. Jej zaletami są niskie koszty, dobra znajomość charakterystyki ewaluowanego zagadnienia, a także łatwiejszy dostęp do informacji niezbędnych do przeprowadzenia badania. Nie jest ona jednak pozbawiona wad ze względu na ewentualny brak specjalistycznej wiedzy potrzebnej do dokonywania części analiz oraz niezależności zespołu badawczego.

Ewaluacja jest definiowana jako osąd (ocena) wartości interwencji publicznej, dokonany przy uwzględnieniu odpowiednich kryteriów (skuteczności, efektywności, użyteczności, trafności i trwałości) i standardów. Osąd dotyczy zwykle potrzeb, jakie muszą być zaspokojone w wyniku interwencji oraz osiągniętych efektów. Ewaluacja oparta będzie na specjalnie w tym celu zebranych i zinterpretowanych informacjach za pomocą odpowiedniej metodologii. Obejmować powinna okresową ocenę odpowiedzialności, efektywności, skuteczności, realności ekonomicznej i finansowej oraz trwałości strategii w kontekście ustalonych celów. Celem ewaluacji jest przegląd osiągnięć strategii w stosunku do planowanych oczekiwań oraz wykorzystanie doświadczeń płynących z realizacji strategii w przyszłości.

Badania ewaluacyjne zostaną zrealizowane z wykorzystaniem różnorodnych metod i technik badawczych m.in:

- **analiza danych zastanych – metoda desk research** (na podstawie zestawień z instytucji wdrażających, dokumentacji udostępnionej w Biurze LGD, sprawozdań, Raportów, ankiet monitorujących, rejestrów udzielonego doradztwa i zorganizowanych szkoleń, materiałów informacyjnych LGD),
- **badania ankietowe** (ankiety udostępnione w Biurze LGD, ankiety wśród członków stowarzyszenia i mieszkańców LGD, ankiety na stronie internetowej)
- **wywiady bezpośrednie, telefoniczne.**

Ważną kwestią wpływającą na ewaluację jest wybór kryteriów. Kryteria ukierunkowują uwagę oceniającego na kwestie najistotniejsze dla danego projektu/programu. Do kryteriów ewaluacji należą:

1. **Trafność/adekwatność/odpowiedniość** – stopień, w jakim przyjęte cele projektu odpowiadają zidentyfikowanym problemom w obszarze objętym projektem i/lub realnym potrzebom beneficjentów.
2. **Efektywność/wydajność** - ocena poziomu ekonomiczności projektu czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskiwanych wyników i rezultatów, przez nakłady rozumie się zasoby finansowe, ludzkie i poświęcony czas.
3. **Skuteczność** – ocena, na ile cele przedsięwzięcia, zdefiniowane na etapie programowania, zostały osiągnięte.
4. **Użyteczność** - stopień zaspokojenia potrzeb beneficjentów w wyniku osiągnięcia rezultatów operacji.
5. **Trwałość** – ocena faktu, czy pozytywne efekty projektu na poziomie celu mogą trwać do zakończenia finansowania zewnętrznego oraz czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tego projektu w dłuższym okresie na procesy rozwoju na poziomie sektora, regionu czy kraju.

System monitoringu stanowi ważny element mechanizmu wdrażania LSR. Powinien on zapewnić skuteczną realizację procesów gromadzenia, przetwarzania, archiwizowania i udostępniania danych, obrazujących efekty realizacji LSR i podejmowanych w jej ramach projektów.

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania informacji ilościowych i jakościowych na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym, którego celem jest uzyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i wydajności wdrażanej strategii, a także ocena zgodności realizacji operacji z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami.

Monitoring to systematyczne zbieranie danych, analizowanie ich oraz wykorzystywanie informacji w nich zawartych w celu bieżącej kontroli oraz dostosowania przebiegu realizacji przedsięwzięcia do zmieniających się warunków, zarówno wewnętrznych jak i zewnętrznych. Pozyskane informacje umożliwią podejmowanie decyzji dotyczących dalszych kierunków wdrażania LSR, uzależnionych od zmieniających się czynników.

Proces monitoringu obejmuje:

1. monitorowanie rzeczowej realizacji LSR polegającej m.in. na:
  - a) analizie stopnia osiągnięcia mierzalnych wskaźników i weryfikowania wykonalności celów strategii,
  - b) monitorowaniu operacyjnym na podstawie bezpośrednich rozmów z beneficjentami i wizji lokalnych na miejscu realizacji operacji,
  - c) wykorzystaniu partycypacyjnych metod ewaluacji (angażowaniu społeczności lokalnej w proces ewaluacji)
2. monitorowanie wydatkowania środków na poszczególne operacje i działania własne LGD.

Proces monitoringu LSR jest częścią bieżących procesów zarządzania. Celem tego procesu jest dostarczenie informacji o przebiegu realizacji zaplanowanych działań tak, aby możliwe było szybkie reagowanie na pojawiające się podczas wdrażania problemy, rozwiązywanie ich, a także ocenianie postępów realizacji działań w stosunku do pierwotnych założeń. Monitorowanie oparte będzie na osiągniętych wskaźnikach, przeprowadzonych ankietach, otrzymanych sprawozdaniach, raportach, rejestrach itp.

LGD będzie prowadzić monitoring z realizacji i wdrażania LSR począwszy od drugiej połowy 2016 roku.

Kompleksowa ocena ewaluacyjna wdrażania LSR zostanie dokonana w 2023 roku.

Jednym z największych wyzwań ewaluacji jest praktyczne jej wykorzystanie, przy udziale danych zebranych podczas monitoringu i analizy oraz sformułowanie na ich podstawie wniosków i działań, które mogą prowadzić do modyfikowania dotychczasowych sposobów interwencji publicznej.

Badanie ewaluacyjne bowiem ma wspierać LGD w poprawie prowadzonej przez nią działalności oraz realizacji programów i projektów. Istotą bazową dla ewaluacji powinny być założone cele. LGD, dzięki prowadzonej ewaluacji będzie pozyskiwała dodatkowe źródło informacji potrzebnych do dostosowania działań i podejmowania decyzji dotyczących: kreowania i realizacji celów LSR, efektywnej działalności, metod i jakości świadczonej pracy, współpracy ze środowiskiem zewnętrznym, w tym lokalną społecznością i instytucjami, realizacji dobrych praktyk, dostosowania harmonogramu naboru wniosków, procesu wdrażania LSR do zmieniających się potrzeb.

Dzięki ewaluacji LGD będzie miało szeroki obraz swoich działań, efektów, które zachodzą na całym obszarze objętym LSR. Uwzględniony zostanie aspekt funkcjonowania i odgrywanej roli wśród lokalnej społeczności.

Wnioski z ewaluacji (oceny) zostaną zebrane w Raporcie. Będą one wynikały z rzetelnej analizy danych. Dokładne i klarowne sprecyzowanie zadań do wykonania powinno wzmocnić szanse na ich wdrożenie.

Wyniki ewaluacji będą służyć poprawie jakości realizacji projektów w ramach wdrażania LSR i poziomu wykorzystania budżetu w przyszłości, szczególnie w analizie przyczynowo-skutkowej. Wnioski, z przeprowadzonych badań ewaluacyjnych będą wykorzystywane w celu dokonywania zmian w obszarach, które wykazywać będą braki lub niski poziom realizacji, będą służyły także jako podstawa do zmiany celów szczegółowych, procedur wyboru projektów, kryteriów oceny, czy dokumentacji aplikacyjnej. Ponadto mogą wskazywać na konieczność dokonania zmian w harmonogramie realizacji LSR lub budżecie. Wnioski z ewaluacji będą także stanowiły swoistą ocenę efektywności pracy Biura i organów LGD, zaangażowanych w realizację LSR, i mogą tym samym wymuszać podejmowanie zmian w zakresie ich funkcjonowania oraz metod stosowanych w bieżącej działalności (formy doradztwa, szkolenia itp.). Właściwe określenie przebiegu ewaluacji, jest istotne by konsekwentnie realizować przyjęte założenia LSR.

Rozdział XII Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

W procesie wdrażania LSR, zadania i cele określone przez LGD oraz społeczność lokalną obszaru, będą realizowane i wdrażane na obszarze „Kraina Nafty”, w sposób niezagrażający zdrowiu i życiu ludzi oraz środowisku naturalnemu, a także ograniczający i minimalizujący negatywne oddziaływania transgraniczne i wpływające na otoczenie.

LGD „Kraina Nafty” przeprowadziła analizę opracowywanej LSR obejmującej swym zasięgiem obszar 6 gmin tj. Gminy Chorkówka, Dukla, Iwonicz Zdrój, Jaśliska, Jedlicze i Miejsce Piastowe, pod kątem spełniania kryteriów kwalifikujących do strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, i na jej podstawie wystosowała pismo do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie, z wnioskiem o odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Głównymi przesłanki do odstąpienia w opinii LGD są:

- obszar LGD „Kraina Nafty” jest obszarem bardzo bogatym w dziedzictwo przyrodnicze, dzięki czemu cele i działania objęte LSR wpisują się w Strategię Rozwoju Województwa Podkarpackiego 2020,
- Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego, jest dokumentem strategicznym, regionalnym na podstawie, którego LGD opracowywała własną strategię, natomiast LSR – jest strategią lokalną, obejmującą obszar 6 gmin, mniejszy niż powiat i obejmuje swoim zakresem określoną, specyficzną grupę działań, głównie prospołecznych i w kierunku rozwoju ekonomicznego mieszkańców.

Ponadto:

- zaplanowane w LSR działania będą odbywały się zgodnie z obowiązującymi wymogami dotyczącymi ochrony środowiska, tj. działania dotyczące inwestycji infrastrukturalnych, modernizacji, rewitalizacji – potencjalnie mogące mieć wpływ na środowisko, będą obowiązkowo poddawane przez Wnioskodawców niezbędnym wymaganym prawem procedurom, kończących się wydaniem decyzji administracyjnej, co wyeliminuje wystąpienie negatywnego wpływu na środowisko przyrodnicze oraz określi środowiskowe uwarunkowania realizacji zadań,
- zakres działań w ramach LSR skupia się głównie na rozwoju przedsiębiorczości i przedsięwzięciach związanych z tworzeniem lub utrzymaniem miejsc pracy; zachowaniem dziedzictwa kulturowego i promowaniem obszaru objętego LSR, w tym produktów lub usług lokalnych, w związku z tym bardzo mała skala potencjalnych inwestycji może mieć wpływ na środowisko przyrodnicze, w zakresie wskazanym w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2008, nr 199, poz. 1227).

Na podstawie powyższej analizy zdaniem LGD – opracowana Lokalna Strategia Rozwoju - nie wymaga poddania strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko.

Po zapoznaniu się przez RDOŚ z przedłożonym materiałem dowodowym i analizą zapisów, LGD „Kraina Nafty” otrzymała decyzję o odstąpieniu od konieczności poddania dokumentu LSR na lata 2014-2020, procedurze strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Wykaz wykorzystanej literatury:

1. **Lokalna Strategia Rozwoju LGD „Kraina Nafty” na lata 2008-15;**
2. *Partycypacja publiczna krok po kroku - antologia tekstów*, oprac. O. Chrzanowski, Warszawa 2014.
3. *Podręcznik ewaluacji efektów projektów infrastrukturalnych*, Warszawa, Marzec 2009;
4. *Poradnik dla Lokalnych Grup Działania w zakresie opracowania Lokalnych Strategii Rozwoju na lata 2014-2020*, Warszawa 2015, Wydanie III uzupełnione i zaktualizowane;
5. **Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020;**
6. **Strategia Rozwoju Gminy Jedlicze do roku 2020;**
7. **Strategia rozwoju powiatu krośnieńskiego;**
8. **Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Iwonicz-Zdrój na lata 2012-2020;**
9. **Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020;**
10. <http://partycypacjaobywatelska.pl/>
11. http://www.decdujmyrazem.pl/partycypacja/baza_dobrych_praktyk.html

Procedura aktualizacji LSR

Planując proces wdrażania i aktualizacji LSR, Lokalna Grupa Działania „Kraina Nafty” zakłada iż:

- proces ten odbywał się będzie z najszerszym udziałem partnerów LGD i wszystkich mieszkańców obszaru,
- wszystkie działania LGD dotyczące wdrażania i aktualizacji LSR będą jawne,
- LGD monitorować będzie na bieżąco prowadzone przez siebie działania w regularnych odstępach czasowych,
- wyniki monitorowania podlegały będą dokładnej analizie i będą wykorzystywane w przypadku wprowadzenia zmian w LSR,
- wszystkie zmiany w LSR przeprowadzane będą w oparciu o opinie mieszkańców i partnerów z uwzględnieniem ich uwag i wniosków.

Strategia została opracowana na lata 2014-20, jej faktyczne wdrażanie i osiągnięcie założonych celów i wskaźników będzie obejmować okres od 2016-2023 r., na dzień dzisiejszy nie przewiduje się zmian założeń LSR. Dopuszcza się możliwość wprowadzenia zmian celów szczegółowych, wskaźników lub poszczególnych procedur w przypadku wystąpienia istotnych okoliczności mających wpływ na osiągnięcie zamierzonych rezultatów.

W trakcie wdrażania, LSR poddana będzie corocznej ewaluacji (sposób i zasady dokonywania ewaluacji i monitoringu zawiera rozdz. 11 LSR i załącznik Nr 2), która może mieć wpływ na zasady funkcjonowania LGD, jak również na procedury wyboru projektów i zakres finansowanych przedsięwzięć. Założenia dotyczące konstrukcji budżetu i wydatkowania środków zamieszczono w rozdziale VII niniejszej LSR. W przypadku znaczących różnic między zapotrzebowaniem na środki zgłoszonym przez mieszkańców, a zaplanowanym budżetem na określony zakres LSR, przewiduje się możliwość zmian w alokacji w budżecie LGD, przy uwzględnieniu stosownych przepisów.

Aktualizacja LSR może wynikać ze zmian i wytycznych Programu, wezwań SW, może także wynikać z dokonanej ewaluacji, wskazującej na konieczność zmian, lub wniosków i konsultacji ze społecznością lokalną.

Współuczestnictwo społeczności w procesie aktualizacji strategii oraz zmianie lokalnych kryteriów wyboru, dokonywania zmian w planie komunikacyjnym, zmiany zasad monitoringu i ewaluacji będzie zagwarantowane poprzez opracowanie przejrzystej procedury aktualizacji LSR.

Każda zmiana LSR wymagać będzie uzasadnienia i zatwierdzenia przez podmiot wdrażający, natomiast zmiana celów szczegółowych i lokalnych kryteriów wyboru, poprzedzona będzie konsultacjami ze społecznością lokalną za pośrednictwem strony internetowej.

LGD dopuszcza także możliwość zgłaszania wniosków i uwag od mieszkańców w zakresie zmian LSR, które będzie odbywać się w trybie ciągłym – na udostępnionych przez LGD formularzach. Weryfikacji zasadności otrzymanych uwag będzie dokonywał Zarząd LGD, w okresie kwartalnym. W przypadku konieczności dokonywania zmian LSR – pracownicy Biura – po konsultacji z Samorządem Województwa, będą opracowywać projekty zmian, które w kolejnej fazie będą konsultowane ze społecznością lokalną w formie spotkań informacyjno - konsultacyjnych lub w trybie konsultacji społecznych za pośrednictwem strony internetowej. LGD – w ramach corocznej ewaluacji - planuje także przeprowadzanie ankiet wśród społeczności lokalnej, dotyczącej oceny wdrażania LSR i funkcjonowania LGD.

Każdorazowo dokonywanie istotnych zmian w LSR wymagać będzie podjęcia uchwały przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia – jest to także forma partycypacji społeczności w procesie aktualizacji LSR, gdyż członkowie LGD stanowią reprezentatywną grupę mieszkańców obszaru LGD i mają prawo do zgłaszania uwag i wniosków odnośnie ich zakresu.

Zgodnie ze Statutem, Zarząd LGD może dokonywać zmian LSR wynikających z wezwań Samorządu Województwa w związku z ubieganiem się o wybór LGD do realizacji LSR oraz późniejszym jej wdrażaniem, z zastrzeżeniem iż zmiany te nie mogą prowadzić do istotnych modyfikacji LSR.

Zmiany procedur oceny i wyboru projektów dokonywane będą uchwałą Zarządu, przy jednoczesnym zachowaniu zasad współuczestnictwa mieszkańców w procesie decyzyjnym/samostanowienia.

Przyjęcie i zmiana lokalnych kryteriów stanowią odrębną procedurę - Lokalne kryteria wyboru LGD „Kraina Nafty” wraz z procedurą ustalania lub zmiany kryteriów, zatwierdzoną przez WZC.

Aktualizacja LSR dokonywana będzie w zakresie niezbędnym do jej prawidłowego wdrażania i osiągnięcia założonych celów LSR, celów szczegółowych, przedsięwzięć, wskaźników, przy zachowaniu zgodności z PROW 2014-20, instrument RLKS.

Procedury LGD zapewniają stosowanie tych samych procedur wyboru w całym procesie wyboru w ramach danego naboru, w związku z tym aktualizacja LSR, w zakresie procedur lub kryteriów wyboru, w żadnym wypadku nie jest możliwa od czasu publikacji ogłoszenia o naborze wniosków do czasu zakończenia procedury oceny operacji.

Procedura dokonywania ewaluacji i monitoringu

W celu prawidłowego realizowania LSR, LGD przyjmuje zasady dokonywania monitoringu i oceny własnej, na obszarze, na którym wytyczyła cele i chce je realizować. Niezbędne jest przeprowadzenie badań i analiza podjętych działań oraz ocena czy wdrażanie LSR jest zgodne z przyjętymi założeniami oraz gwarantuje realizację zamierzonych działań.

Planowanie ewaluacji obejmuje:

1. Wskazanie elementów podlegających ocenie.
2. Sformułowanie kryteriów według których będzie sporządzana ocena.
3. Czas i okres przeprowadzenia oceny.
4. Sposób pomiaru, w tym za pomocą ankiet, statystyk i/lub rejestrów.
5. Uwzględnienie wniosków i opinii pozyskanych podczas realizacji planu komunikacji.

LGD opracuje formularze niezbędne do zbierania danych (np. ankiety).

Kryteria na podstawie których przeprowadzana będzie ewaluacja:

1. **Trafność/adekwatność/odpowiedniość** – stopień, w jakim przyjęte cele projektu odpowiadają zidentyfikowanym problemom w obszarze objętym projektem i/lub realnym potrzebom beneficjentów.
2. **Efektywność/wydajność** - ocena poziomu ekonomiczności projektu czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskiwanych wyników i rezultatów, przez nakłady rozumie się zasoby finansowe, ludzkie i poświęcony czas.
3. **Skuteczność** – ocena, na ile cele przedsięwzięcia, zdefiniowane na etapie programowania, zostały osiągnięte.
4. **Użyteczność** - stopień zaspokojenia potrzeb beneficjentów w wyniku osiągnięcia rezultatów operacji.
5. **Trwałość** – ocena faktu, czy pozytywne efekty projektu na poziomie celu mogą trwać do zakończenia finansowania zewnętrznego oraz czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tego projektu w dłuższym okresie na procesy rozwoju na poziomie sektora, regionu czy kraju.

Tabela 8 - Elementy funkcjonowania LGD podlegające ewaluacji:

Przedmiot badania	Podmiot wykonujący	Sposób pozyskiwania danych	Czas i okres objęty pomiarem	Ocena
Pracownicy biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kierownik biura LGD (ocena własna nt. podległych pracowników) ▪ Zarząd LGD (ocena własna) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ankieta – ocena udzielonego doradztwa ▪ Ankieta – ocena jakości szkolenia organizowanego przez LGD ▪ Opinia Zarządu LGD 	<p>Czas pomiaru: 2 razy w roku</p> <p>Okres objęty pomiarem: cały rok kalendarzowy</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rzetelne i terminowe wypełnianie obowiązków; ▪ przestrzeganie regulaminów i procedur; ▪ realizacja LSR ▪ jakość udzielonego doradztwa i przeprowadzonych szkoleń; ▪ realizacja budżetu; ▪ realizacja założonych celów LSR.
Zarząd LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Komisja Rewizyjna (ocena własna) 	Protokół Komisji Rewizyjnej z kontroli pracy Zarządu	<p>Czas pomiaru: I kwartał roku następującego po roku ocenianym.</p> <p>Okres objęty pomiarem: cały rok kalendarzowy</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rzetelne i terminowe wypełnianie obowiązków; ▪ przestrzeganie regulaminów i procedur; ▪ realizacja budżetu; ▪ realizacja założonych celów LSR
Budżet środków na koszty bieżące i aktywizację	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kierownik biura LGD (ocena własna) ▪ Zarząd LGD (ocena własna) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wykaz zrealizowanych działań i wykorzystanych środków 	<p>Czas pomiaru: I kwartał roku następującego po roku ocenianym.</p> <p>Okres objęty pomiarem: cały rok kalendarzowy</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ realizacja budżetu; ▪ realizacja założonych celów LSR ▪ realizacja planu komunikacji.

Tabela 9 - Elementy wdrażania LSR podlegające ewaluacji:

Przedmiot badania	Podmiot wykonujący	Sposób pozyskiwania danych	Czas i okres objęty pomiarem	Ocena
Cele LSR	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zewnętrzni, niezależni eksperci (ocena zewnętrzna) ▪ Pracownicy biura LGD (ocena własna) ▪ Organ decyzyjny (ocena własna) ▪ Ewaluacja z udziałem lokalnej społeczności 	<p>Analiza przeprowadzona na podstawie posiadanych danych i informacji pozyskanych w toku realizacji LSR, opracowanych ankiet monitorujących i ewaluacyjnych, rozmów z beneficjentami i wnioskodawcami.</p>	<p>Czas pomiaru: I kwartał roku następującego po roku ocenianym.</p> <p>Okres objęty pomiarem: cały rok kalendarzowy</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ powszechność i dostępność dokumentu LSR na obszarze LGD ▪ stopień realizacji celów LSR ▪ stopień realizacji i wykorzystania budżetu ▪ stopień realizacji LSR zgodnie z przyjętym Planem działania ▪ stopień osiągnięcia wskaźników ▪ harmonogram naborów ▪ opinia lokalnej społeczności nt. wdrażania i realizacji LSR ▪ opinia lokalnej społeczności nt. procedury wyboru
Budżet LSR				
Lokalne kryteria i procedura wyboru				
Harmonogram naborów				
Plan działania				
Wskaźniki				

Planowanie monitorowania obejmuje:

1. Wskazanie elementów podlegających ocenie.
2. Opracowanie formularzy do zbierania danych (sprawozdania, ankiety).
3. Czas i okres zbierania danych.
4. Sposób zapewnienia przekazywania danych przez beneficjentów (np. oświadczenia, zapisy w umowie).

Tabela 10 - Elementy podlegające monitorowaniu:

Przedmiot badania	Podmiot wykonujący	Sposób pozyskiwania danych	Czas i okres objęty pomiarem	Ocena
Realizacja LSR	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pracownicy biura (ocena własna) ▪ Kierownik biura LGD (ocena własna) ▪ Zarząd LGD (ocena własna) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ankieta monitorująca realizację LSR ▪ Sprawozdania z realizacji LSR ▪ Raporty końcowe Grantobiorców ▪ Dane pozyskane z przeprowadzonych naborów 	<p>Na bieżąco</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ stopień realizacji wskaźników ▪ stopień realizacji planu działania i planu komunikacji ▪ zgodność ogłaszania konkursów z przyjętym harmonogramem ▪ stopień wykorzystanych środków ▪ wysokość zakontraktowanych środków ▪ stosowanie procedur
Osiągnięcie wskaźników realizacji LSR				
Proces wdrażania LSR				
Harmonogram ogłaszania naborów				
Realizacja budżetu				
Zadania realizowane w ramach kosztów bieżących i aktywacji				

Plan działania

Tabela 11: Plan działania

Lata	2016-2018			2019-2021			2022-23			RAZEM 2016-2023		Program	Poddziałanie /zakres Programu	
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników			Razem planowane wsparcie
CEL OG ÓL NY NR 1	<i>Przedsiębiorcy mieszkańcy podejmując lub rozszerzając działalność gospodarczą wpływają na rozwój ekonomiczno – gospodarczy obszaru</i>													
Cel szczegółowy 1.1: Wsparcie przedsiębiorczości oraz branży turystycznej poprzez tworzenie zintegrowanych produktów turystyki wiejskiej oraz nowych miejsc pracy na obszarze LGD „Kraina Nafty”														
Przedsięwzięcie 1.1.1	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	5 szt	56%	1 100 000,00	4 szt	100%	900 000,00	0	0	0	9 szt	2 000 000,00	PROW	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 1.1				1 100 000,00			900 000,00			0		2 000 000,00		
Cel szczegółowy 1.2: Wspieranie mieszkańców obszaru w podejmowaniu działalności gospodarczej i podnoszeniu kwalifikacji zawodowych														
Przedsięwzięcie 1.2.1	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	15 szt	60%	1 495 000,00	10 szt	100%	995 000,00	0	0	0	25 Szt	2 490 000,00	PROW	Realizacja LSR
	Liczba szkoleń podnoszących kwalifikacje zawodowe, zrealizowanych w ramach wsparcia	3 szt	60%	5 000,00	2 szt	100%	5 000,00	0	0	0	5 szt	10 000,00	PROW	Realizacja LSR

Razem cel szczegółowy 1.2				1 500 000,00			1 000 000,00			0		2 500 000,00		
Razem Cel ogólny 1				2 600 000,00			1 900 000,00			0		4 500 000,00		
CEL OG ÓL NY NR 2	<i>Podniesienie jakości życia na obszarze LGD „Kraina Nafty”</i>													
Cel szczegółowy 2.1: Poprawa stanu infrastruktury społecznej (turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej)														
Przedsięwzięcie 2.1.1	Liczba nowych lub zmodernizowanych lub doposażonych obiektów infrastruktury społecznej (turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej)	8 szt	30 %	2 000 000,00	12 szt	74%	300 000,00	7 szt	100%	1 700 000,00	27 szt	4 000 000,00	PROW	Realizacja LSR
		6 szt	100 %	110 000,00	0	0	0	0	0	0	6 szt	110 000,00	PROW	Współpraca LGD
Razem cel szczegółowy 2.1				2 110 000,00			300 000,00			1 700 000,00		4 110 000,00		
Razem cel ogólny 2				2 110 000,00			300 000,00			1 700 000,00		4 110 000,00		
CEL OG ÓL NY NR 3	<i>Zachowanie dziedzictwa kulturowego i ochrona środowiska przyrodniczego</i>													
Cel szczegółowy 3.1: Wzmocnienie tożsamości mieszkańców w oparciu o tradycje i środowisko przyrodnicze														
Przedsięwzięcie 3.1.1	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim w wyniku wsparcia otrzymanego w ramach realizacji strategii	3 szt	100 %	53 000,00	0	0	0	0	0	0	3 szt	53 000,00	PROW	Realizacja LSR

Przedsięwzięcie 3.1.1	Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury	9 szt	100 %	90 000,00	0	0	0	0	0	0	9 szt	90 000,00	PROW	Realizacja LSR
	Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	9 szt	100 %	90 000,00	0	0	0	0	0	0	9 szt	90 000,00		
	Liczba szkoleń podnoszących świadomość mieszkańców na temat ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatycznym	1 szt	100 %	5 000,00	0	0	0	0	0	0	1 szt	5 000,00		
	Liczba wydarzeń w zakresie kultywowania tradycji i produktów lokalnych	1 szt	100 %	12 000,00	0	0	0	0	0	0	1 szt	12 000,00		
Przedsięwzięcie 3.1.2	Liczba zorganizowanych imprez promocyjno - kulturalnych	6 szt	100 %	90 000,00	0	0	0	0	0	0	6 szt	90 000,00	PROW	Realizacja LSR
	Liczba wydawnictw promujących obszar LGD	7 szt	100 %	160 000,00	0	0	0	0	0	0	7 szt	160 000,00		
		2 szt	50%	20 000,00	2	100%	20 000,00	0	0	0	4 szt	40 000,00	PROW	Aktywizacja i animacja
		1 szt	100 %	20 000,00	0	0	0	0	0	0	1 szt	20 000,00	PROW	Współpraca LGD

Przedsięwzięcie 3.1.2	Liczba aplikacji mobilnych	1 szt	100 %	10 000,00	0	0	0	0	0	0	1 szt	10 000,00	PROW	Współpraca LGD
	Liczba zorganizowanych wyjazdów studyjnych	1 szt	100 %	20 000,00	0	0	0	0	0	0	1 szt	20 000,00	PROW	Współpraca LGD
Razem cel szczegółowy 3.1				570 000,00			20 000,00			0,00		590 000,00		
Razem cel ogólny 3				570 000,00			20 000,00			0,00		590 000,00		
CEL OGÓLNY NR 4	<i>Budowanie kapitału społecznego i rozwój samoorganizacji na poziomie lokalnym</i>													
Cel szczegółowy 4.1: Wsparcie informacyjno –szkoleniowe mieszkańców i organizacji z obszaru LGD														
Przedsięwzięcie 4.1.1	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	100 Os.	50%	700 000,00	80 Os.	90%	770 000,00	20 Os.	100%	400 000,00	200 Os.	1 870 000,00	PROW	Koszty bieżące
	Liczba zadań w zakresie animacji i aktywizacji społeczności lokalnej	25 zadań	50%	58 000,00	20 zadań	90%	34 000,00	5 zadań	100%	10 000,00	50 zadań	102 000,00	PROW	Aktywizacja i animacja
	Liczba szkoleń zorganizowanych dla społeczności lokalnej	8 szt	80%	2 500,00	1 Szt	90%	800,00	1 Szt	100%	700,00	10 szt	4 000,00		
	Liczba spotkań informacyjno - konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	21 szt	84%	2 500,00	3 szt	96%	500,00	1 szt	100%	1 000,00	25 szt	4 000,00		
Razem cel szczegółowy 4.1				763 000,00			805 300,00			411 700,00		1 980 000,00		

Cel szczegółowy 4.2: Poprawa kwalifikacji i zarządzania na poziomie lokalnym														
Przedsięwzięcie 4.2.1	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	18 osobodni	72 %	13 000,00	7 osobodni	100%	5 000,00	0	0	0	25 osobodni	18 000,00	PROW	Koszty bieżące
	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	6 osobodni	60%	7 000,00	4 osobodni	100%	5 000,00	0	0	0	10 osobodni	12 000,00	PROW	Koszty bieżące
Razem cel szczegółowy 4.2				20 000,00			10 000,00			0,00		30 000,00		
Cel szczegółowy 4.3: Współpraca i wymiana wzajemnych doświadczeń														
Przedsięwzięcie 4.3.1	Liczba przygotowanych projektów współpracy	2 szt	100 %	10 000,00	0	0	0	0	0	0	2 szt	10 000,00	PROW	Współpraca LGD
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	2, w tym 1 międzynarodowy	100 %	10 000,00	0	0	0	0	0	0	2, w tym 1 międzynarodowy	10 000,00		
Razem cel szczegółowy 4.3				20 000,00			0,00			0,00		20 000,00		
Razem cel ogólny 4				803 000,00			815 300,00			411 700,00		2 030 000,00		
Razem LSR				6 083 000,00			3 035 300,00			2 111 700,00		11 230 000,00		
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW												% budżetu poddziałania Realizacja LSR		
										4 500 000,00		50%		

Budżet LSR

Tabela 12 - Budżet LSR

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (PLN)	
	PROW	Razem EFSI
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	9 000 000,00	9 000 000,00
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	180 000,00	180 000,00
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	1 900 000,00	1 900 000,00
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	150 000,00	150 000,00
Razem	11 230 000,00	11 230 000,00

Tabela 13 - „Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020”

	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	3 690 540,00	2 109 460,00		5 800 000,00
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	2 036 160,00		1 163 840,00	3 200 000,00
Razem	5 726 700,00	2 109 460,00	1 163 840,00	9 000 000,00

Plan komunikacji

1. Cele działań komunikacyjnych

Działania komunikacyjne w ramach wdrażania LSR prowadzone będą poprzez zastosowanie odpowiednich metod i narzędzi komunikacji dobranych stosownie do określonych grup docelowych.

Celem planu komunikacji opracowanego przez LGD „Kraina Nafty” jest zbudowanie spójnego i pozytywnego wizerunku LGD, realizującej LSR na lata 2014-2020, w ramach perspektywy LEADER. Takie podejście sprawia, iż pośrednio realizowane są także cele zawarte w PROW 2014-2020 oraz cele zawarte we Wspólnych Ramach Strategicznych i Strategii Rozwoju Kraju do 2020. Służy to maksymalnemu i efektywnemu wykorzystaniu środków finansowych pochodzących z Unii Europejskiej.

Poza tworzeniem trwałego i pozytywnego wizerunku LGD, zadaniem zmierzającym do osiągnięcia celów działań promocyjno-informacyjnych jest przybliżanie idei przedsięwzięć określonych w LSR i aktywizowanie społeczności lokalnych do włączenia się w realizację LSR poprzez aktywne uczestnictwo w proponowanych przedsięwzięciach.

Komunikacja musi opierać się na kilku podstawowych działaniach:

- okresowym informowaniu społeczności lokalnej o stanie realizacji LSR
- bieżącym informowaniu o wszystkich ewentualnych zmianach w LSR
- uzyskiwaniu odpowiedzi zwrotnej dot. realizacji LSR
- popularyzowaniu i promocji efektów realizacji projektów innowacyjnych i sukcesów wdrażania LSR
- edukacji określonych grup docelowych włączonych w proces wdrażania LSR
- informowaniu o możliwości uzyskania dofinansowania i warunków dostępności z odpowiednim czasowym wyprzedzeniem.
- stworzeniu i aktualizowaniu bazy osób zainteresowanych pozyskaniem dofinansowania.
- wspieranie beneficjentów w realizacji operacji i sięgania po środki unijne.

2. Grupy docelowe, w tym grupy defaworyzowane

Grupy docelowe, do których kierowane będą poszczególne działania komunikacyjne wynikają z LSR i zapisanych tam celów ogólnych i szczegółowych. Do grup tych należą: społeczność lokalna i wchodzące w jej skład grupy społeczne, jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, instytucje kultury, mikro i małe przedsiębiorstwa, osoby fizyczne zamierzające podjąć działalność gospodarczą, mieszkańcy obszaru LGD „Kraina Nafty”, inni partnerzy społeczni i gospodarczy, w tym lokalne organizacje turystyczne.

Specyficznymi grupami docelowymi określonymi w badaniu ankietowym, będą grupy defaworyzowane, do których należą: **dlugotrwale bezrobotni, osoby z niskim wykształceniem, osoby powyżej 50. roku życia, młodzież, mieszkańcy obszarów wiejskich, kobiety, osoby niepełnosprawne.**

3. Działania komunikacyjne i środki przekazu

LGD zapewnia sprawny i użyteczny dostęp do przepływu informacji i pomocy społeczności lokalnej. Podczas cyklu organizowanych spotkań na linii LGD - społeczność obszaru, oraz na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych uzyskano opinie dotyczące oczekiwanych metod i sposobów komunikacji w odniesieniu do realizacji LSR. W oparciu o zebrane informacje LGD przygotowała Plan komunikacyjny dotyczący wdrażania LSR na lata 2014-2020.

Najbardziej efektywnym narzędziem komunikacji, wykazanym w przeprowadzonych badaniach ankietowych, będącym źródłem wiedzy o funduszach unijnych i projektach objętych dofinansowaniem jest Internet (artykuły i ogłoszenia na stronie internetowej LGD oraz jednostek samorządu terytorialnego, artykuły na lokalnych portalach internetowych). Do pozostałych zdefiniowanych przez grupy docelowe środków przekazu należą:

- doradztwo udzielane przez pracowników biura LGD
- spotkania informacyjno-konsultacyjne oraz szkolenia
- artykuły w prasie lokalnej
- imprezy i wydarzenia promocyjno – informacyjne
- publikacje, przewodniki
- ulotki, broszury, foldery, plakaty
- ogłoszenia na tablicach urzędowych/ ogłoszeń,
- poczta elektroniczna
- poczta pantoflowa „z ust do ust”.

Wszystkie udostępniane informacje będą miały formę przejrzystą i zrozumiałą dla każdego potencjalnego beneficjenta, bez nadmiernie występującego żargonu urzędniczego. Będą także zawierać adresy kontaktowe do osób odpowiedzialnych za wdrażanie LSR, a wiele z nich będzie miało formę interaktywną, co jest w dużym stopniu innowacyjnością.

Natomiast komunikację wewnętrzną definiują podstawowe dokumenty tj. *Procedury oceny i wyboru projektów, regulaminy pracy biur i organów LGD*. Do sprawowania nadzoru nad prawidłowością procesu wdrażania LSR został wyznaczony Kierownik biura LGD, który będzie m.in. odpowiedzialny za nadzór nad prawidłowością działań komunikacyjnych.

Podstawą komunikacji jest zapewnienie równego dostępu do informacji na temat LSR, dlatego też w stosunku do grup defaworyzowanych zastosowane zostaną następujące działania komunikacyjne: informacje na stronie internetowej www.kraina-nafty.pl oraz stronach j.s.t., spotkania informacyjno-konsultacyjne w biurze LGD i obszarze realizacji LSR, informacje przekazane za pomocą systemu teleinformatycznego, konsultacje indywidualne z pracownikami biura LGD, organizowanie szkoleń przy współpracy z przedstawicielami środowisk i organizacji społecznych obcujących na co dzień z grupami defaworyzowanymi.

W przypadku problemów z realizacją LSR lub niskim poparciem społecznym dla działań realizowanych przez LGD, pracownicy Biura wzmocnią stosowane środki i metody komunikacji ze społecznością w celu zwiększenia zainteresowania oferowanymi dofinansowaniami oraz przystąpią do aktywizacji społeczności poprzez zintensyfikowane działania promocyjno-informacyjne w terenie – w miejscach gdzie łatwiej będzie dotrzeć do potencjalnych grup docelowych, będą to nie tylko spotkania informacyjne, ale także stoiska informacyjne podczas wydarzeń kulturalnych na obszarze LGD. Ponadto LGD skorzysta z możliwości podania informacji o naborach i otrzymania dotacji za pośrednictwem ogłoszeń parafialnych i przekazywania informacji przez sołtysów wsi.

Przy realizacji Planu komunikacji przestrzegane będą wytyczne w zakresie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób niepełnosprawnych oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn.

4. Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu

Każdy plan komunikacji zakłada pewne cele, jakie dzięki niemu mają zostać osiągnięte, celom tym podporządkowane są działania i odpowiednio dobrane środki przekazu. Działania komunikacyjne dostosowane zostały do okresów. Podejście takie służy uzyskaniu pełnej spójności celów i okresów działania zapisanych w LSR z celami i działaniami planu komunikacji.

Stosowane działania komunikacyjne oraz wykorzystywane w tym celu środki przekazu podlegać będą cyklicznym badaniom efektów, jakie przynoszą i porównywaniu ich z zakładanymi efektami.

Jeśli w wyniku monitoringu lub ewaluacji LGD stwierdzi, że jakiegokolwiek z działań komunikacyjnych nie przynosi pożądanych efektów, zastosowany zostanie plan naprawczy, polegający na modyfikacji dotychczasowych praktyk komunikacyjnych, i ich udoskonaleniu lub wprowadzeniu innych, które w ocenie LGD będą bardziej odpowiednie w drodze do celu. Każde bowiem działanie ma swe atuty, ale nosi także w sobie pewną dozę ryzyka. Oczywiście trudno jest przewidzieć zakres takiego ryzyka, szczególnie, jeśli spowodowane jest ono barierami zewnętrznymi. Ale może istnieć także ryzyko po naszej – LGD – stronie. Dlatego bardzo ważne jest, by już na etapie budowania planu komunikacji być świadomym tego ryzyka.

Tworząc plan komunikacji rozpoczęto od samooceny LGD, a szczególnie tej grupy osób, która będzie uczestniczyć i odpowiadać za działania komunikacyjne. Samoocena to swoisty przegląd naszej wiedzy merytorycznej i umiejętności komunikacyjnych niezbędnej do prowadzenia prawidłowego procesu komunikacji. Wynikiem tej samooceny było wyznaczenie Kierownika biura jako osoby odpowiedzialnej za nadzór nad monitorowaniem efektów komunikacji i przebiegu całego procesu. Sporządzona na tej podstawie ocena i wnioski, wygenerują propozycję ewentualnych zmian w planie komunikacji.

Informacje uzyskane w procesie monitorowania i ewaluacji mogą stać się podstawą wdrożenia planu naprawczego m.in. w zakresie działań, metod i środków komunikacyjnych.

5. Plan komunikacji

Przy określaniu działań komunikacyjnych i środków przekazu wzięto pod uwagę przede wszystkim cel komunikacji i grupę docelową. Ponadto uwzględniono ocenę skuteczności stosowanych metod komunikacji w realizacji poprzedniej LSR oraz wnioski i uwagi lokalnej społeczności. Opis planu komunikacji został zaprezentowany w układzie tabeli z podziałem na poszczególne elementy: cel komunikacyjny, adresaci działań komunikacyjnych, środki i działania komunikacyjne, efekty tych działań i wskaźniki, przeznaczony budżet. Zakładamy, że wskaźniki będą kompatybilne ze wskaźnikami produktu określonymi w planie działania i podane w formie mierzalnej. Plan komunikacyjny w odniesieniu do poszczególnych celów ogólnych zapisanych w LSR przedstawia się następująco:

Tabela 14 - Plan komunikacji – cele, działania, środki i narzędzia komunikacji, wskaźniki, efekty, budżet

Termin	Cel komunikacji	Działanie komunikacyjne	Adresaci	Środki/narzędzia komunikacji	Zakładane wskaźniki		Planowane efekty	Budżet na poszczególne działania komunikacyjne
					Jednostka miary	Wartość		
Lata 2016 -2022	Informowanie potencjalnych wnioskodawców o celach LSR i sposobie jej realizacji, kryteriach oceny operacji, zasadach przyznawania środków w ramach wsparcia z budżetu LSR	Kampania informacyjna i medialna nt. głównych założeń LSR Punkt informacyjny	Osoby fizyczne zamierzające podjąć działalność gospodarczą, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, mieszkańcy obszaru, j.s.t. , grupy defaworyzowane, społeczność lokalna	Prowadzenie i aktualizacja strony internetowej LGD	Liczba opublikowanych artykułów	1	Zainteresowanie potencjalnych beneficjentów podejmowaniami aktywności zawodowej i/lub społecznej w zakresie możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych	105 000,00
				Artykuły na stronach internetowych j.s.t, oraz ogłoszenia na portalach lokalnych i społecznościowych		13		
				Artykuły/Ogłoszenia w prasie lokalnej		4		
				Plakaty	Ilość wydanych materiałów	500 szt		
				Ulotki / broszury informacyjne;		200 szt		
				Poczta elektroniczna	Liczba wysłanych wiadomości	100		
				Doradztwo w biurze LGD	Ilość udzielonego doradztwa	70 os.		
				Szkolenia	Liczba zorganizowanych spotkań	2		
				Spotkania informacyjne		1		
				Zadania w zakresie animacji społeczności lokalnej (m.in. imprezy, targi, warsztaty, materiały promocyjne, wizyty studyjne)	Liczba zadań	50		

II pol. 2016 – II pol. 2017	Informowanie o naborach w zakresie podejmowania działalności gospodarczej realizowanego w ramach celu 1 oraz przeprowadzenie szkoleń, konsultacji i doradztwa w ramach celu 4 LSR	<p>Akcje promocyjno-informacyjne w zakresie promocji samozatrudnienia</p> <p>Kampania medialna i internetowa</p> <p>Działania szkoleniowe</p> <p>Punkt informacyjny</p>	Osoby fizyczne zamierzające podjąć działalność gospodarczą, w tym grupy defaworyzowane z obszaru LGD	Ogłoszenia o naborze na stronie internetowej LGD	Liczba opublikowanych artykułów	2	Zainteresowanie pozyskaniem środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej.	2000,00
				Ogłoszenia o naborze na stronach internetowych j.s.t, oraz ogłoszenia na portalach lokalnych i społecznościowych		10		
				Ogłoszenia w prasie lokalnej		4		
				Spotkania informacyjno-konsultacyjne	Liczba zorganizowanych spotkań	12	Utworzenie nowych przedsiębiorstw.	
				Szkolenia	Ilość przeprowadzonych szkoleń	2	Utworzenie nowych miejsc pracy.	
				Doradztwo udzielone przez pracowników biura LGD	Liczba udzielonego doradztwa	50	Podniesienie kwalifikacji zawodowych.	
				Informacje na tablicach ogłoszeń	Liczba zamieszczonych ogłoszeń	10	Rozwój branży turystycznej.	
				Broszury	Ilość wydanych broszur	100		
I pol. 2017 – I pol.2018	Informowanie społeczności obszaru LGD o zakresie rozwijania działalności gospodarczej realizowanego w ramach celu 1 oraz przeprowadzenie szkoleń, konsultacji i doradztwa w ramach celu 4 LSR	<p>Akcje promocyjno-informacyjne w zakresie rozwijania przedsiębiorstw</p> <p>Kampania medialna i internetowa</p> <p>Działania</p>	Mikro i Mali przedsiębiorcy z obszaru LGD	Ogłoszenia o naborze na stronie internetowej LGD	Liczba opublikowanych artykułów	2	Zainteresowanie pozyskaniem środków na rozwój działalności gospodarczej.	1500,00
				Ogłoszenia o naborze na stronach internetowych j.s.t, oraz ogłoszenia na portalach lokalnych i społecznościowych		10		
				Ogłoszenia w prasie lokalnej		4		
				Spotkania informacyjno-konsultacyjne	Liczba zorganizowanych spotkań	6	Utworzenie	

		szkoleniowe Punkt informacyjny		Szkolenia	Ilość przeprowadzonych szkoleń	2	nowych miejsc pracy		
				Doradztwo udzielone przez pracownika biura LGD	Liczba udzielonego doradztwa	25	Podniesienie kwalifikacji zawodowych		
				Informacje na tablicach ogłoszeń	Liczba zamieszczonych ogłoszeń	6	Wsparcie innowacyjnych technologii		
				Broszury	Ilość wydanych broszur	80	Rozwój branży turystycznej.		
I połowa 2017 – I połowa 2019	Informowanie o naborze na zakres związany z „Infrastrukturą”, realizowany w ramach celu 3 LSR	Działania medialne Punkt informacyjny	Jednostki samorządu terytorialnego Instytucje kultury, sportu i rekreacji Organizacja pozarządowe, parafie i związki wyznaniowe z obszaru LGD	Ogłoszenie na stronie internetowej LGD oraz jednostek samorządu terytorialnego	Liczba opublikowanych artykułów	14	Rozwój infrastruktury społecznej	0,00	
				Informacje na tablicach urzędowych	Ilość zamieszczonych informacji	6	Duża ilość zabytków, które zostały poddane konserwacji i rekonstrukcji		
				Doradztwo udzielone przez pracownika biura LGD	Liczba udzielonego doradztwa	25			
				Broszury	Ilość wydanych broszur	20			
II połowa 2016 – I połowa 2018	Informowanie o naborze na Granty realizowane w ramach celu 2 i 3 oraz przeprowadzenie szkoleń, konsultacji i doradztwa w ramach celu 4 LSR	Akcje promocyjno-informacyjne nt. Grantów Kampania medialna i internetowa Działania szkoleniowe Punkt informacyjny	Osoby prawne i fizyczne z obszaru LGD: m.in. organizacje społeczne, organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego, parafie	Ogłoszenie na stronie internetowej LGD oraz jednostek samorządu terytorialnego	Liczba opublikowanych artykułów	21	Wzmocnienie tożsamości mieszkańców z obszarem poprzez umożliwienie realizacji lokalnych inicjatyw Aktywizacja i animacja społeczności lokalnej	1500,00	
				Ogłoszenia w prasie lokalnej		4			
				Doradztwo udzielone przez pracownika biura LGD	Liczba udzielonego doradztwa	30			
				Spotkania informacyjno-konsultacyjne	Liczba zorganizowanych spotkań	6			
				Szkolenia	Ilość przeprowadzonych szkoleń	4			

				Informacje na tablicach ogłoszeń	Ilość zamieszczonych informacji	6		
				Broszury	Ilość wydanych broszur	50		
Lata 2016-2022	Monitorowanie jakości stosowanych metod komunikacyjnych	Kampania medialna Punkt informacyjny	Organizacje społeczne, jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, instytucje kultury, przedsiębiorcy, osoby fizyczne zamierzające podjąć działalność gospodarczą, mieszkańcy obszaru LGD „Kraina Nafty“, grupy defaworyzowane	Artykuły na stronie internetowej LGD	Liczba opublikowanych artykułów	3	Dostosowanie właściwych środków komunikacyjnych do odpowiednich grup docelowych	0,00
				Wiadomości przesłane pocztą elektroniczną	Liczba przekazanych wiadomości	100		
				Badania ankietowe	Liczba otrzymanych ankiet	100		
Lata 2016-2022	Uzyskanie informacji zwrotnej na temat oceny jakości doradztwa świadczonego przez LGD i organizowanych szkoleń	Kampania medialna Punkt informacyjny	Mieszkańcy obszaru LGD, uczestnicy szkoleń, osoby korzystające z doradztwa LGD, w tym grupy defaworyzowane .	Artykuły na stronie internetowej LGD	Liczba opublikowanych artykułów	3	Poprawa samoorganizacji i zarządzania LGD	0,00
				Wiadomości przesłane pocztą elektroniczną	Liczba przekazanych wiadomości	100		
				Badania ankietowe	Liczba otrzymanych ankiet	150		
Razem Budżet na działania komunikacyjne								110 000,00